

Kapitał ludzki w Polsce w latach 2016–2020

Human capital in Poland in the years 2016–2020

Kapitał ludzki w Polsce w latach 2016–2020

Human capital in Poland in the years 2016–2020

Główny Urząd Statystyczny Statistics Poland

Urząd Statystyczny w Gdańsku Statistical Office in Gdańsk

Warszawa, Gdańsk 2021

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny w Gdańsku, Ośrodek Statystyki Edukacji i Kapitału Ludzkiego
Statistical Office in Gdańsk, Centre for Education and Human Capital Statistics

pod kierunkiem

supervised by

Jerzego Auksztola, Małgorzaty Buńko

Zespół autorski

Editorial team

Ewelina Grochowska-Subotowicz, Radosław Jabłoński, Piotr Jaworski, Jacek Maślankowski, Teresa Miszke,
Małgorzata Raciniewska, Magdalena Wiktor, Hanna Zielińska, Anna Żochowska

Prace redakcyjne, tłumaczenie, skład i opracowanie graficzne

Editorial work, translation, typesetting and graphics

Urząd Statystyczny w Gdańsku, Pomorski Ośrodek Badań Regionalnych
Statistical Office in Gdańsk, Pomeranian Centre for Regional Surveys

Prace redakcyjne

Editorial work

Wiesława Bryłowska, Magdalena Poleszuk

Tłumaczenie

Translation

Małgorzata Kruszewska

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Małgorzata Kloz, Monika Towiańska

Publikacja dostępna na stronie internetowej

Publications available on website

<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/inne-opracowania-zbiorcze/>

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła

When publishing Statistics Poland data — please indicate the source

Przedmowa

Kluczowe znaczenie kapitału ludzkiego w rozwoju ekonomicznym i społecznym krajów nie może zostać w żaden sposób przecenione. Przyjmuje się, że kapitał ludzki wpływa na dobrostan społeczny, indywidualne zarobki pracowników, efektywność i skuteczność przedsiębiorców, jak i na wielkość wartości dodanej generowanej przez gospodarkę narodową. Świadomość ta skłania organizacje międzynarodowe oraz przedstawicieli poszczególnych państw do poszukiwania wiarygodnych metod pomiaru, pozwalających na formułowanie programów rozwoju na poziomie indywidualnym, organizacyjnym i krajowym.

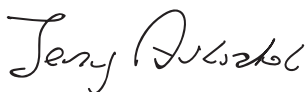
Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto propozycję OECD mówiącą, że: *kapitał ludzki to wiedza, umiejętności, zdolności oraz inne właściwe jednostce atrybuty ułatwiające tworzenie osobistego, społecznego oraz ekonomicznego dobrostanu*¹.

Podstawowym założeniem leżącym u podstaw przygotowania publikacji *Kapitał ludzki w Polsce* jest konieczność dostarczenia systemu wskaźników cząstkowych umożliwiających prowadzenie samodzielnych badań i analiz na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym w następujących obszarach: demografia, zdrowie, edukacja, rynek pracy, kultura, nauka, technologia i innowacje oraz ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego. Dane pozyskano ze zbiorów statystyki publicznej oraz ze źródeł pozastatystycznych. Tablice dołączone do publikacji mają szeroki zakres przedmiotowy i obejmują szczegółowe przekroje terytorialne.

Publikację przygotował zespół pracowników Ośrodka Statystyki Edukacji i Kapitału Ludzkiego Urzędu Statystycznego w Gdańsku. Wszelkie uwagi i sugestie mogące pomóc w przygotowaniu kolejnych publikacji zaspokajających potrzeby szerokiego grona odbiorców indywidualnych, przedsiębiorców i organów administracji rządowej oraz samorządowej będą mile widziane. Prosimy je kierować na adres sekretariatu Urzędu Statystycznego w Gdańsku (SekretariatUSGDK@stat.gov.pl).

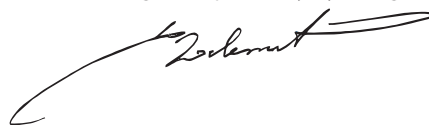
Wyrażam nadzieję, że prezentowane w publikacji dane będą przydatne w ocenach stanu kapitału ludzkiego w Polsce przygotowywanych przez wielu odbiorców o zróżnicowanych potrzebach informacyjnych.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Gdańsku

dr hab. Jerzy Auksztol

Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego

dr Dominik Rozkrut

Gdańsk, grudzień 2021 r.

¹ The Well-being of Nations. The Role of Human and Social Capital, OECD 2001, https://www.oecd-ilibrary.org/education/the-well-being-of-nations_9789264189515-en.

Preface

The key role of the human capital in economic and social development of nations cannot be overestimated in any way. It is assumed that human capital affects the social well-being, individual employees' earnings, effectiveness and efficiency of entrepreneurs, as well as the size of added value generated by the national economy. Realising this, international organisations and representatives of particular countries are inclined to seek reliable methods of human capital measurement that allow for the formulation of development projects at the individual, organisational and national levels.

For the purposes of this study, the following statement by OECD has been adopted: *Human capital is the knowledge, skills, competencies and attributes embodied in individuals that facilitate the creation of personal, social and economic well-being*¹.

The basic assumption underlying the preparation of the publication *Human capital in Poland* is the necessity to provide a system of partial indicators enabling independent research and analysis at local, regional and national levels in the following areas: demography, health, education, labour market, culture, science, technology and innovation as well as economic and social determinants of human capital development. Data were obtained from the official statistics repositories and non-statistical sources. The tables have extended scope and include detailed territorial cross-sections.

The publication was prepared by a team of analysts of the Centre of Education and Human Capital Statistics of Statistical Office in Gdańsk. Any comments and suggestions that could help prepare further editions of the publication will be appreciated, especially those that meet all expectations and requirement of the readers, including individuals, entrepreneurs, government bodies and local authorities. They should be addressed to the Secretariat of the Statistical Office in Gdańsk, i.e. SekretariatUSGDK@stat.gov.pl.

I trust that the data presented in the publication will allow a variety of recipients to assess the current state of the human capital in Poland, based on their different information needs.

Director
of Statistical Office in Gdańsk

Jerzy Aukształt, Ph.D.

President
Statistics Poland

Dominik Rozkrut, Ph.D.

Gdańsk, December 2021

¹ The Well-being of Nations. The Role of Human and Social Capital, OECD 2001, https://www.oecd-ilibrary.org/education/the-well-being-of-nations_9789264189515-en.

Spis treści

Contents

Przedmowa	3
Preface	4
Objaśnienia znaków umownych	8
Symbols	
Skróty	9
Abbreviations	
Wstęp	10
Introduction	12
Synteza	14
Executive summary	16
Analiza	18
Demografia	18
Ludność	18
Ruch naturalny ludności	20
Migracje	23
Zdrowie	25
Stan zdrowia	25
Przeciętne trwanie życia i umieralność	26
Edukacja	28
Wychowanie przedszkolne	28
Szkolnictwo ponadpodstawowe	29
Kompetencje uczniów	29
Szkolnictwo wyższe	30
Poziom wykształcenia społeczeństwa	31
Kształcenie osób dorosłych	32
Znajomość języków obcych wśród osób dorosłych	33
Rynek pracy	35
Aktywność zawodowa	35
Wynagrodzenia	37
Niedopasowanie na rynku pracy	39
Kultura	42
Czytelnictwo	42
Działalność oświatowa w instytucjach kultury	43
Uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych	44

Nauka, technologia i innowacje	45
Korzystanie z nowych technologii	45
Personel B+R	48
Ochrona własności intelektualnej	49
Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego	50
Wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego	50
Koszty kształcenia	52
Społeczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego	53
Dostępność edukacji i pracy	53
Wpływ warunków pracy na jakość życia	54
Spójność społeczna	57
Uwagi metodyczne	58
Methodological notes	73

Spis tablic

Tablica 1. Ludność według biologicznych grup wieku	19
Tablica 2. Przyrost/ubytek rzeczywisty	22
Tablica 3. Migracje zagraniczne długookresowe	24
Tablica 4. Osoby w wieku 16 lat i więcej według płci oraz samooceny stanu zdrowia	25
Tablica 5. Zgony według wybranych przyczyn	27
Tablica 6. Wyniki programu PISA w Polsce (program międzynarodowej oceny umiejętności 15-letnich uczniów)	30
Tablica 7. Kształcenie osób dorosłych w wieku 25-64 lata	32
Tablica 8. Osoby w wieku 25-64 lata uczestniczące w kształceniu formalnym, pozaformalnym i nieformalnym według płci i miejsca zamieszkania	33
Tablica 9. Znajomość języków obcych wśród osób w wieku 18-69 lat w 2016 r.	34
Tablica 10. Ludność aktywna zawodowo w wieku 15 lat i więcej według statusu na rynku pracy	35
Tablica 11. Przeciętny wiek osób, którym przyznano emeryturę przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych	37
Tablica 12. Czytelnicy w bibliotekach	42
Tablica 13. Teatry i instytucje muzyczne	44
Tablica 14. Dostęp do Internetu w gospodarstwach domowych według klasy miejscowości zamieszkania	46
Tablica 15. Ogólne umiejętności cyfrowe osób w wieku 16-74 lata w 2020 r.	46
Tablica 16. Personel B+R według poziomu wykształcenia	48
Tablica 17. Poziom zadowolenia z aktualnej pracy w 2018 r. według płci, poziomu wykształcenia, grup wieku i miejsca zamieszkania	55
Tablica 18. Dojeżdżający do pracy w 2016 r. według wieku	55
Tablica 19. Pracujący w wieku 15-34 lata, którzy nie zmienili lub zmienili miejsce zamieszkania w celu podjęcia pracy według płci i miejsca zamieszkania w 2016 r.	56
Tablica 20. Przekazywanie 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego	57

Spis wykresów i map

Wykres 1. Ludność	18
Wykres 2. Ludność według ekonomicznych grup wieku	19
Wykres 3. Ludność według edukacyjnych grup wieku	20
Wykres 4. Ruch naturalny ludności	21
Wykres 5. Urodzenia żywe i płodność kobiet w 2020 r.	21
Wykres 6. Współczynniki reprodukcji ludności	22
Wykres 7. Osoby w wieku 16 lat i więcej według samooceny stanu zdrowia w 2019 r.	26
Wykres 8. Przeciętne trwanie życia w 2020 r.	27
Wykres 9. Zgony według wybranych przyczyn i województw na 100 tys. ludności w 2020 r.	28
Wykres 10. Uczniowie szkół ponadpodstawowych według typów szkół	29
Wykres 11. Absolwenci technicznych i przyrodniczych kierunków studiów	30
Wykres 12. Ludność w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia	31
Wykres 13. Znajomość języków obcych w 2016 r.	35
Wykres 14. Ludność aktywna zawodowo w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia	36
Wykres 15. Wskaźnik zatrudnienia w Polsce i w Unii Europejskiej	36
Wykres 16. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według płci i poziomu wykształcenia	38
Wykres 17. Nowo utworzone i zlikwidowane miejsca pracy	39
Wykres 18. Wolne miejsca pracy według zawodów	40
Wykres 19. Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy w 2020 r.	41
Wykres 20. Uczestnicy wybranych imprez organizowanych w instytucjach kultury	43
Wykres 21. Wybrane cele korzystania z Internetu na użytek prywatny w 2020 r.	47
Wykres 22. Ochrona własności intelektualnej w Polsce	49
Wykres 23. Wydatki budżetu państwa według wybranych działów w 2019 r.	50
Wykres 24. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie	51
Wykres 25. Koszty jednostkowe kształcenia	52
Wykres 26. Osoby bezrobotne i bierne zawodowo według skłonności do podjęcia pracy wymagającej długich dojazdów	56
Mapa 1. Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały w 2020 r.	24
Mapa 2. Ludność w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2020 r.	32
Mapa 3. Dzieci w wieku 3-6 lat w placówkach wychowania przedszkolnego w roku szkolnym 2020/21	53

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (-)	zjawisko nie wystąpiło magnitude zero
Zero: (0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 magnitude not zero, but less than 0.5 of a unit
(0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 magnitude not zero, but less than 0.05 of a unit
Kropka (•)	oznacza: brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej lub że wypełnienie pozycji jest niemożliwe albo niecelowe data not available, classified data (statistical confidentiality) or providing data impossible or purposeless
„W tym” “Of which/ /of whom”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy indicates that not all elements of the sum are given
Comma (,)	used in figures represents the decimal point

Skróty

Abbreviations

Skrót Abbreviation	Pełna nazwa Complete name
BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
LFS	Labour Force Survey
B+R	Badania i rozwój
R&D	Research and Development
cd.	ciąg dalszy
cont.	continue
dok.	dokończenie
cont.	continued
Dz. U.	Dziennik Ustaw
EPO	Europejski Urząd Patentowy European Patent Office
Eurostat	Urząd Statystyczny Unii Europejskiej Statistical Office of the European Union
EU-SILC	Europejskie Badanie Warunków Życia Ludności The European Union Statistics on Income and Living Conditions
GUS	Główny Urząd Statystyczny Statistics Poland
ISCED-F 2013	Międzynarodowa Klasyfikacja Kierunków Kształcenia International Classification of Fields of Education and Training
KD	Kształcenie dorosłych
AES	Adult Education Survey
KRUS	Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Agricultural Social Insurance Fund
KZIS	Klasyfikacja Zawodów i Specjalności Classification of Occupations and Specialisations
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia National Health Fund
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju Organisation of Economic Cooperation and Development
UE	Unia Europejska
EU	European Union
PZH	Państwowy Zakład Higieny
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
PKB	Produkt Krajowy Brutto
GDP	Gross Domestic Product

Cel realizacji badania

Celem niniejszego badania jest zidentyfikowanie aktualnego stanu kapitału ludzkiego w Polsce. Badanie to zostało przeprowadzone poprzez analizowanie wskaźników opisujących kapitał ludzki lub mających wpływ na jego rozwój. Wskaźniki te, ze względu na ich charakter, można podzielić na trzy grupy:

- 1) dotyczącą jakości,
- 2) kosztową,
- 3) dochodową.

Do pierwszej grupy wskaźników należy zaliczyć cały szereg mierników opisujących ludność Polski, powiązanych ze zmiennymi edukacyjnymi, jak również dotyczącymi zdrowia i rynku pracy. Druga grupa wskaźników, przedstawiona w rozdziale dotyczącym ekonomicznych uwarunkowań rozwoju kapitału ludzkiego, zawiera m.in. koszty państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego związane z utrzymywaniem szeroko rozumianego kapitału ludzkiego. Ostatnia – dochodowa – grupa wskaźników, dotyczy wielkości wynagrodzeń uzyskiwanych w związku z poziomem posiadanego wykształcenia.

Dzięki tej analizie możliwe stało się przygotowanie zestawienia zarówno nowych, powstałych tylko na potrzeby tego badania, wskaźników, jak i wskaźników dotychczas prezentowanych w niezależnych publikacjach. Pozyskane dane umożliwiły nie tylko określenie stanu obecnego, ale również pozwalają na stawianie diagnozy i określanie form poprawy jakości kapitału ludzkiego, rozumianego jako wykształcone społeczeństwo, cieszące się dobrym stanem zdrowia oraz dopasowane do potrzeb rynku pracy.

O przydatności danych świadczy fakt, że już w połowie ubiegłego wieku uważano, iż prowadzenie analiz wzrostu gospodarczego bez określania oddziaływania kapitału ludzkiego na ten wzrost, jest znacznym uproszczeniem¹. Publikowane obecnie artykuły naukowe z tej dziedziny potwierdzają tę tezę².

Zakres podmiotowy

Badaniem zostały objęte osoby zamieszkujące Polskę, posiadające polskie obywatelstwo. Głównym źródłem danych są badania GUS, w szczególności dotyczące szkolnictwa wyższego, zdrowia oraz zasobów ludzkich na rynku pracy. Dane pochodzą również ze źródeł administracyjnych.

Zakres przedmiotowy

Kapitał ludzki to wiedza, umiejętności, zdolności oraz inne właściwe jednostce atrybuty ułatwiające tworzenie osobistego, społecznego oraz ekonomicznego dobrostanu³.

W celu ułatwienia zrozumienia istoty wskaźników kapitału ludzkiego, dokonano ich podziału na 8 grup tematycznych, które opisują wybrane aspekty kapitału ludzkiego. W tych grupach zamieszczono łącznie 26 podgrup wskaźników, które prezentują dane tematycznie właściwe poszczególnym grupom. Wyszczególnienie grup oraz podgrup znajduje się w poniższym zestawieniu.

1 Por. Schultz T.W. (1961), Investment in Human Capital, The American Economic Review, vol. 51, 1961, No. 1.

2 Por.: (1) Baron A., Armstrong M., Zarządzanie kapitałem ludzkim. Uzyskiwanie wartości dodanej dzięki ludziom, Wolters Kluwer Polska, 2012; (2) Florczak W., Miary kapitału ludzkiego w badaniach ekonomicznych i społecznych, „Wiadomości Statystyczne”, 2006, nr 12; (3) Uramek K., Taksonomiczne wskaźniki kapitału ludzkiego w niektórych krajach OECD, Wiadomości Statystyczne, Nr 2, 2006; (4) Sztadynger J.J., Próby ekonometrycznego określenia wpływu kapitału społecznego na wzrost gospodarczy, „Gospodarka Narodowa” 2003, nr 11-12 (17-18).

3 The Well-being of Nations. The Role of Human and Social Capital, OECD 2001: https://www.oecd-ilibrary.org/education/the-well-being-of-nations_9789264189515-en.

Grupa	Podgrupa
Demografia	Ludność Ruch naturalny ludności Migracje
Zdrowie	Stan zdrowia Przeciętne trwanie życia i umieralność
Edukacja	Wychowanie przedszkolne Szkolnictwo ponadpodstawowe Kompetencje uczniów Szkolnictwo wyższe Poziom wykształcenia społeczeństwa Kształcenie osób dorosłych Znajomość języków obcych wśród osób dorosłych
Rynek pracy	Aktywność zawodowa Wynagrodzenia Niedopasowanie na rynku pracy
Kultura	Czytelnictwo Działalność oświatowa w instytucjach kultury Uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych
Nauka, technologia i innowacje	Korzystanie z nowych technologii Pracujący w działalności B+R Ochrona własności intelektualnej
Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego	Wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego Koszty kształcenia
Społeczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego	Dostępność edukacji i pracy Wpływ warunków pracy na jakość życia Spójność społeczna

Tak zdefiniowany kapitał ludzki może być rozpatrywany w trzech etapach cyklu życia: tworzenie, utrzymywanie oraz wykorzystanie. Tworzenie kapitału ludzkiego jest najczęściej badane poprzez analizę wskaźników takich jak: zdolności reprodukcyjne społeczeństwa, wychowanie przedszkolne i edukację formalną. Utrzymywanie związane jest przede wszystkim z zapewnieniem dostępu do opieki zdrowotnej, kształcenia ustawicznego czy dóbr kultury. Wykorzystywanie kapitału ludzkiego jest rozpatrywane najczęściej poprzez aktywność ekonomiczną, zatrudnienie, zgłaszane patenty czy wzory użytkowe.

Introduction

The goal of the study

The goal of this study is to identify current situation of the human capital in Poland. The study was conducted through the analysis of indicators that describe human capital or have influence on its development. The indicators can be divided into three groups concerning:

- 1) quality,
- 2) cost,
- 3) income.

The first group of the indicators includes a range of measures describing the population of Poland, related to educational variables and concerning health and labour market issues. The second group of the indicators, presented in the chapter regarding economic determinants of human capital development, includes expenditures of the state budget and local government entities, associated with maintaining the broadly understood human capital. The last group of the indicators – income, concerns salaries relative to the educational attainment level.

As a result of this analysis, a set of indicators was prepared comprising both the new ones developed just for this study, as well as the indicators presented to date in independent publications. The obtained data made it possible to determine the status quo, but also to diagnose and identify the quality of human capital understood as an educated society, enjoying good health and meeting the needs of the labour market.

The usefulness of the data is evidenced by the fact that as early as in the middle of the last century, it was believed that conducting analyses of economic growth without determining the impact of human capital on this growth is a significant simplification¹. Papers published nowadays have confirmed that thesis².

Personal scope

The study covered inhabitants of Poland having Polish citizenship. The main data sources are the surveys of Statistics Poland, particularly those concerning higher education, health and labour market. Data have also been obtained from administrative sources.

Objective scope

Human capital is the knowledge, skills, competencies and attributes embodied in individuals that facilitate the creation of personal, social and economic well-being³.

To better understand the key issues of the human capital, the set of indicators was divided into 8 subject-oriented groups, describing selected aspects of the human capital. These groups include a total of 26 subgroups of indicators presenting data thematically relevant to particular groups.

1 Compare: Schultz T.W. (1961), Investment in Human Capital, The American Economic Review, vol. 51, 1961, No. 1.

2 Compare: (1) Baron A., Armstrong M., Human Capital Management: Achieving Added Value Through People, Kogan Page Limited, 2007; (2) Florczak W., Miary kapitału ludzkiego w badaniach ekonomicznych i społecznych, Wiadomości Statystyczne, 2006, nr 12; (3) Uramek K., Taksonomiczne wskaźniki kapitału ludzkiego w niektórych krajach OECD, Wiadomości Statystyczne, nr 2, 2006; (4) Sztaudynger J.J., Próby ekonometrycznego określenia wpływu kapitału społecznego na wzrost gospodarczy, Gospodarka Narodowa 2003, nr 11-12 (17-18).

3 The Well-being of Nations. The Role of Human and Social Capital, OECD 2001: https://www.oecd-ilibrary.org/education/the-well-being-of-nations_9789264189515-en.

Group	Subgroup
Demography	Population Vital statistics Migrations
Health	Health status Life expectancy and mortality
Education	Pre-primary education Post-primary education Student competencies Tertiary education Educational attainment Adult education Language skills of adult population
Labour market	Economic activity Wages and salaries Mismatch in the labour market
Culture	Readership Educational activities in cultural institutions Participation in cultural events
Science, technology and innovation	The use of new technologies Persons employed in R&D Protection of intellectual property
Economic determinants of human capital development	Expenditures of the state budget and local government units Cost of education
Social determinants of human capital development	Availability of education and work The influence of working conditions on quality of life Social cohesion

The human capital defined in that way can be regarded in three life cycle phases: creating, maintaining and using. Creation of the human capital is mostly analysed by studying the indicators such as human reproductive capacity, pre-primary and formal education. Maintaining is mainly related to the provision of access to health care, lifelong learning and cultural goods. The use of the human capital is most often viewed through economic activity, employment, patents or utility models.

Synteza

W końcu 2020 r. Polskę zamieszkiwało 38265,0 tys. osób, w tym 51,6% kobiet, co oznacza spadek o 168,0 tys. osób w stosunku do 2016 r. Liczba mieszkańców miast wyniosła 22905,1 tys. osób (59,9%) i była niższa w porównaniu z 2016 r. o 224,4 tys.

W wyniku obserwowanego w ostatnich latach procesu starzenia się społeczeństwa zmieniły się proporcje w ramach ekonomicznych grup wieku. W latach 2016-2020 udział ludności w wieku produkcyjnym zmniejszył się z 61,8% do 59,5%, a ludności w wieku poprodukcyjnym wzrósł z 20,2% do 22,3%. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym nie zmienił się znacząco i w 2020 r. wyniósł 18,2%.

W ostatnich latach obserwowano w Polsce ubytek naturalny – najwyższy wystąpił w 2020 r. i wyniósł minus 122,0 tys. osób. Wysokość ubytku naturalnego spowodowana była głównie wzrostem liczby zgonów z 388,0 tys. w 2016 r. do 477,4 tys. w 2020 r. Najczęstszymi przyczynami zgonów w 2020 r. były choroby układu krążenia (36,6% ogólnej liczby zgonów) oraz nowotwory (22,8%). Liczba zachorowań na nowotwory złośliwe w latach 2016-2020 wzrosła z 276 do 283 na 100 tys. ludności. Przeciętne trwanie życia w 2020 r. dla mężczyzn wyniosło 72,6 lat, a dla kobiet 80,7 lat i nie zmieniło się znacząco w stosunku do 2016 r.

W roku szkolnym 2020/21 dzieci w wieku 3-5 lat w 87,2% były objęte wychowaniem przedszkolnym (na obszarach wiejskich – 67,7%), co stanowiło wzrost o 6,1 p.proc. w stosunku do roku szkolnego 2016/17. W szkolnictwie ponadpodstawowym obserwowano wzrost zainteresowania szkołami umożliwiającymi naukę zawodu. Udział uczniów techników zwiększył się z 38,8% w roku szkolnym 2016/17 do 41,2% w roku szkolnym 2020/21. Odnotowano natomiast spadek udziału uczniów liceów ogólnokształcących (o 1,8 p.proc.), podczas gdy poziom zainteresowania młodzieży branżowymi szkołami I stopnia wahał się od 11,8% do 13,2% w analizowanym okresie.

Współczynnik skolaryzacji netto w szkolnictwie wyższym w latach akademickich 2016/17-2020/21 zwiększył się o 1,1 p.proc. Wśród absolwentów uczelni zaobserwowano spadek udziału osób kończących kierunki studiów związane z nauką, techniką, przemysłem i budownictwem z 28,6% w roku akademickim 2015/16 do 25,1% w roku akademickim 2019/20.

W latach 2016-2020 liczba osób aktywnych zawodowo zmieniła się w nieznacznym stopniu. Współczynnik aktywności zawodowej w 2020 r. przyjął wartość 56,1% i był o 0,1 p.proc. niższy niż w 2016 r. W 2020 r. wartość wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata wyniosła 73,6%, co stanowiło wzrost o 4,3 p.proc. w stosunku do 2016 r. W 2020 r. utworzono 470,4 tys. nowych miejsc pracy (o 148,3 tys. mniej niż w 2016 r.), a zlikwidowano – 329,8 tys. (odpowiednio 4,7 tys. mniej). Na koniec 2020 r. zanotowano niższą niż w 2016 r. liczbę zarejestrowanych osób bezrobotnych – 1046,4 tys. W omawianym okresie udział osób do 25 roku życia w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych ogółem zmniejszył się z 13,4% do 12,5%.

W latach 2016-2020 miał miejsce spadek liczby czytelników aktywnie wypożyczających zarejestrowanych w bibliotekach publicznych z 159 do 128 osób na 1000 ludności. Zmniejszyła się również liczba wypożyczonych w ciągu roku woluminów na 1 czytelnika z 18,1 do 15,8.

W 2020 r. w dostęp do internetu wyposażonych było 90,4% gospodarstw domowych, co stanowiło wzrost o 10,0 p.proc. w stosunku do 2016 r. Użytkownicy korzystali z Internetu przede wszystkim w celu korzystania z poczty elektronicznej (79,2%), czytania online wiadomości, gazet lub czasopism (78,6%) oraz wyszukiwania informacji o towarach i usługach (75,4%).

W 2019 r. w działalność badawczo-rozwojową zaangażowanych było o 26,7% więcej osób niż w 2016 r. W 2019 r. w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej zgłoszono 3887 wynalazków (o 8,8% mniej niż w 2016 r.) i udzielono 2947 patentów (odpowiednio o 12,6% mniej).

Wydatki na oświatę i wychowanie, edukacyjną opiekę wychowawczą, szkolnictwo wyższe i naukę oraz ochronę zdrowia w 2019 r. stanowiły 9,5% wydatków budżetu państwa (o 0,3 p.proc. więcej niż w 2016 r.). Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie w 2020 r. wyniosły 80120,1 mln zł (o 31,5% więcej niż w 2016 r.) i stanowiły 26,8% wydatków tych budżetów ogółem. Średni koszt jednostkowy kształcenia w szkolnictwie wyższym w 2020 r. wyniósł 23,2 tys. zł, co oznacza wzrost o 29,0% w stosunku do 2016 r.

W latach 2016-2020 liczba podatników przekazujących 1% należnego podatku dochodowego organizacjom pożytku publicznego zwiększyła się z 13,2 mln do 14,8 mln osób, a wartość przekazanych kwot wzrosła o 287,9 mln zł (o 31,7%).

Executive summary

There were 38,265.0 thousand inhabitants in Poland at the end of 2020, 51.6% of whom were women. This represents a decrease of 168.0 thousand people compared with 2016. The number of city dwellers reached 22,905.1 thousand people (59.9%) and was by 224.4 thousand smaller than in 2016.

The proportions within the economic age groups have changed as a result of the population ageing process observed over recent years. The share of the working age population decreased from 61.8% to 59.5% in the years 2016-2020, whereas the post-working age population rose from 20.2% to 22.3%. The proportion of pre-working age population remained almost static and in 2020 accounted for 18.2%.

A natural decrease was recorded in Poland over prior years – the largest, which occurred in 2020, reached minus 122.0 thousand persons. The volume of natural decrease was mainly caused by an increase in the number of deaths from 388.0 thousand in 2016 to 477.4 thousand in 2020. The most common causes of death in 2020 were diseases of the circulatory system (36.3% of the total number of deaths) and neoplasms (22.8%). The number of cases of malignant neoplasms in 2016-2020 went up from 276 to 283 per 100 thousand people. The average life expectancy was 72.6 years for men and 80.7 years for women in 2020 and did not change significantly in relation to 2016.

In the 2020/21 school year, 87.2% of children aged 3-5 years were covered by pre-primary education (in rural areas – 67.7%), which represented an increase of 6.1 percentage points as compared to the 2016/17 school year. Vocational schools were increasingly popular among upper secondary schools. The share of technical secondary school students rose from 38.8% in the 2016/17 school year to 41.2% in the 2020/21 school year. By contrast, there was a 1.8 percentage point decline in the share of students of general secondary schools. The interest in stage I sectoral vocational schools ranged from 11.8% to 13.2% during the analysed period.

The net enrollment rate in higher education in the 2016/17-2020/21 academic years increased by 1.1 percentage points. Fewer graduates of higher education institutions were recorded in the fields connected with science, technology, industry and construction – from 28.6% in the 2015/16 academic year to 25.1% in the 2019/20 academic year.

In the years 2016-2020, the number of economically active people edged down. The activity rate in 2020 reached 56.1% and was by 0.1 percentage point lower than in 2016. The employment rate for people aged 20-64 stood at 73.6% in 2020 and represented a 4.3 percentage point increase as compared to 2016. 470.4 thousand new jobs were created in 2020 (148.3 thousand fewer than in 2016), while 329.8 thousand were liquidated (a decline of 4.7 thousand). Fewer registered unemployed people were recorded at the end of 2020 than in 2016 - 1046.4 thousand. In the analysed period, the share of persons aged up to 25 years in the total registered unemployment decreased from 13.4% to 12.5%.

In the years 2016-2020, the number of active borrowers registered in public libraries fell from 159 to 128 people per 1,000 population. There was also a decrease in the number of borrowed volumes per reader – from 18.1 to 15.8 yearly.

90.4% of households had the Internet access in 2020, which represented an increase of 10.0 percentage points in relation to 2016. The Internet was used primarily to send and receive e-mail (79.2%), read online news, newspapers or magazines (78.6) and to search for information about goods and services (75.4%).

Research and development concentrated 26.7% more people in 2019 than in 2016. 3,887 inventions were filed at the Patent Office of the Republic of Poland in 2019 (8.8% fewer than in 2016) and 2,947 patents were granted (respectively 12.6% fewer).

Expenditures on education and educational care, tertiary education and science, as well as on health care accounted for 9.5% of the state budget expenditures in 2019 (0.3 percentage points more than in 2016). Local government entities expended PLN 80,120.1 million on education in 2020 (31.5% more than in 2016), which constituted 26.8% of the total expenditure of their budgets. The average individual cost of education in higher education was PLN 23.2 thousand in 2020, which means a 29.0% gain with respect to 2016.

In 2016-2020, the number of taxpayers transferring 1% of the due income tax to public benefit organisations increased from 13.2 million to 14.8 million people, and the value of the transferred amounts grew by PLN 287.9 million (31.7%).

Analiza

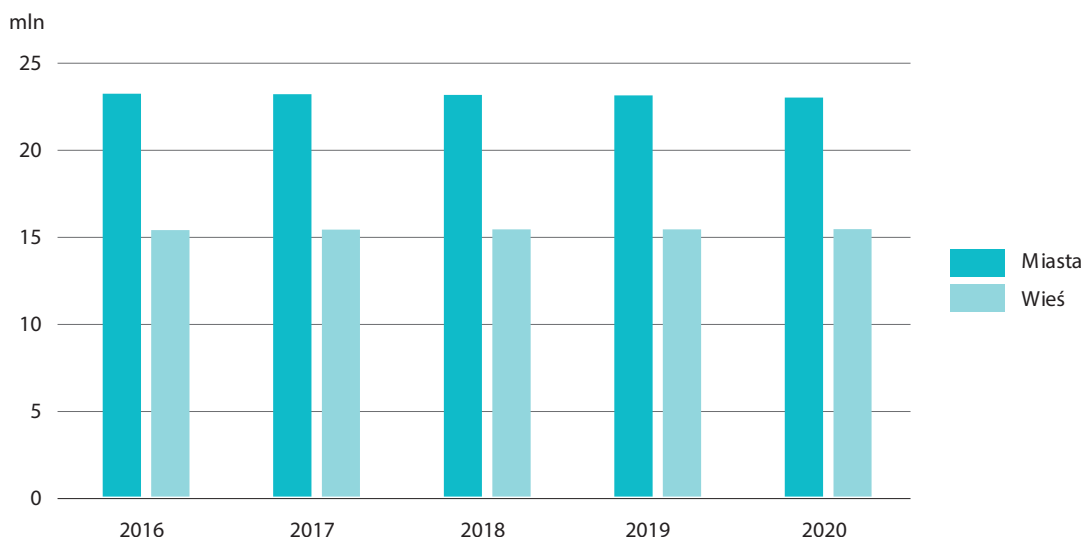
Demografia

Ludność

W 2020 r. w porównaniu z 2016 r. liczba ludności w Polsce zmniejszyła się o 168,0 tys. osób osiągając wartość 38265,0 tys. osób. Jedyny wzrost liczby ludności odnotowano w 2017 r. – do 38433,6 tys. osób. Tak jak w latach ubiegłych, największe pod względem liczby ludności było województwo mazowieckie – 5425,0 tys. osób, a najmniejsze województwo opolskie – 976,8 tys. osób. We wszystkich województwach z wyjątkiem małopolskiego, mazowieckiego, pomorskiego i wielkopolskiego liczba ludności systematycznie się zmniejsza. Największy spadek liczby ludności w latach 2016-2020 zaobserwowano w województwach: śląskim (o 66,8 tys. osób), łódzkim (o 47,4 tys. osób) i lubelskim (o 38,1 tys. osób). Nadal odnotowuje się sukcesywny wzrost liczby ludności mieszkającej na terenach wiejskich, zlokalizowanych głównie wokół dużych miast oraz spadek liczby mieszkańców miast, którzy w 2020 r. stanowili 59,9% ogólnej liczby ludności Polski (w 2016 r. odpowiednio 60,2%). W 2020 r. przeważający udział osób zamieszkałych na wsi wystąpił w czterech województwach: lubelskim (53,6%), małopolskim (51,9%), podkarpackim (58,6%) i świętokrzyskim (54,6%).

Wykres 1. Ludność

Stan w dniu 31 grudnia

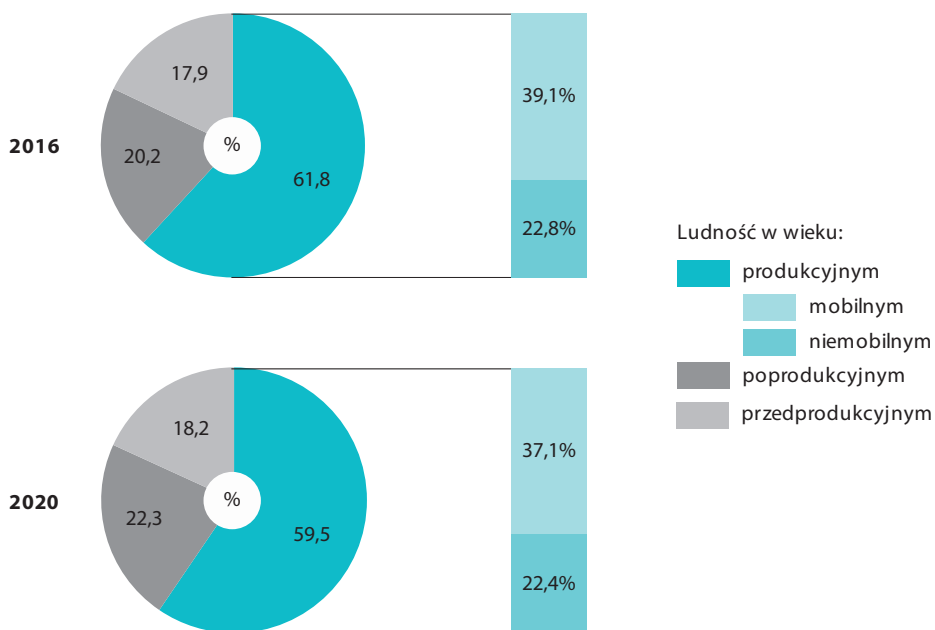
Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Największym pod względem liczby ludności miastem w Polsce było miasto stołeczne Warszawa, w którym liczba mieszkańców w 2020 r. wyniosła 1794,2 tys. osób, następnie Kraków, Łódź i Wrocław, które liczyły odpowiednio 780,0 tys., 672,2 tys. i 641,9 tys. mieszkańców. W omawianym okresie spośród 39 miast liczących 100 tys. i więcej mieszkańców w 8 odnotowano wzrost liczby ludności (największy w Opolu o 7,7%), natomiast największy spadek liczby ludności odnotowano w Wałbrzychu i Sosnowcu (po 4,0%).

W 2020 r. najliczniejszą grupą, stanowiącą 59,5% ludności Polski, były osoby w wieku produkcyjnym, z tego 62,4% w wieku produkcyjnym mobilnym. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym zwiększyła się w latach 2016-2020 o 0,8% osiągając w 2020 r. 6953,6 tys. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w 2020 r. wzrosła o 9,0% w porównaniu z 2016 r.

Wykres 2. Ludność według ekonomicznych grup wieku

Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Udział kobiet w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w tym wieku zmniejszył się z 68,2% w 2016 r. do 66,7% w 2020 r., w wieku produkcyjnym odpowiednio z 47,1% do 46,9%, natomiast w wieku przedprodukcyjnym utrzymał się na poziomie 48,7%. Analizując w latach 2016-2020 biologiczne grupy wieku, można zaobserwować spadek liczby osób w wieku 15-64 lata (o 4,3%) oraz wzrost liczby osób w wieku 0-14 lat (o 1,8%) i w wieku powyżej 65 lat (o 11,5%).

Tablica 1. Ludność według biologicznych grup wieku

Stan w dniu 31 grudnia

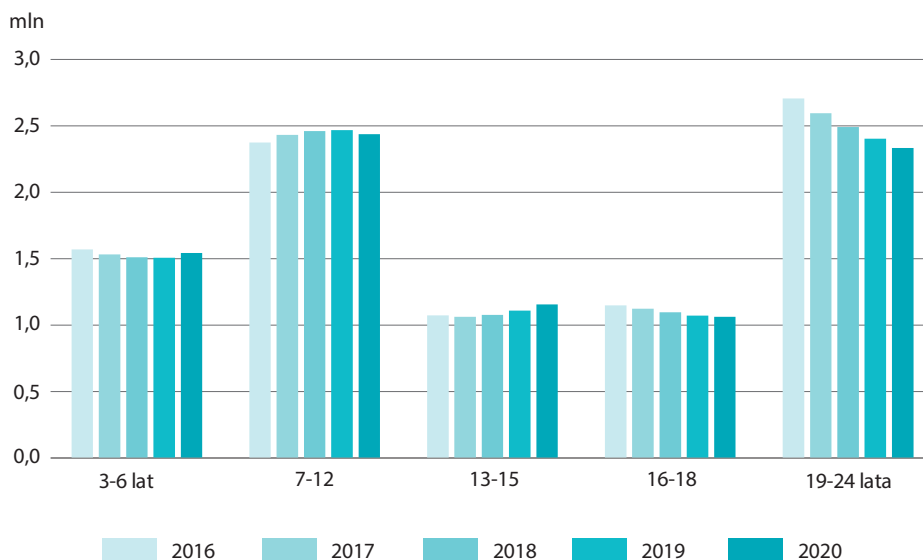
WYSZCZEGÓLNIENIE	2016	2017	2018	2019	2020
	w tys.				
0-14 lat	5773	5824	5865	5888	5878
15-64	26356	26089	25814	25548	25267
65 lat i więcej	6303	6520	6732	6947	7120

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Analizując liczbę ludności według edukacyjnych grup wieku, można zauważyć, że w latach 2016-2020 zmniejszyła się liczba dzieci w wieku 3-6 lat (o 27,1 tys.), osób w wieku 16-18 lat (o 86,4 tys.) oraz osób w wieku 9-24 lata (o 373,4 tys.). Wzrost odnotowano w grupie osób w wieku 7-12 lat (o 61,9 tys.) oraz 13-15 lat (o 83,5 tys.).

Wykres 3. Ludność według edukacyjnych grup wieku

Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

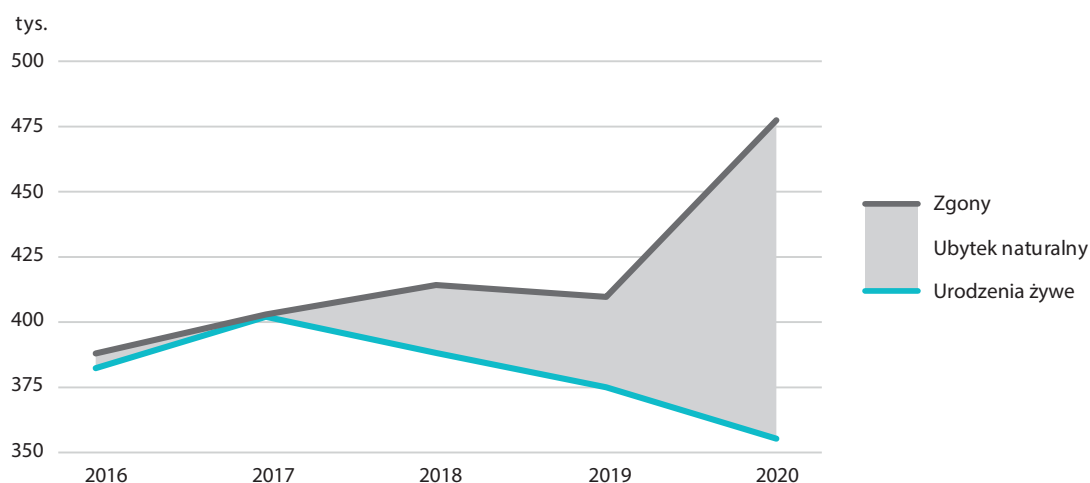
Na koniec 2020 r. Unia Europejska liczyła 447,0, mln mieszkańców. Największy udział w populacji unijnej miały Niemcy (18,6%) oraz Francja (15,1%). Polska znalazła się na 5 miejscu (8,5%) wśród 27 krajów. Członkami Unii Europejskiej o najmniejszej liczbie mieszkańców były Malta i Luksemburg (po 0,1%).

Z danych Eurostatu wynika, że w 2020 r. udział osób w wieku 65 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności Unii Europejskiej wyniósł 20,6%. Największy udział osób starszych wystąpił we Włoszech (23,2%), w Grecji i Finlandii (po 22,3%) oraz Portugalii (22,1%), a najmniejszy w Irlandii (14,4%) i Luksemburgu (14,5%). W Polsce udział ten wyniósł 18,2%.

Ruch naturalny ludności

W latach 2016-2020 obserwowano w Polsce ubytek naturalny – najwyższy wystąpił w 2020 r. i wyniósł minus 122,0 tys. osób. Największą liczbę urodzeń odnotowano w 2017 r. – 402,0 tys. W miastach obserwowano ubytek naturalny w całym badanym okresie, natomiast na wsi – od 2019 r. W latach 2016-2019, podobnie jak w latach poprzednich, przyrost naturalny wystąpił w województwach: małopolskim, mazowieckim, podkarpackim, pomorskim i wielkopolskim. W 2020 r. we wszystkich województwach odnotowano ubytek naturalny – najwyższy w województwie śląskim (minus 21,9 tys. osób), a najniższy w województwie pomorskim (minus 1,2 tys. osób).

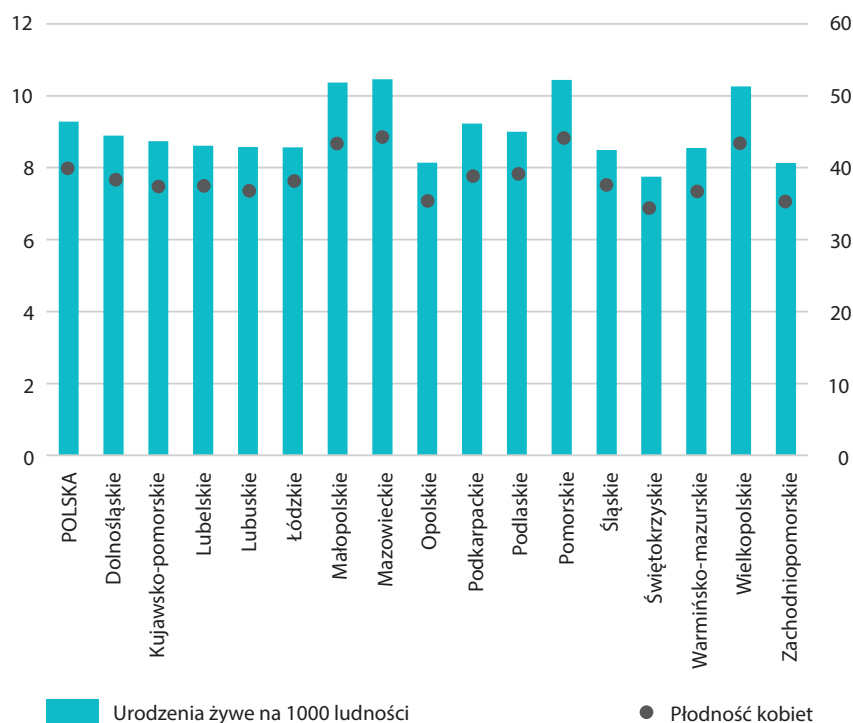
Wykres 4. Ruch naturalny ludności

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

W 2020 r. w Polsce odnotowano 355,3 tys. urodzeń żywych. Pod względem liczby urodzeń najkorzystniej na tle kraju prezentowały się województwa: małopolskie, mazowieckie, pomorskie i wielkopolskie, które w 2020 r. miały najwyższy wskaźnik urodzeń żywych na 1000 ludności (powyżej 10,2). Jednocześnie te same województwa charakteryzowały się najwyższymi wartościami wskaźnika płodności kobiet, osiągając wyniki powyżej średniej krajowej, która wyniosła 39,92 urodzeń żywych na 1000 kobiet w wieku 15-49 lat.

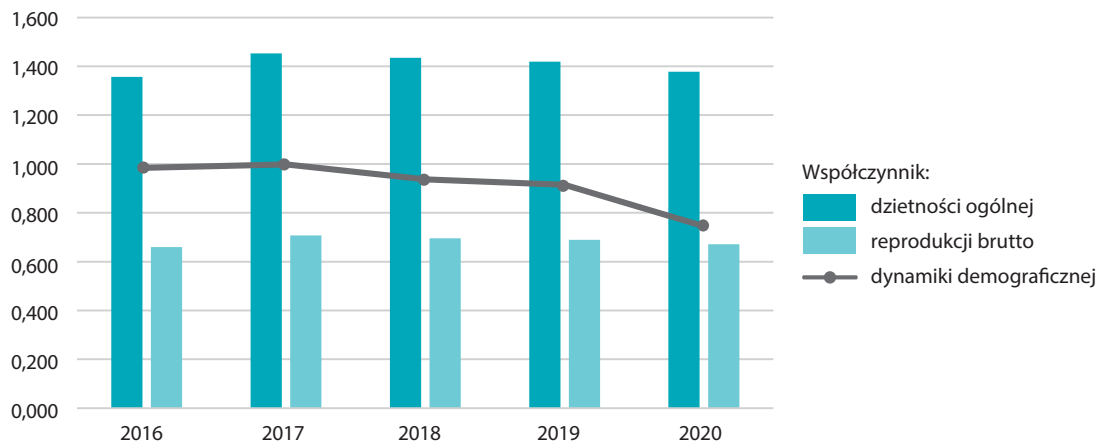
Wykres 5. Urodzenia żywe i płodność kobiet w 2020 r.

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Od 2018 r. zauważalny był spadek wartości wszystkich trzech współczynników reprodukcji ludności. Współczynnik dynamiki demograficznej dla Polski w 2020 r. wyniósł 0,744, współczynnik dzietności ogólnej – 1,378, a współczynnik reprodukcji brutto – 0,671.

Wykres 6. Współczynniki reprodukcji ludności

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Taką samą tendencję można zauważyć we wszystkich województwach. W 2020 r. najwyższą wartość współczynnika reprodukcji brutto odnotowano w województwie mazowieckim – 0,745, natomiast współczynnika dzietności ogólnej (1,531) i współczynnika dynamiki demograficznej (0,955) w województwie pomorskim.

W badanym okresie liczba zgonów wzrosła z 388,0 tys. w 2016 r. do 477,4 tys. w 2020 r. Spośród osób zmarłych w 2020 r. 52,3% stanowili mężczyźni. Wśród nich najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 85 lat i więcej – 45,5 tys. zgonów (18,2% ogólnej liczby zgonów mężczyzn). Również wśród kobiet najwięcej (93,9 tys. osób) zmarło mając 85 lat i więcej (41,3% ogólnej liczby zgonów kobiet). W 2020 r. współczynnik zgonów na 1000 ludności w Polsce wyniósł 12,47 (najwyższy był w województwie łódzkim – 14,69, a najniższy w województwie pomorskim – 10,94).

W 2020 r. wystąpił ubytek rzeczywisty, który jest bezpośrednio związany ze spadkiem liczby urodzeń i wzrostem liczby zgonów. Liczba osób emigrujących zmniejszyła się w porównaniu z poprzednimi latami i wyniosła 8,8 tys. Natomiast imigracja, której wartość wyniosła 13,3 tys. osób, osiągnęła poziom z lat 2016-2017. W 2020 r. ubytek rzeczywisty wyniósł minus 117,6 tys. osób.

Tablica 2. Przyrost/ubytek rzeczywisty

WYSZCZEGÓLNIENIE	2016	2017	2018	2019	2020
Przyrost/ubytek rzeczywisty	-4247	566	-22410	-28572	-117563
Emigracja ^a	11970	11888	11849	10726	8780
Imigracja ^a	13475	13324	15461	16909	13263
Ubytek naturalny	-5752	-870	-26022	-34755	-122046

^a Dane na podstawie dokumentacji meldunkowej na pobyt stały.

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Według danych Eurostatu w 2020 r. ubytek naturalny na 1000 mieszkańców w Unii Europejskiej wyniósł minus 2,5. Ubytek naturalny odnotowano w 19 krajach członkowskich – największy w Bułgarii (minus 9,5), na Litwie (minus 6,6) oraz w Rumunii (minus 6,2). Najwyższy przyrost naturalny zanotowano w Irlandii (4,9) i na Cyprze (3,9). Polska z ubytkiem naturalnym na poziomie (minus 3,2) uplasowała się na 17 miejscu spośród 27 krajów.

W 2020 r. ubytek rzeczywisty na 1000 mieszkańców Unii Europejskiej wyniósł minus 0,7. Ubytek rzeczywisty wystąpił w 9 państwach, najwyższy na Łotwie (minus 7,6) oraz w Rumunii (minus 7,4). Polska z wynikiem (minus 3,1) uplasowała się na 20 miejscu wśród krajów członkowskich Unii Europejskiej.

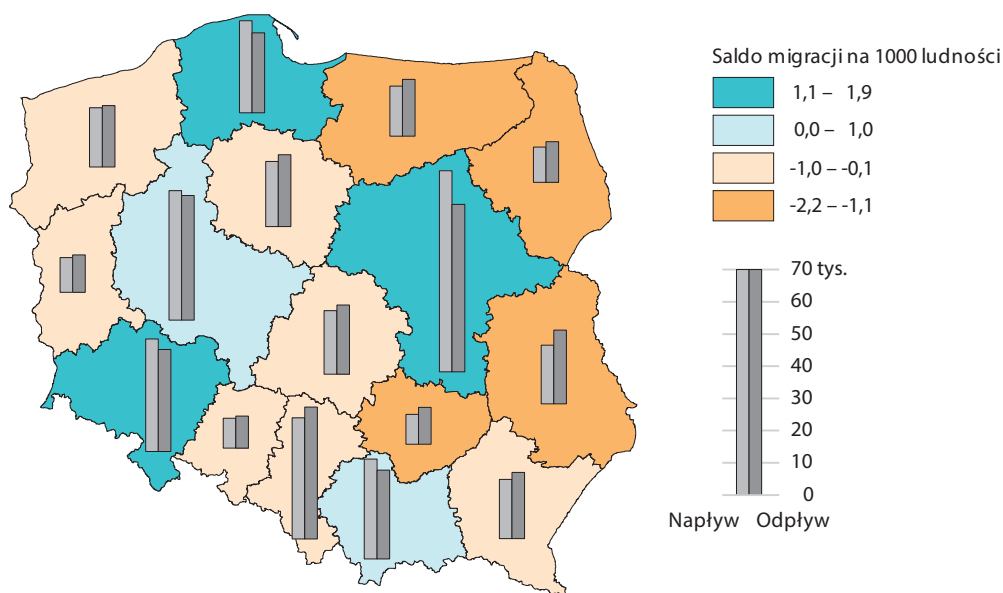
W 2019 r. współczynnik dzietności w Unii Europejskiej wyniósł średnio 1,53. Najwyższą wartość odnotowano we Francji (1,86), Rumunii (1,77) oraz w Szwecji, Irlandii i w Czechach (po 1,71), a najniższą na Malcie (1,14). W Polsce współczynnik dzietności wyniósł 1,44.

Średni wiek matek rodzących dzieci w Unii Europejskiej w 2019 r. wyniósł 30,9 lat. Najwyższy wiek odnotowano w Irlandii (32,4 lata), Hiszpanii i Luksemburgu (po 32,3 lata) oraz we Włoszech (32,1), natomiast najniższy w Bułgarii (27,8 lat) i Rumunii (28,1 lat). W Polsce średni wiek rodzących kształtował się na poziomie 29,7 lat.

Migracje

Analizując dane o migracjach wewnętrznych na pobyt stały zaobserwowano, że w 2020 r. miejsce zamieszkania na pobyt stały zmieniło o 6,8 tys. osób więcej niż w 2016 r. i 83,3 tys. osób mniej niż w 2019 r. W latach 2016-2020 saldo migracji było najwyższe w województwie mazowieckim (przekraczające każdego roku 10 tys. osób), małopolskim (powyżej 3,3 tys. osób każdego roku) oraz pomorskim (powyżej 3,4 tys. osób każdego roku), natomiast najwyższe ujemne saldo migracji odnotowano w województwie lubelskim (średnio 5,3 tys. osób). Niezależnie od kierunku migracji, w 2020 r. migrowały głównie osoby w wieku produkcyjnym (68,4%) oraz przedprodukcyjnym (23,7%).

W latach 2016-2020 w grupie miast liczących 100 tys. i więcej mieszkańców jedynie miasto stołeczne Warszawa oraz Gdańsk, Kraków, Opole, Rzeszów, Wrocław i Zielona Góra miały corocznie dodatnie saldo migracji.

Mapa 1. Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały w 2020 r.

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Z danych o migracjach zagranicznych na pobyt stały wynika, że w 2020 r. wyjechało z Polski 8,8 tys. osób – o 3,2 tys. mniej niż w 2016 r.

W 2020 r. głównym kierunkiem migracji dla 93,3% osób zmieniających kraj pobytu były kraje Unii Europejskiej. Kierunki te niezmiennie wynikały z otwarcia europejskich rynków i możliwości łatwiejszego podejmowania pracy, głównie w Niemczech (2,6 tys. osób) i Wielkiej Brytanii (2,1 tys. osób). Wyjeżdżały głównie osoby w wieku 25-44 lata (55,0%), kawalerowie lub panny (45,1%) oraz osoby w związkach małżeńskich (40,6%).

W 2020 r. wyjechało za granicę na okres ponad 6 miesięcy (i zgłosiło do ewidencji ludności wyjazd czasowy za granicę) 67,5 tys. osób, głównie z województw: śląskiego (8,3 tys. osób), dolnośląskiego (7,3 tys. osób) i małopolskiego (7,1 tys. osób), wśród których przeważały osoby w wieku 35-44 lat (36,4%).

W badanym okresie liczba osób przybywających do Polski wzrosła z 13,5 tys. w 2016 r. do 16,9 tys. w 2019 r. W 2020 r. odnotowano przyjazd 13,3 tys. osób. Osoby przyjeżdżające na stałe do Polski pochodziły przede wszystkim z krajów europejskich – głównie z Wielkiej Brytanii (2,8 tys.), Niemiec (2,2 tys.) oraz Ukrainy (2,1 tys.). Wśród wszystkich osób przyjeżdżających na pobyt stały 42,0% stanowiły dzieci do 9 roku życia, a 25,2% osoby w wieku 25-39 lat.

Tablica 3. Migracje zagraniczne długookresowe

WYSZCZEGÓLNIENIE		2016	2017	2018	2019	2020
a – ogółem						
b – mężczyźni						
c – kobiety						
Emigracja	a	47126	37763	39586	39138	40127
	b	27024	20946	22325	22678	23663
	c	20102	16817	17261	16460	16464
Imigracja	a	61739	37346	68530	73135	63509
	b	35497	21054	40366	42671	36916
	c	26242	16292	28164	30464	26593

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Dane o migracjach długookresowych pochodzące ze źródeł administracyjnych (dotyczą tylko migracji zarejestrowanych), które są związane ze zmianą kraju zamieszkania na okres co najmniej 12 miesięcy wykazują, że w 2020 r. liczba osób emigrujących zmniejszyła się w stosunku do 2016 r. o 7,0 tys. osób, natomiast liczba imigrantów zwiększyła się o 1,8 tys.

Według danych Eurostatu w 2020 r. saldo migracji na 1000 mieszkańców Unii Europejskiej wyniosło 1,8. Najwyższe saldo odnotowano w Luksemburgu (10,7), Słowenii (8,7) i na Litwie (7,2). Najniższą wartość zarejestrowano na Łotwie (minus 1,7) i Rumunii (minus 1,2). W Polsce saldo migracji wyniosło 0,1.

Zdrowie

Stan zdrowia

Zdrowie obok edukacji jest jednym z najistotniejszych czynników determinujących jakość kapitału ludzkiego. Wyniki Europejskiego Badania Dochodów i Warunków Życia Ludności przeprowadzonego w 2019 r. wskazują, że 62,0% mieszkańców Polski w wieku 16 lat i więcej oceniło swój stan zdrowia jako dobry lub bardzo dobry (o 0,9 p.proc. więcej niż w 2018 r.).

Polepszenie stanu zdrowia w równym stopniu dotyczyło mężczyzn i kobiet, jednak to mężczyźni częściej oceniali swoje zdrowie bardzo dobrze (18,2% mężczyzn wobec 14,9% kobiet). W 2019 r. bardzo dobrze swój stan zdrowia oceniło 17,3% mieszkańców miast i 15,3% mieszkańców wsi. Najwięcej ocen bardzo dobrych odnotowano wśród osób w wieku 16-29 lat (41,8%) oraz w wieku 30-44 lata (23,4%). Wraz z wiekiem zwiększała się negatywna ocena stanu zdrowia. Swój stan zdrowia jako zły i bardzo zły w 2019 r. określiło 20,6% badanych osób w wieku 60-74 lata (o 0,4 p.proc. mniej niż w 2018 r.).

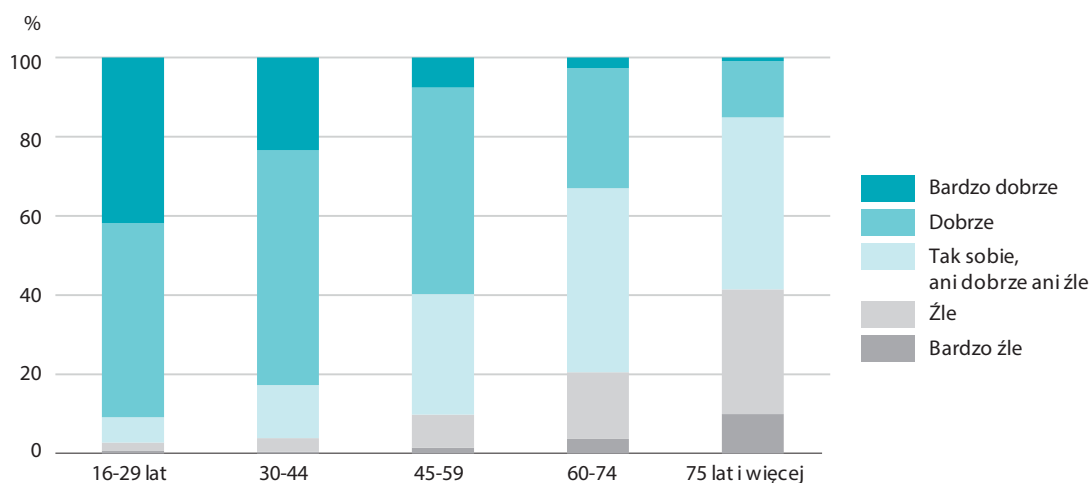
W 2019 r. długotrwałe problemy zdrowotne (trwające co najmniej 6 miesięcy) wystąpiły u 37,4% badanych osób (o 0,8 p.proc. więcej niż w 2018 r.). Długotrwałe problemy zdrowotne częściej były zgłaszane przez mieszkańców miast (39,4%) niż mieszkańców wsi (34,4%).

Tablica 4. Osoby w wieku 16 lat i więcej według płci oraz samooceny stanu zdrowia

WYSZCZEGÓLNIENIE	2016	2017	2018	2019
	w %			
Mężczyźni:				
Bardzo dobrze	18,9	19,6	18,3	18,2
Dobrze	44,8	44,7	46,0	47,2
Tak sobie, ani dobrze ani źle	24,7	24,1	24,7	23,5
Źle	9,2	9,3	9,0	8,8
Bardzo źle	2,3	2,4	2,1	2,2
Kobiety:				
Bardzo dobrze	14,9	15,3	15,1	14,9
Dobrze	42,0	42,0	43,2	43,7
Tak sobie, ani dobrze ani źle	28,7	28,6	28,7	28,3
Źle	11,7	11,4	10,4	10,7
Bardzo źle	2,7	2,7	2,6	2,1

Źródło: EU-SILC – Europejskie Badanie Warunków Życia Ludności.

Wykres 7. Osoby w wieku 16 lat i więcej według samooceny stanu zdrowia w 2019 r.

Źródło: EU-SILC – Europejskie Badanie Warunków Życia Ludności.

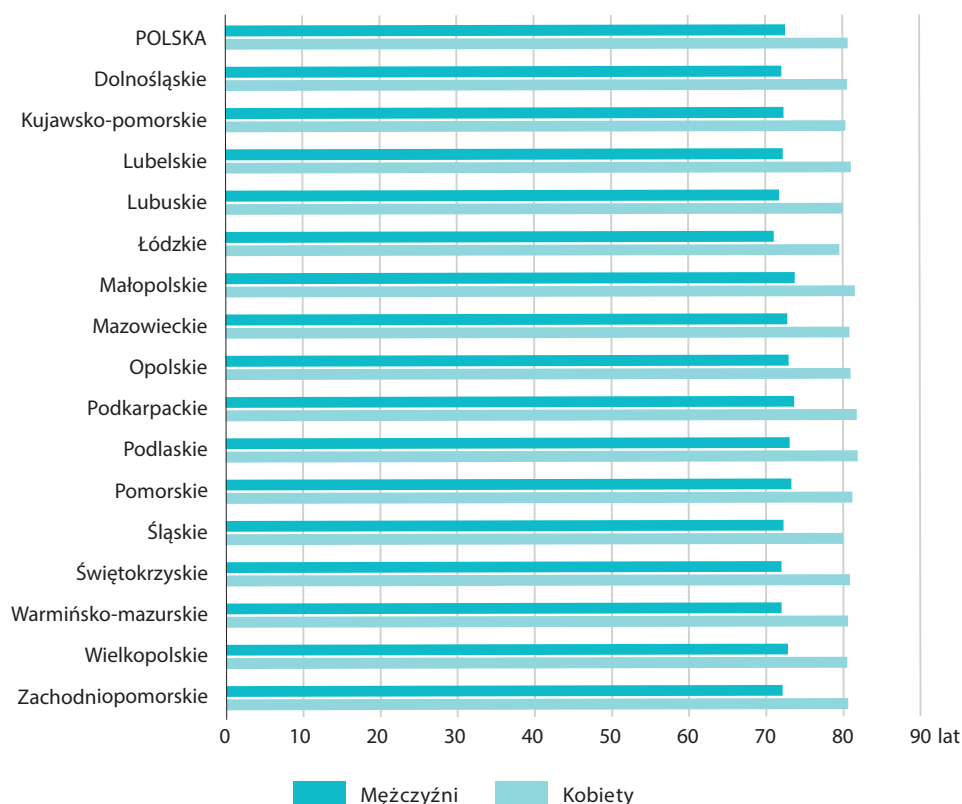
Przeciętne trwanie życia i umieralność

W Polsce wyraźnie zaznacza się zjawisko dużej nadumieralności mężczyzn w stosunku do kobiet i w konsekwencji znacznie niższy wskaźnik dalszego trwania życia mężczyzn. W 2020 r. przeciętna długość trwania życia mężczyzn wyniosła 72,6 lat, natomiast kobiet – 80,7 lat. Różnica między przeciętnym trwaniem życia kobiet i mężczyzn wyniosła 8,1 lat i zwiększyła się w stosunku do 2019 r. o 0,4 roku.

W 2020 r. różnica między województwem o najdłuższym a województwem o najkrótszym przeciętnym dalszym trwaniu życia dla mężczyzn wyniosła 2,7 lat. Najniższe wartości dotyczyły mężczyzn mieszkających na terenie województwa łódzkiego (71,7 lat), a najwyższe mężczyzn z terenu województwa małopolskiego (73,8 lat). Wśród kobiet zróżnicowanie było mniejsze i wyniosło 2,3 roku. Najniższy wskaźnik zanotowano w odniesieniu do kobiet mieszkających na terenie województwa łódzkiego (79,6 lat), natomiast najwyższy dotyczył kobiet z województwa podlaskiego (81,9 lat). Przeciętne trwanie życia kobiet mieszkających w województwach leżących na terenie Polski wschodniej i południowo-wschodniej było dłuższe niż średnia dla kraju.

Według danych Eurostatu w 2018 r. spośród państw europejskich najwyższy wskaźnik trwania życia mężczyzn odnotowano w Szwajcarii, Islandii, Włoszech i Norwegii (powyżej 81 lat), a najniższy na Ukrainie (68,1 lat). Wśród kobiet za długowieczne można uznać Hiszpanki i Francuzki, ich przeciętne trwanie życia wyniosło odpowiednio: 86,3 i 85,8 lat. Najkrócej w Europie żyją Ukrainki – 78 lat. Polska, dla której dysproporcja między przeciętnym trwaniem życia mężczyzn i kobiet wyniosła w 2018 r. 8 lat, w rankingu państw europejskich według Eurostatu, znalazła się na 36 miejscu. Różnica między trwaniem życia kobiet i mężczyzn była najwyższa na Białorusi (10,2 lat), a najniższa w Albanii i Holandii (3,1 lat).

Wykres 8. Przeciętne trwanie życia w 2020 r.

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

W latach 2007-2016 przeciętnie co roku w Polsce umierało 382 tys. osób, od roku 2017 r. liczba zgonów przekroczyła 400 tys. i w 2020 r. było to już prawie 480 tys. Głównymi przyczynami zgonów były:

- choroby układu krążenia – 36,6% (43,3% w 2016 r.),
- nowotwory – 22,8% (odpowiednio 27,3%),
- choroby układów oddechowego i pokarmowego – 10,0% (odpowiednio 10,1%).

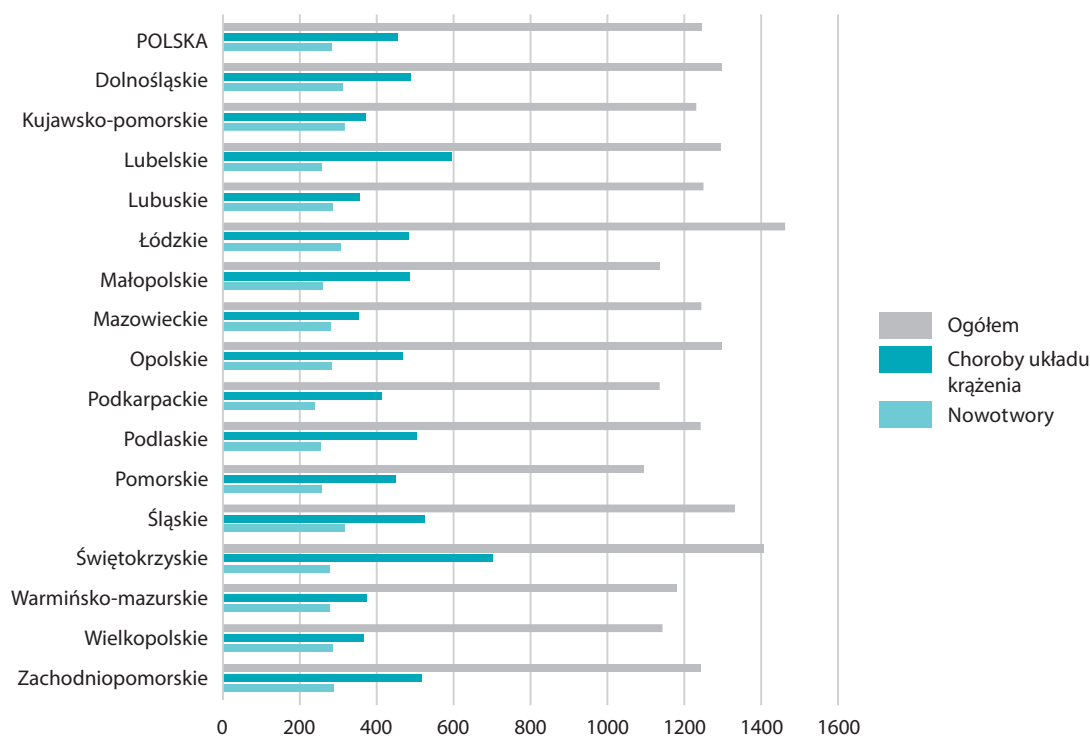
Tablica 5. Zgony według wybranych przyczyn

WYSZCZEGÓLNIENIE	2016	2017	2018	2019	2020
	na 100 tys. ludności				
Ogółem	1009,7	1048,5	1078,3	1067,3	1244,6
Choroby układu krążenia	437,1	434,8	437,2	421	455,1
Nowotwory	275,7	278,3	284,5	283,2	283,4
Choroby układu oddechowego	59,9	68,5	71,7	70,9	74,9
Choroby układu pokarmowego	41,8	43,5	45,1	45,8	49,1

Źródło: Baza Demografia GUS, www.demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

W 2020 r. współczynnik zgonów na 100 tys. ludności wyniósł 1244,6 (1009,7 w 2016 r.). Najwyższą wartość odnotowano w województwie łódzkim – 1462,3, a najniższą w województwie pomorskim – 1093,6 (w 2016 r. odpowiednio 1214,1 i 914,8).

Wykres 9. Zgony według wybranych przyczyn i województw na 100 tys. ludności w 2020 r.

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Edukacja

Wychowanie przedszkolne

Kapitał ludzki kojarzony jest głównie z umiejętnościami oraz wykształceniem społeczeństwa¹. Edukacja przedszkolna uważana jest za pierwszy szczebel systemu oświaty i dotyczy dzieci w wieku 3-5 lat oraz 6-latków objętych obowiązkowym rocznym przygotowaniem przedszkolnym. Zapewnienie lepszego dostępu najmłodszych do edukacji ma szczególny wpływ na możliwości intelektualne człowieka, które zaczynają kształtować się już w pierwszych latach życia. W roku szkolnym 2020/21 objętych edukacją przedszkolną było 87,2% dzieci w wieku 3-5 lat (na obszarach wiejskich – 67,7%). W latach szkolnych 2016/17-2020/21 zaobserwowano wzrost dostępności tej formy edukacji, wyrażony zwiększeniem się udziału dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (o 6,1 p.proc.). W województwie mazowieckim wskaźnik dzieci 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym przewyższał średnią krajową o 4,9 p.proc. i wyniósł 92,1%, natomiast w województwie kujawsko-pomorskim i warmińsko-mazurskim udział ten nie przekraczał 81%.

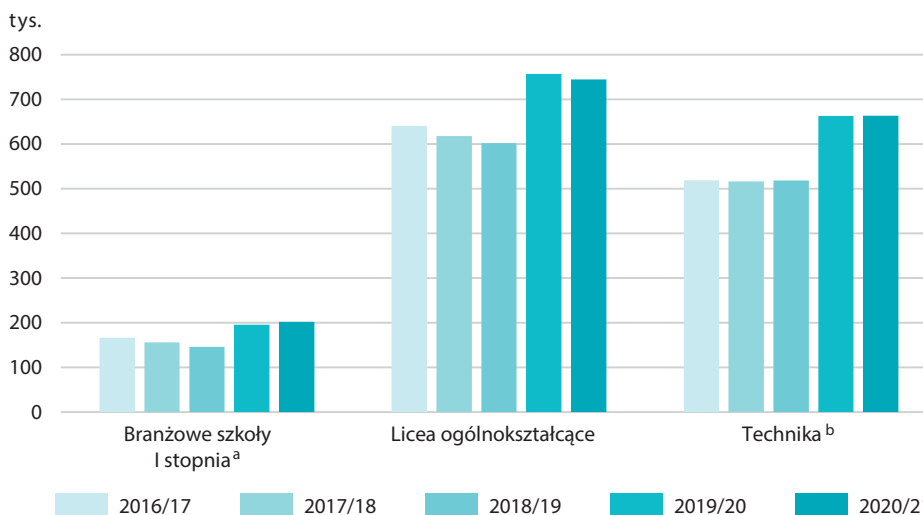
Polska pod względem dostępności wychowania przedszkolnego w 2019 r. uplasowała się na 19 miejscu wśród krajów Unii Europejskiej. Wskaźnik uczestnictwa w edukacji przedszkolnej dzieci w wieku od 4 lat do osiągnięcia wieku obowiązku szkolnego (dla Polski 4-6 lat), wyniósł 94,5%, podczas gdy średnia dla krajów Unii Europejskiej wyniosła 95,5%.

¹ Por. Schultz T.W. (1961), Investment in Human Capital, The American Economic Review, vol. 51, 1961, no 1.

Szkolnictwo ponadpodstawowe

Absolwenci gimnazjów lub szkół podstawowych najczęściej wybierali licea ogólnokształcące, do których w latach szkolnych 2016/17-2020/21 uczęszczało ponad 45% uczniów szkół ponadpodstawowych. Jednocześnie w tym okresie obserwowano systematyczny wzrost zainteresowania szkołami umożliwiającymi naukę zawodu.

Wykres 10. Uczniowie szkół ponadpodstawowych według typów szkół

a Do roku szkolnego 2016/17 zasadnicze szkoły zawodowe. b Łącznie z ogólnokształcącymi szkołami artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe. Od roku szkolnego 2020/21 łącznie z branżowymi szkołami II stopnia.
Źródło: System Informacji Oświatowej (SIO).

Udział uczniów techników zwiększył się z 38,8% w roku szkolnym 2016/17 do 41,2% w roku szkolnym 2020/21, natomiast zmniejszył się udział uczniów liceów ogólnokształcących (o 1,8 p.proc.). Poziom zainteresowania branżowymi szkołami I stopnia (do roku szkolnego 2016/17 zasadniczymi zawodowymi) wahał się w analizowanym okresie od 11,8% do 13,2% uczniów wszystkich szkół ponadpodstawowych. Reforma szkolnictwa zawodowego w 2012 r. zlikwidowała technika uzupełniające dla dorosłych, co w znaczny sposób utrudniło absolwentom zasadniczych szkół zawodowych zdobycie wykształcenia średniego. Reforma systemu oświaty wprowadzana od 2017 r. ma na celu uelastycznienie struktury szkolnictwa zawodowego i ponowne zapewnienie dostępu do dalszego kształcenia przez wprowadzenie branżowej szkoły II stopnia, w której edukację mogą kontynuować absolwenci zasadniczych szkół zawodowych oraz branżowych szkół I stopnia, włącznie z możliwością przystąpienia do egzaminu maturalnego.

Kompetencje uczniów

Na podstawie obserwacji wyników osiągniętych przez gimnazjalistów w ramach odbywającego się co trzy lata i koordynowanego przez OECD Programu Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów PISA, można zaprezentować wnioski dotyczące jakości systemu edukacji w Polsce. Badanie to (w 2018 r. przeprowadzone w 79 krajach i regionach) określa umiejętności 15-latków w trzech obszarach: czytanie i interpretacja, nauki przyrodnicze oraz matematyka, a jego wyniki w sposób obiektywny i porównywalny w skali międzynarodowej pozwalają odpowiedzieć na pytanie, czy młodzi ludzie potrafią efektywnie analizować, rozumować i jasno przekazywać swoje myśli oraz czy są przygotowani do uczenia się przez całe życie.

Tablica 6. Wyniki programu PISA w Polsce (program międzynarodowej oceny umiejętności 15-letnich uczniów)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2012			2015			2018		
	ogółem	chłopcy	dziewczęta	ogółem	chłopcy	dziewczęta	ogółem	chłopcy	dziewczęta
	średni wynik w punktach								
Matematyka	518	520	516	504	511	499	516	516	515
Czytanie i interpretacja	518	497	539	506	491	521	512	495	528
Rozumowanie w naukach przyrodniczych	526	524	527	501	504	498	511	511	511

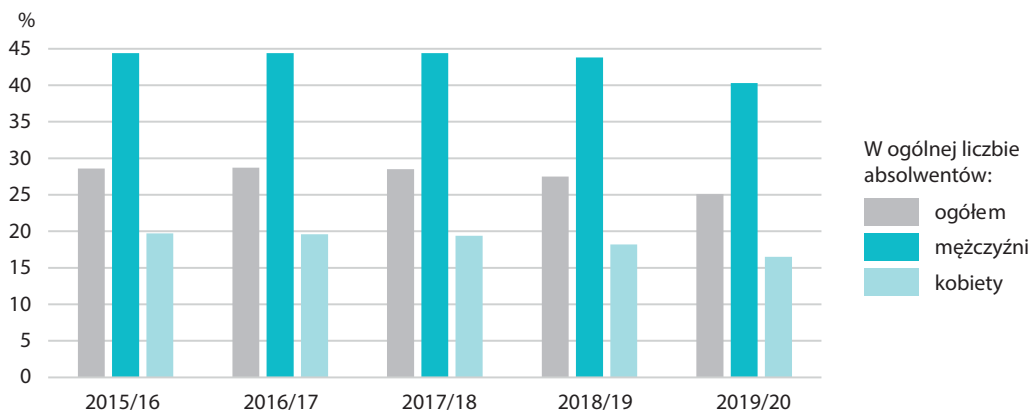
Źródło: Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk, Instytut Badań Edukacyjnych.

W badaniu umiejętności czytania i interpretacji Polska z wynikiem 512 punktów znalazła się na 4 miejscu w Unii Europejskiej i na 10 miejscu wśród krajów i regionów biorących udział w badaniu. Od 2015 r. średni wynik polskich uczniów z czytania i interpretacji poprawił się o 6 punktów. W zakresie umiejętności matematycznych Polska z wynikiem 516 punktów (wzrost o 12 punktów) zajęła 3 miejsce (co oznaczało jednocześnie wzrost o 6 pozycji w stosunku do 2015 r.) wśród krajów Unii Europejskiej i 10 miejsce wśród krajów i regionów biorących udział w badaniu. W obszarze nauk przyrodniczych Polska z wynikiem 511 punktów zajęła 11 miejsce wśród państw i regionów biorących udział w badaniu (3 miejsce wśród krajów Unii Europejskiej). Rezultat ten był o 10 punktów wyższy w porównaniu z 2015 r.

Szkolnictwo wyższe

O wzroście jakości kapitału ludzkiego i chęci inwestowania w jego rozwój najbardziej świadczy powszechna tendencja do zdobywania wykształcenia na poziomie wyższym. Miernikiem obiektywnie odzwierciedlającym uczestnictwo w edukacji na tym poziomie nauczania jest współczynnik skolaryzacji, który w latach akademickich 2016/17-2020/21 zwiększył się o 1,1 p.proc. W analizowanym okresie odnotowano systematyczny spadek udziału grupy studentów kształcących się na studiach drugiego stopnia (o 2,1 p.proc.) i pierwszego stopnia (o 2,0 p.proc.). Jednocześnie udział osób kształcących się w systemie studiów magisterskich jednolitych w latach akademickich 2016/17-2020/21 zwiększył się o 4,1 p.proc.

W ostatnich latach w Polsce obserwowano spadek udziału absolwentów studiów technicznych i przyrodniczych, w stosunku do ogólnej liczby absolwentów uczelni, z 28,6% w roku akademickim 2015/16 do 25,1% w roku akademickim 2019/20.

Wykres 11. Absolwenci technicznych i przyrodniczych^a kierunków studiów

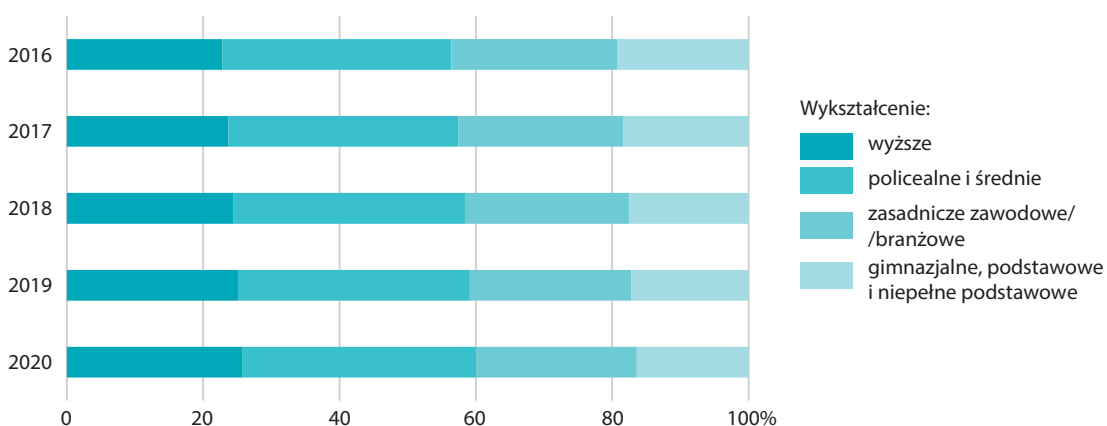
a Podział na grupy kierunków kształcenia według Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Kierunków Kształcenia ISCED-F 2013. Źródło: S-10 Sprawozdanie o studiach wyższych, Zintegrowany System Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym POL-on.

W 2019 r. Polska uplasowała się na 11 miejscu wśród 28 krajów Unii Europejskiej pod względem liczby absolwentów przyrodniczych, technicznych i informatycznych kierunków studiów na 1000 ludności w wieku 20-29 lat, osiągając wartość wskaźnika 20,1 osób.

Poziom wykształcenia społeczeństwa

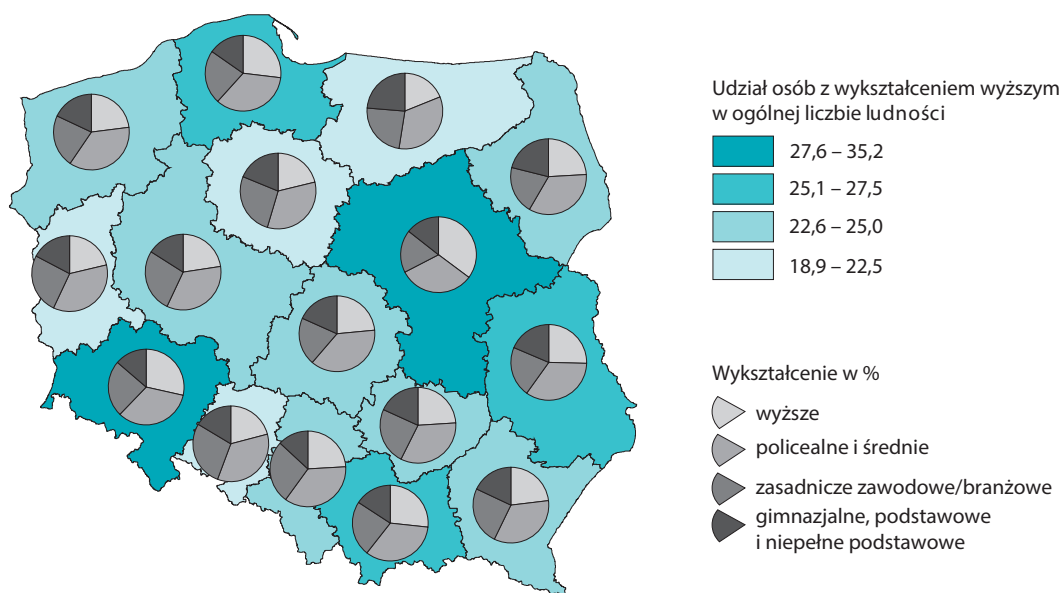
Korzystne zmiany zachodzące w systemie kształcenia i wychowania wpłynęły na poprawę poziomu wykształcenia społeczeństwa. W latach 2016-2020 zaobserwowano systematyczny wzrost (łącznie o 2,9 p.proc.) udziału osób z wykształceniem wyższym w populacji osób w wieku 15 lat i więcej. Analiza struktury wykształcenia według płci wskazuje, że kobiety były lepiej wykształconą grupą niż mężczyźni – w 2020 r. 29,1% kobiet legitymowało się dyplomem uczelni wobec 22,0% mężczyzn. Jednocześnie nastąpił spadek udziału osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym (o 2,8 p.proc.) oraz z wykształceniem zasadniczym zawodowym (o 0,9 p.proc.). Wzrósł natomiast udział osób z wykształceniem policealnym i średnim (o 0,8 p.proc.).

Wykres 12. Ludność w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

Analizując wykształcenie społeczeństwa w poszczególnych województwach, zdecydowanie najlepiej prezentowało się województwo mazowieckie, w którym 35,2% osób legitymowało się dyplomem ukończenia studiów, zaś udział osób o najniższym poziomie wykształcenia (zasadniczym zawodowym, gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym) był najniższy w kraju i wyniósł 32,6%.

Mapa 2. Ludność w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2020 r.

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

Polska należy do czołówki państw europejskich pod względem poziomu wykształcenia mieszkańców. Udział osób w wieku 25-64 lata, które ukończyły edukację na poziomie co najmniej średnim wyniósł 93,2% w 2020 r. przy średniej 79,0% dla krajów Unii Europejskiej. Polska w porównaniach międzynarodowych uplasowała się na 11 miejscu wśród krajów Unii Europejskiej pod względem wykształcenia osób w wieku 30-34 lata – 47,0% osób z wykształceniem wyższym (o 6,0 p.proc. więcej niż średnia dla Unii Europejskiej). Według szacunków Biura ds. Raportu Rozwoju Społecznego ONZ średnia liczba lat edukacji formalnej, którą odbyły osoby w wieku 25 lat i więcej wyniosła 12,3 lat, a Polska zajęła 9-12 miejsce wśród 27 krajów Unii Europejskiej.

Kształcenie osób dorosłych

W 2020 r. według wyników Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), 3,7% osób w wieku 25-64 lata deklaroowało uczestnictwo w edukacji obejmującej uczenie się formalne (szkoła i studia wyższe) i kształcenie pozaformalne (różnego rodzaju kursy i szkolenia). Wskaźnik ten oscylował od 3,7% w 2016 r. i 2020 r. do 5,7% w 2018 r. Największe zainteresowanie pogłębianiem i poszerzaniem zdobytej wiedzy wykazywali mieszkańcy województwa mazowieckiego, gdzie 5,5% (o 1,8 p.proc. więcej od średniej krajowej) badanej populacji uczestniczyło w różnych formach kształcenia ustawicznego.

Tablica 7. Kształcenie osób dorosłych w wieku 25-64 lata

WYSZCZEGÓLNIENIE	2016	2017	2018	2019	2020
	w %				
Polska	3,7	4,0	5,7	4,8	3,7
w tym kobiety	4,0	4,4	6,3	5,4	4,3
Unia Europejska	10,8	10,9	11,1	11,3	9,2
w tym kobiety	11,7	11,9	12,2	12,4	10,0

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) i baza danych Eurostatu (eurostat.ec.europa.eu/portal).

Nieco inny obraz aktywności edukacyjnej dorosłych Polaków wyłania się na podstawie bardziej szczegółowych i miarodajnych (ze względu na 12-miesięczny okres odniesienia) wyników odbywającego się co pięć lat międzynarodowego badania Kształcenie dorosłych. W szeroko rozumianym kształceniu obejmującym wszelkiego rodzaju jego formy (w tym również samokształcenie) w 2016 r. uczestniczyło 43,3% osób w wieku 25-64 lata. Było to o 3,3 p.proc. więcej niż w 2011 r. Więcej osób brało udział w kształceniu pozaformalnym (wzrost z 21,0% w 2011 r. do 22,9% w 2016 r.) oraz nieformalnym (wzrost odpowiednio z 29,0% do 31,0%). Zmniejszył się natomiast wskaźnik uczestnictwa w kształceniu formalnym (z 5,4% do 4,4%).

Tablica 8. Osoby w wieku 25-64 lata uczestniczące w kształceniu formalnym, pozaformalnym i nieformalnym według płci i miejsca zamieszkania

WYSZCZEGÓLNIENIE	Osoby uczestniczące w							
	jakiegokolwiek formie kształcenia		kształceniu formalnym		kształceniu pozaformalnym		kształceniu nieformalnym	
	2011	2016	2011	2016	2011	2016	2011	2016
Ogółem	40,0	43,3	5,4	4,4	21,0	22,9	29,0	31,0
mężczyźni	39,5	42,5	4,5	3,5	20,6	23,1	28,3	30,0
kobiety	40,4	44,0	6,2	5,5	21,4	22,8	29,7	31,9
Miasta	45,8	48,3	6,6	5,3	25,2	27,4	33,4	34,4
Wieś	30,4	35,2	3,3	2,9	14,0	15,7	21,8	25,5

Źródło: Badanie Kształcenie dorosłych (KD).

Według wyników Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), w 2020 r. wskaźnik uczestnictwa osób w wieku 25-64 lata w kształceniu był w Polsce prawie o połowę niższy niż w krajach Unii Europejskiej i wyniósł 3,7% (przy średniej 9,2% dla Unii Europejskiej). Stosunkowo niewielką aktywność edukacyjną dorosłych Polaków w porównaniu z innymi państwami potwierdzają również wyniki badania Kształcenie dorosłych. W 2016 r. w kształceniu formalnym lub pozaformalnym uczestniczyło 25,5% badanych osób w wieku 25-64 lata. Wśród krajów Unii Europejskiej gorszy wynik odnotowano jedynie w Rumunii, Grecji i Bułgarii.

Znajomość języków obcych wśród osób dorosłych

Jednym z czynników warunkujących rozwój kapitału ludzkiego, którego rola ciągle rośnie wraz z postępującą globalizacją informacji, pracy, nauki oraz kultury, jest znajomość języków obcych. Kompetencje językowe wpływają na wyższy poziom mobilności pracowników i zwiększenie konkurencyjności gospodarki. Zgodnie z wynikami badania Kształcenie dorosłych w 2016 r. ponad dwie trzecie badanej populacji osób w wieku 18-69 lat deklaroowało znajomość jakiegokolwiek języka obcego. Najliczniejszą grupę stanowili respondenci umiejący posługiwać się tylko jednym językiem (44,8%), wśród których 65,8% opanowało go na poziomie podstawowym. Respondenci potrafiący posługiwać się więcej niż jednym językiem obcym stanowili 23,5% badanej populacji, 39,4% z nich określiło swój poziom kompetencji odnośnie pierwszego znanego języka obcego jako średni. Wyższy poziom kompetencji językowych odnotowano wśród respondentów znających dwa i więcej języków obcych – 26,9% osób w tej grupie twierdziło, że prawie całkowicie opanowało jeden z nich. Wśród respondentów znających tylko jeden język obcy jego biegłą znajomość zadeklarowało 10,1% osób.

Obok dużej liczby osób nie posługujących się żadnym językiem obcym (prawie jedna trzecia ankietowanych), 38,7% ogółu respondentów określała swoje umiejętności językowe na poziomie zaledwie podstawowym. Niewiele ponad 43% osób znających języki obce oceniało posiadane kompetencje na poziomie co najmniej średnim.

Tablica 9. Znajomość języków obcych wśród osób w wieku 18-69 lat w 2016 r.

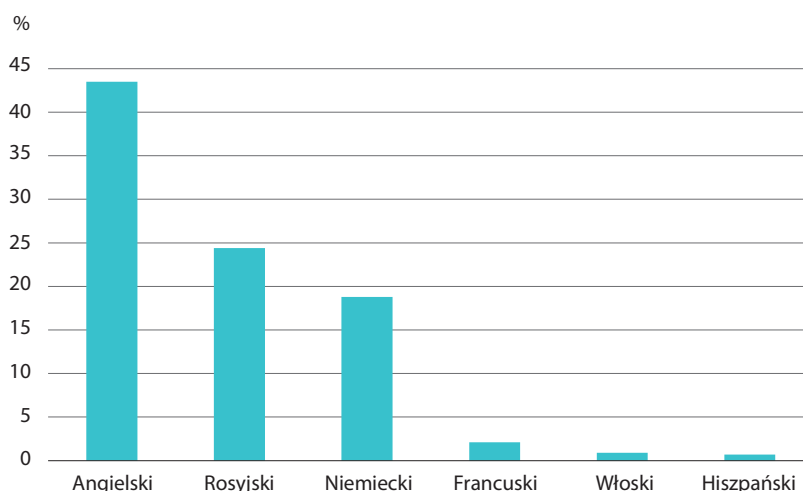
WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta	Wieś
	w %				
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Osoby znające języki obce	68,3	66,3	70,3	73,1	60,8
osoby znające jeden język	44,8	44,4	45,1	46,0	42,8
w tym oceniający jego znajomość na poziomie:					
podstawowym	65,8	65,4	66,2	60,8	74,2
średnim	24,1	24,2	23,9	27,3	18,7
zaawansowanym	10,1	10,4	9,8	11,8	7,1
osoby znające dwa języki i więcej	23,5	21,9	25,1	27,1	18,0
w tym oceniający znajomość pierwszego języka na poziomie:					
podstawowym	39,4	39,1	39,7	36,7	45,9
średnim	33,6	33,2	34,0	32,9	35,3
zaawansowanym	26,9	27,7	26,1	30,3	18,8
w tym oceniający znajomość drugiego języka na poziomie:					
podstawowym	67,0	66,1	67,8	65,3	71,0
średnim	24,9	25,1	24,7	25,5	23,5
zaawansowanym	8,0	8,9	7,4	9,1	5,5 ^a
Osoby nieznające żadnego języka obcego	31,7	33,7	29,7	26,9	39,2

a Zalecana jest ostrożność w posługiwaniu się danymi, ponieważ liczba obserwacji w badaniu nie spełnia wszystkich kryteriów precyzji niezbędnych przy szacowaniu wartości uogólnionych.

Źródło: Badanie Kształcenie dorosłych (KD).

Zdecydowanie najwięcej osób deklarowało znajomość któregoś z trzech języków obcych: angielskiego, rosyjskiego i niemieckiego. Spośród nich najbardziej rozpowszechniony był język angielski, którym potrafiło posługiwać się na różnym stopniu zaawansowania 43,5% dorosłych Polaków. Mniej popularne były pozostałe języki międzynarodowe, takie jak francuski czy hiszpański (odpowiednio 2,1% i 0,7% respondentów deklarowało ich znajomość). Stosunkowo najwyższym poziomem umiejętności wykazały się osoby posługujące się językiem angielskim, gdzie 54,4% tej grupy respondentów osiągnęło co najmniej średni poziom kompetencji oraz hiszpańskim (49,0%). Średni i zaawansowany stopień znajomości uzyskało 39,1% osób posługujących się językiem francuskim i 34,2% osób posługujących się językiem niemieckim. Zwracają uwagę niskie kompetencje językowe osób deklaruujących znajomość drugiego pod względem popularności języka rosyjskiego – zaledwie 28,0% osób w tej grupie respondentów potrafiła posługiwać się nim na poziomie co najmniej średnim. Oprócz omawianych powyżej pięciu najważniejszych języków obcych, stosunkowo dużą popularnością cieszył się język włoski, którego znajomość była nawet bardziej rozpowszechniona niż znajomość języka hiszpańskiego. Językiem włoskim posługiwało 0,9% dorosłych Polaków (o 0,2 p.proc. więcej niż językiem hiszpańskim).

Pod względem stopnia rozpowszechnienia języków obcych Polska osiągnęła wynik powyżej średniego poziomu w krajach Unii Europejskiej. W 2016 r., zgodnie z wynikami badania Kształcenie dorosłych, 67,0% osób w wieku 25-64 lata deklarowało znajomość jakiegokolwiek języka obcego (przy średniej 64,6% dla krajów Unii Europejskiej). Jednak poziom ich znajomości znacznie odbiegał od średniej odnotowanej dla krajów wspólnoty. W Polsce 40,9% osób w wieku 25-64 lata zadeklarowało, że najlepiej sobie znanym językiem obcym posługiwało się na poziomie dobrym lub zaawansowanym (55,1% w Unii Europejskiej).

Wykres 13. Znajomość języków obcych^a w 2016 r.

a Udział osób w wieku 18-69 lat, które wskazały na znajomość danego języka obcego (wymienionego jako pierwszy i ewentualnie jako drugi najlepiej znany język).

Źródło: Badanie Kształcenie dorosłych (KD).

Rynek pracy

Aktywność zawodowa

Wykorzystanie kapitału ludzkiego na rynku pracy można ocenić przede wszystkim poprzez określenie statusu na rynku pracy ludności aktywnej zawodowo.

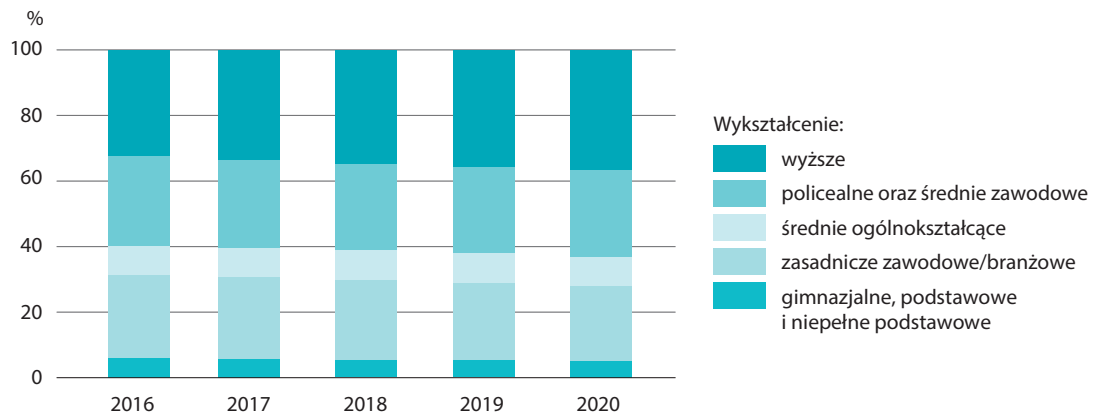
Tablica 10. Ludność aktywna zawodowo w wieku 15 lat i więcej według statusu na rynku pracy

WYSZCZEGÓLNIENIE	2016	2017	2018	2019	2020
	w tys.				
Ogółem	17260	17267	17143	17019	16979
Pracujący	16197	16423	16484	16461	16442
Bezrobotni	1063	844	659	558	537

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

W latach 2016-2020 liczba osób aktywnych zawodowo w Polsce zmieniła się w nieznacznym stopniu – zanotowano spadek o 1,6% w stosunku do 2016 r. (w miastach odpowiednio o 2,7%, natomiast na wsi liczba osób aktywnych zawodowo nie zmieniła się). Liczba osób bezrobotnych zmniejszyła się o 49,5%, a liczba pracujących wzrosła o 0,3%. Przyrost ludności aktywnej zawodowo miał miejsce w województwach: małopolskim i pomorskim (po 1,1%) oraz mazowieckim (o 0,6%), natomiast w pozostałych województwach odnotowano spadek liczby osób aktywnych zawodowo (najwyższy w województwie świętokrzyskim – o 4,8%).

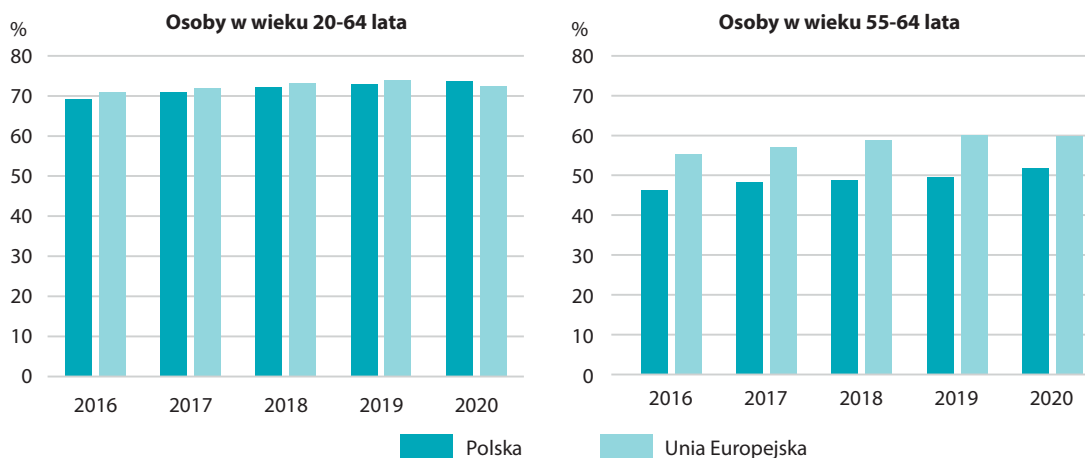
Spadek o 1,6% liczby osób aktywnych zawodowo przy jednoczesnym spadku (o 1,1%) liczby osób biernych zawodowo miał bezpośredni wpływ na wartość współczynnika aktywności zawodowej, który w 2020 r. wyniósł 56,1% (spadek o 0,1 p.proc. w stosunku do 2016 r.). Najwyższy poziom współczynnika odnotowano w województwie mazowieckim (60,1%, a w roku 2016 – 59,9%). Najniższe jego wartości wystąpiły natomiast w województwie śląskim – 52,6% (spadek o 0,2 p.proc. w stosunku do 2016 r.) oraz warmińsko-mazurskim – 53,4% (spadek o 0,2 p.proc.).

Wykres 14. Ludność aktywna zawodowo w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

W warunkach zmieniającej się sytuacji na rynku pracy jednym z najważniejszych czynników decydujących o sukcesie zawodowym jest wykształcenie oraz zdobyta dzięki niemu wiedza i umiejętności. Potwierdza to fakt, że z każdym rokiem wzrasta w Polsce liczba osób aktywnych zawodowo posiadających wyższe wykształcenie. W latach 2016-2020 przyrost ten wyniósł 10,3%. Województwami, w których w badanym okresie odnotowano najwyższy przyrost liczby osób aktywnych zawodowo posiadających wykształcenie wyższe były województwa dolnośląskie, lubelskie i lubuskie (odpowiednio o 21,4%, 16,6% i 15,4%), natomiast w województwie warmińsko-mazurskim wystąpił spadek o 3,0%. W większości województw zmniejszyła się liczba osób aktywnych zawodowo legitymujących się wykształceniem średnim zawodowym i niższym. Było to szczególnie widoczne wśród pracujących i bezrobotnych posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe.

W 2020 r. w Polsce wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata wyniósł 73,6%, co stanowiło wzrost o 4,3 p.proc. w stosunku do 2016 r. W całym badanym okresie utrzymywała się natomiast różnica pomiędzy wysokością wskaźnika zatrudnienia dla mężczyzn i kobiet w wieku 20-64 lata. Różnica ta, wynosząca w 2016 r. 14,1 p.proc. na niekorzyść kobiet, w 2020 r. wzrosła do poziomu 15,7 p.proc. Województwem o najwyższym wskaźniku w 2020 r. było województwo mazowieckie – 77,8% (84,5% – mężczyźni i 71,5% – kobiety). Najniższy wskaźnik (69,5%) odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (77,8% – mężczyźni i 61,3% – kobiety).

Wykres 15. Wskaźnik zatrudnienia w Polsce i w Unii Europejskiej

Źródło: dane Eurostatu (Labour Force Survey).

W grupie wiekowej 55-64 lata dysproporcja w wysokości wskaźnika zatrudnienia pomiędzy Polską a krajami Unii Europejskiej wyniosła 9,0 p.proc. w 2016 r. i 8,0 p.proc. w 2020 r. na niekorzyść Polski. W Polsce jednak wysokość wskaźnika systematycznie wzrastała od 46,2% w 2016 r. do 51,8% w 2020 r. Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w województwie mazowieckim – 60,6% (dla mężczyzn 72,3%, a dla kobiet 50,3%).

Spośród czynników mających wpływ na wiek wychodzenia z rynku pracy decydujące znaczenie miał obowiązujący w Polsce system emerytalny. Według danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, w latach 2016-2020 najpóźniej przechodzili na emeryturę mieszkańcy województwa mazowieckiego – przeciętna wieku wyniosła tu od 63,3 lat w 2016 r. do 63,4 lat w 2020 r. Najniższy wiek osób przechodzących na emeryturę odnotowano w województwie śląskim – 60,6 lat w 2016 r. oraz 61,8 lat w 2020 r. Wpływ na to miała przede wszystkim grupa zawodowa górników posiadająca przywilej przejścia na emeryturę po 25 latach pracy pod ziemią bez względu na wiek.

Tablica 11. Przeciętny wiek osób, którym przyznano emeryturę przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych

WYSZCZEGÓLNIENIE	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem	61,9	62,3	62,1	62,1	62,3
Mężczyźni	63,3	64,6	64,4	64,6	64,8
Kobiety	61,0	61,0	60,7	60,7	60,6

Źródło: dane Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

W 2020 r. Polska uplasowała się na 16 pozycji wśród krajów Unii Europejskiej pod względem wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata. Wskaźnik ten, wynoszący w naszym kraju 68,7%, był wyższy o 1,0 p.proc. od średniej wartości dla całej Unii Europejskiej. Niższy niż w Polsce wskaźnik odnotowano w 11 krajach: Irlandii (67,7%), Bułgarii (67,6%), Słowacji (67,5%), Luksemburgu (67,2%), Francji (66,1%), Rumunii (65,6%), Belgii (64,7%), Chorwacji (62,0%), Hiszpanii (60,9%), Włoszech (58,1%) i Grecji (56,3%), natomiast 3 kraje: Holandia, Niemcy i Szwecja odnotowały wskaźniki na poziomie ponad 75% (najwyższy w Holandii – 77,8%).

Wynagrodzenia

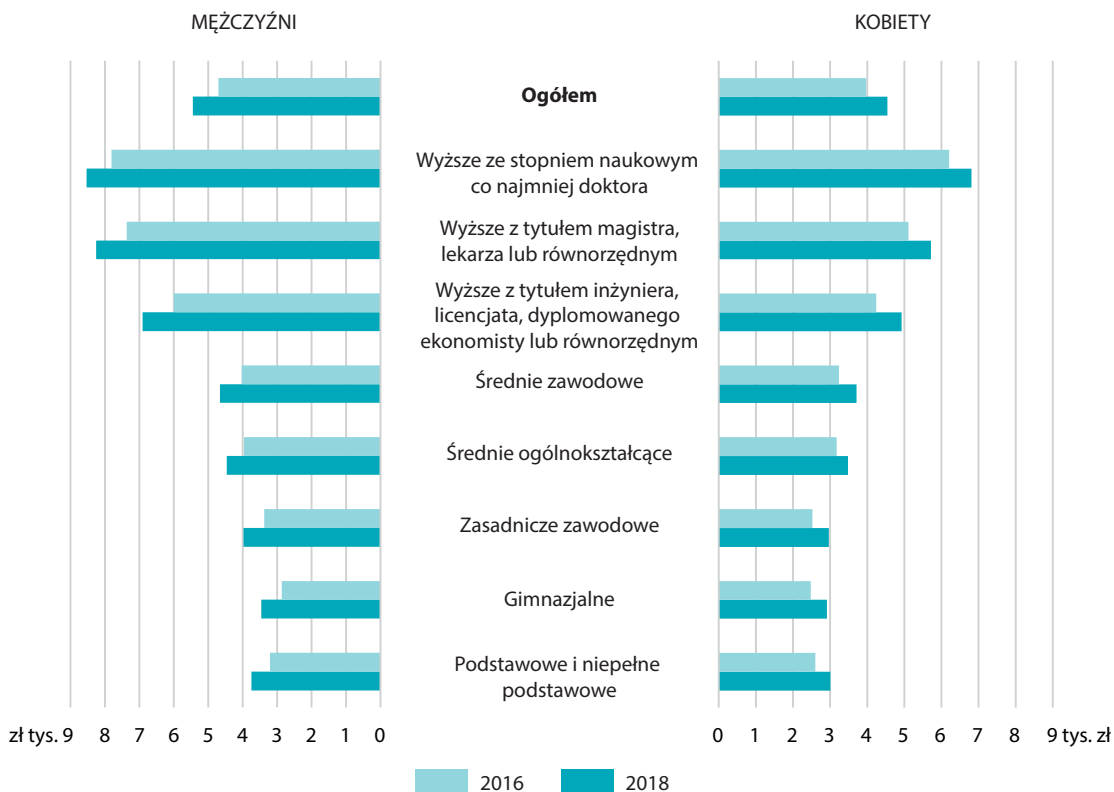
Wyniki badania wynagrodzeń przeprowadzonego w październiku w latach 2016 i 2018 pokazują efekty inwestycji w kapitał ludzki poprzez podnoszenie poziomu wykształcenia. Jednocześnie potwierdzają one występowanie znacznych dysproporcji w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn, niezależnie od posiadanego wykształcenia.

Dane zawarte na wykresie 16 obrazują bezpośredni związek pomiędzy poziomem wykształcenia a wysokością wynagrodzenia brutto. Zależność ta jest tym bardziej widoczna, im wyższy jest formalny poziom wykształcenia. Mniejsze zróżnicowanie płac w grupie osób z wykształceniem średnim i niższym może wskazywać na fakt, że większą rolę odgrywają tu posiadane przez pracowników umiejętności. W październiku 2018 r. w Polsce najwyższe przeciętne wynagrodzenie brutto otrzymywały osoby legitymujące się wykształceniem wyższym ze stopniem naukowym co najmniej doktora. W populacji mężczyzn wynagrodzenie to wyniosło 8532,93 zł i było wyższe od średniej dla kraju o 70,5%, podczas gdy w tej samej grupie wynagrodzenie kobiet przewyższało średnią o 36,1%.

Województwem, w którym zarówno mężczyźni, jak i kobiety z wykształceniem wyższym ze stopniem naukowym co najmniej doktora osiągnęli najwyższe wynagrodzenie w skali kraju, było województwo mazowieckie. Wynagrodzenie mężczyzn utrzymywało się tu na poziomie 10036,82 zł przewyższając o 29,8% średnie wynagrodzenie w tej grupie w skali kraju, podczas gdy wynagrodzenie kobiet było wyższe od średniego wynagrodzenia o 9,4%. W 2016 r. województwem, w którym osoby posiadające najwyższy poziom wykształcenia otrzymywały stosunkowo najniższe wynagrodzenie było województwo

kujawsko-pomorskie (6835,67 zł mężczyźni i 5437,36 zł kobiety). Różnica w wysokości wynagrodzenia brutto pomiędzy osobami posiadającymi wykształcenie wyższe z tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym a osobami z wykształceniem średnim ogólnokształcącym wyniosła 68,4% (85,0% dla mężczyzn i 64,3% dla kobiet). Warto też zauważyć istotną różnicę pomiędzy wynagrodzeniem osób z wykształceniem średnim zawodowym a wynagrodzeniem osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym. W październiku 2018 r. osoby posiadające wykształcenie średnie zawodowe otrzymywały przeciętnie 4285,8 zł brutto – o 17,2% więcej niż osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Znaczna dysproporcja w wysokości wynagrodzeń kobiet i mężczyzn była szczególnie widoczna w grupie osób z wykształceniem wyższym i tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym, osób z tytułem inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty lub równorzędnym oraz osób posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe. Wynagrodzenia mężczyzn były wyższe od wynagrodzeń otrzymywanych przez kobiety odpowiednio o: 44,4%, 40,2% i 34,0%.

Wykres 16. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto^a według płci i poziomu wykształcenia

^a Dane za październik 2016 i 2018 r.

Źródło: Z-12 Sprawozdanie o strukturze wynagrodzeń według zawodów.

Wyniki badań prezentowanych przez OECD za 2018 r. potwierdzają, że wysokość wynagrodzenia wzrasta wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia. Osoby z wykształceniem wyższym z tytułem lub stopniem naukowym mogły liczyć na wynagrodzenie prawie dwukrotnie wyższe niż osoby z wykształceniem średnim (w Polsce różnica ta wyniosła około 59%). Na każdym poziomie wykształcenia kobiety zarabiały znacznie mniej niż mężczyźni. Tylko w czterech krajach należących do Unii Europejskiej: Belgii, Luksemburgu, Łotwie i Szwecji wynagrodzenie kobiet w wieku 25-64 lata z wykształceniem wyższym stanowiło 80% lub więcej wynagrodzenia mężczyzn posiadających ten sam poziom wykształcenia (w krajach Unii Europejskiej było to 76%, a w Polsce około 71%).

Niedopasowanie na rynku pracy

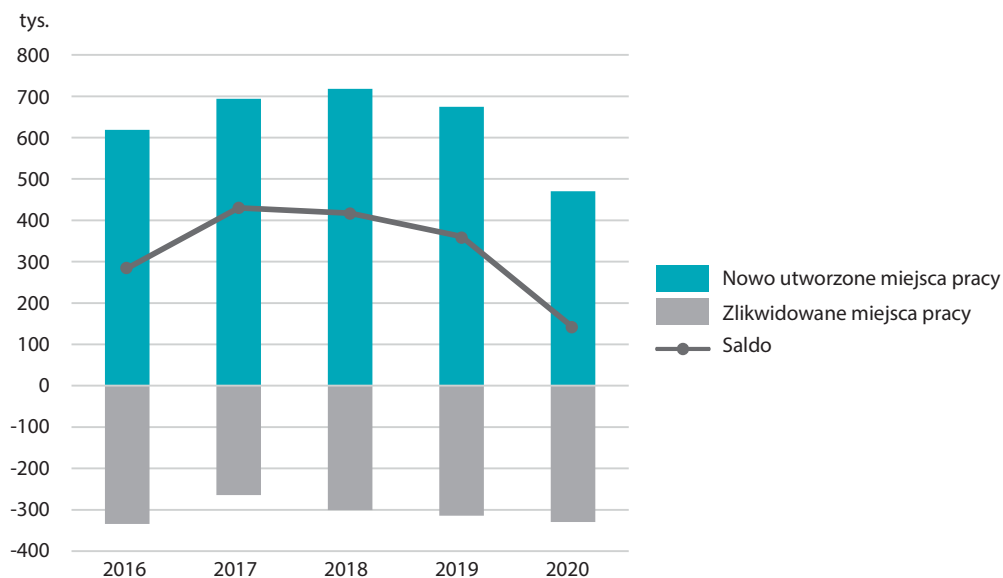
W latach 2016-2020 można było zaobserwować w niektórych regionach Polski strukturalne niedopasowanie na rynku pracy, co skutkowało występowaniem bezrobocia w pewnych grupach zawodowych i jednoczesnym niedoborem pracowników w innych zawodach, chociaż skala tego zjawiska była zdecydowanie mniejsza niż w latach poprzednich. W 2020 r. negatywny wpływ na sytuację na rynku pracy miała epidemia COVID-19. Wprowadzone przez rząd ograniczenia mające na celu spowolnienie przebiegu epidemii, spowodowały w wielu branżach trudności z utrzymaniem poziomu zatrudnienia. Według danych Ministerstwa Rozwoju, Pracy i Technologii w 2020 r. zawodami deficytowymi o najwyższej średniomiesięcznej przewadze napływu ofert nad napływem bezrobotnych, był zawód pracownika zajmującego się sprzątnięciem (przewaga ofert wyniosła 1,7 tys.), pracownika wykonującego dorywcze prace proste (1,6 tys.), agenta ubezpieczeniowego (1,4 tys.) oraz programisty aplikacji (1,1 tys.).

W większości województw zawodem nadwyżkowym był zawód sprzedawcy sklepowego. W 2020 r. przewaga bezrobotnych nad ofertami pracy wyniosła 91,0 tys. Do zawodów nadwyżkowych należy też zaliczyć kucharzy (24,3 tys.), mechaników pojazdów samochodowych (17,8 tys.), ślusarzy (17,4 tys.) oraz fryzjerów (15,0 tys.).

Wśród zawodów wymagających wykształcenia wyższego najbardziej nadwyżkowe w 2020 r. pozostawały zawody: specjaliści do spraw administracji i rozwoju (z przewagą 8,3 tys. bezrobotnych w stosunku do ofert pracy) oraz ekonomisty (7,0 tys.), co wiązało się z faktem niedopasowania struktury kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Bezpośredni wpływ na sytuację poszczególnych zawodów na rynku pracy ma tworzenie i likwidacja miejsc pracy. W 2020 r. powstało w Polsce 470,4 tys. nowych miejsc pracy (o 148,3 tys. mniej niż w 2016 r.), zlikwidowano natomiast 329,8 tys. miejsc (o 4,7 tys. mniej niż w 2016 r.). Nowo utworzone miejsca pracy powstały przede wszystkim w województwie mazowieckim (98,0 tys.), natomiast najmniej nowych miejsc pracy utworzono w województwie lubuskim (7,7 tys.).

Wykres 17. Nowo utworzone i zlikwidowane miejsca pracy

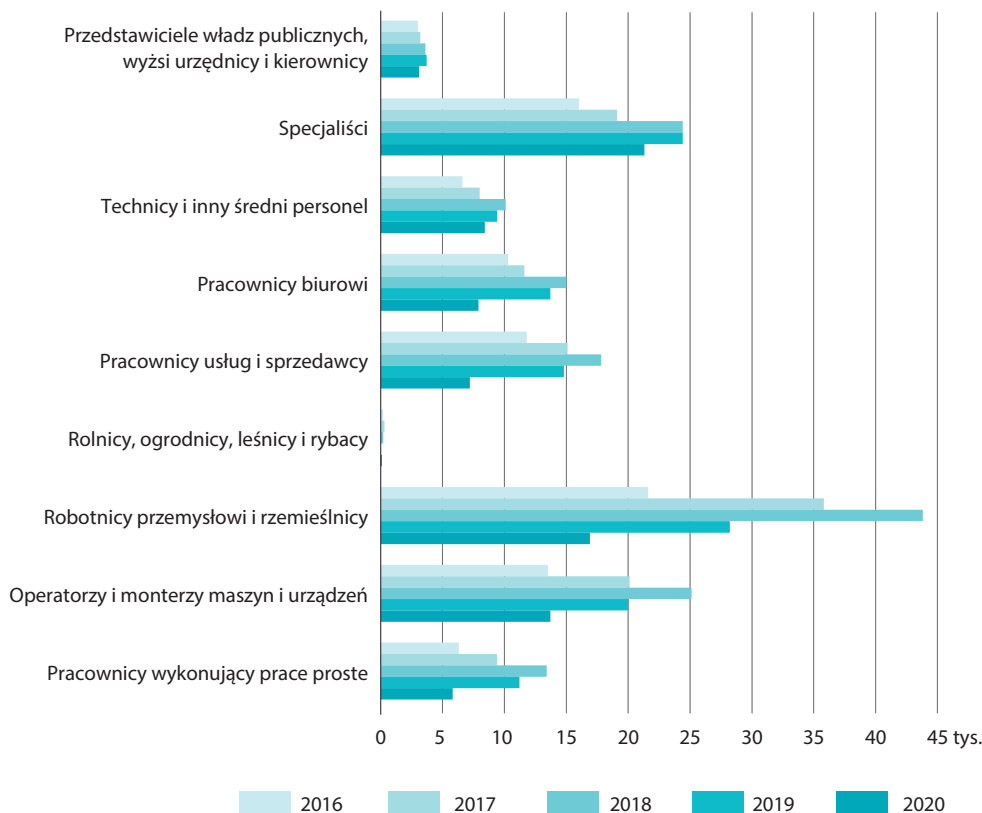

Źródło: Z-05 Badanie popytu na pracę.

Na uwagę zasługuje fakt, że w ogólnej liczbie nowo utworzonych miejsc pracy znajdują się niezagospodarowane miejsca pracy. Na koniec 2020 r. było 17,5 tys. nowych, jeszcze nie obsadzonych miejsc, głównie w przetwórstwie przemysłowym (32,0%) oraz w budownictwie (13,1%). Najczęściej były to miejsca przeznaczone dla specjalistów, robotników przemysłowych i rzemieślników oraz operatorów i monterów maszyn i urządzeń.

Wykres 18. Wolne miejsca pracy według zawodów

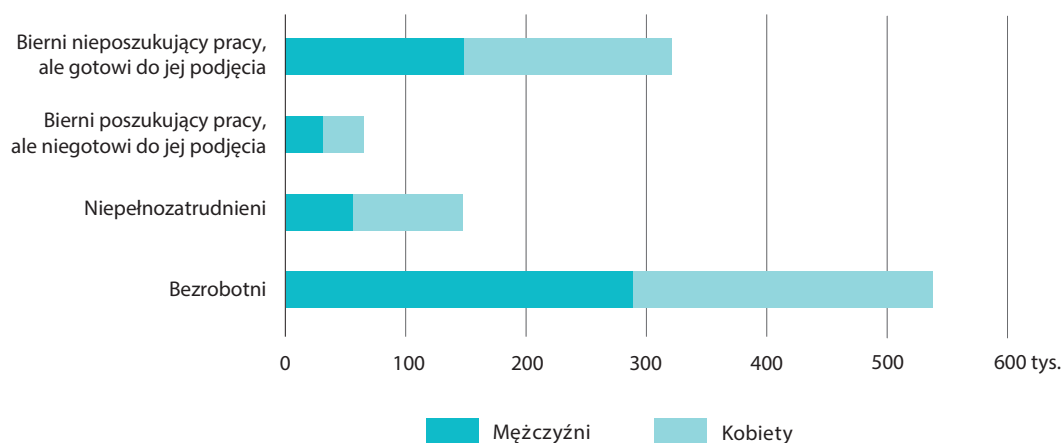
Stan w końcu IV kwartału

Źródło: Z-05 Badanie popytu na pracę.

Analiza wolnych miejsc pracy w latach 2016-2020 pokazuje, że po znacznym wzroście liczby wolnych miejsc pracy w 2018 r., w kolejnych dwóch latach nastąpiło zahamowanie tej tendencji. Przyrost został utrzymany w czterech grupach zawodów, przy czym najwyższy miał miejsce w grupie specjalistów (33,1%) oraz technicy i inny średni personel (27,3%). Rozkład wolnych miejsc pracy był nierównomierny w poszczególnych województwach. W 2020 r. z 84,4 tys. wolnych miejsc pracy najwięcej było w województwie mazowieckim (22,6 tys.) oraz śląskim i wielkopolskim (po 8,3 tys.), najmniej natomiast w województwie lubuskim (1,3 tys.).

Niedopasowania strukturalne są przede wszystkim skutkiem stosunkowo niskiej mobilności siły roboczej. Niezbyt duża skala migracji wewnętrznych z terenów o niskim popycie do terenów o popycie wyższym powoduje przestrzenną koncentrację bezrobocia. Niedobory pracowników mają miejsce przede wszystkim w dynamicznie rozwijających się regionach, głównie w dużych aglomeracjach miejskich.

Wykres 19. Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy^a w 2020 r.

^a Osoby w wieku 15-74 lata.

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

Głównymi miernikami określającymi stopień niedopasowania podaży i popytu na pracę są poziom i natężenie bezrobocia. Na uwagę zasługują też zbiorowości znajdujące się na pograniczu pomiędzy pracą a bezrobociem oraz bezrobociem a biernością zawodową, które z okresu na okres mogą zmienić swój status na rynku pracy i płynnie przechodzić do populacji bezrobotnych oraz z niej wychodzić. Stanowią ją grupy osób niepełnozatrudnionych, które byłyby gotowe pracować więcej godzin tygodniowo, biernych zawodowo poszukujących pracy, ale niegotowych do jej podjęcia oraz biernych zawodowo nieposzukujących pracy, ale gotowych do jej podjęcia. Suma osób bezrobotnych, osób potencjalnie aktywnych zawodowo oraz niepełnozatrudnionych daje obraz niewykorzystanych w pełni potencjalnych zasobów pracy.

W 2020 r. osoby należące do powyższych kategorii liczyły w sumie 1070 tys. (w tym 51,0% kobiet), wobec 1909 tys. w 2016 r. (w tym 50,3% kobiet). Populacja bezrobotnych zmniejszyła się w analizowanym okresie o 49,5% (mężczyzn o 50,4%, a kobiet o 48,3%). Jednocześnie nastąpił spadek o 46,0% liczby osób niepełnozatrudnionych, które chciałyby pracować więcej godzin tygodniowo (mężczyzn o 44,0%, a kobiet o 47,1%). Liczba biernych zawodowo nieposzukujących pracy, ale gotowych do jej podjęcia zmniejszyła się o 33,0%, (spadek o 40,4% dla w grupie mężczyzn i o 24,4% w grupie kobiet. Podobne zmiany (spadek o 32,7%) zaszły wśród biernych zawodowo poszukujących pracy, ale niegotowych do jej podjęcia (mężczyźni – spadek o 30,7%, kobiety – spadek o 34,4%).

Według danych Eurostatu udział wolnych miejsc pracy w krajach członkowskich Unii Europejskiej wyniósł od 2,1% w 2018 r. do 1,8% w 2020 r. W 2020 r. najwyższy wskaźnik wystąpił w Czechach (5,3%), Belgii (3,1%) oraz Niemczech i Austrii (po 2,6%), a najniższy w Grecji (0,4%). W Polsce udział ten wyniósł 0,7%.

Kultura

Czytelnictwo

W badanym okresie instytucje samorządowe i organizacje pozarządowe inicjowały propagowanie czytelnictwa w ramach strategii oraz programów kierowanych do całej populacji lub określonych grup społecznych, wykorzystując przy tym potencjał bibliotek publicznych. Podstawowym zadaniem biblioteki jest rozwijanie i zaspokajanie zainteresowań czytelniczych oraz informacyjnych lokalnej społeczności. Działalność bibliotek służy udostępnianiu wiedzy i nauki oraz rozwojowi kultury. W 2020 r. w Polsce wprowadzono stan zagrożenia epidemicznego, co spowodowało zmiany w działalności bibliotek, przede wszystkim czasowe zawieszenie lub znaczne ograniczenia ich funkcjonowania w trybie stacjonarym. Zaistniała sytuacja spowodowała, że 55,6% bibliotek publicznych i filii oferowało dostęp online do swoich usług, w tym zdalnego korzystania z ebooków (46,9%). W latach 2016-2020 odnotowano spadek liczby bibliotek publicznych (łącznie z filiami) z 7984 w 2016 r. do 7782 w 2020 r. Najliczniejszą grupę spośród 1413 bibliotek specjalistycznych działających w 2020 r. były biblioteki naukowe¹ – 57,2%. Większość placówek bibliotek publicznych funkcjonowała na wsi – 65,0%.

W 2020 r. liczba czytelników aktywnie wypożyczających zarejestrowanych w bibliotekach publicznych była niższa o 19,3% niż w 2016 r. Najwięcej osób korzystających z zasobów bibliotecznych zanotowano w województwie małopolskim – na 1000 mieszkańców przypadało 160 czytelników w bibliotekach publicznych. W 2020 r. najwyższy wskaźnik wypożyczonych woluminów w bibliotekach publicznych na 1 czytelnika zarejestrowano w województwie wielkopolskim – 18,4. W porównaniu z 2016 r. w każdym z województw wystąpił spadek wskaźnika wypożyczonych woluminów – najmniejszy w województwie lubuskim (o 5,0%) i mazowieckim (o 9,6%), a największy w województwie dolnośląskim (o 20,1%). Wśród osób korzystających z zasobów bibliotek publicznych najwięcej było osób w wieku 25-44 lata – 26,7%. Biorąc pod uwagę kryterium wykonywanego zajęcia przeważały osoby pracujące – 39,0% oraz uczące się – 34,9% czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych. W 2020 r. udział komputerów oddanych do dyspozycji czytelników w bibliotekach publicznych wyniósł 51,0% ogólnej liczby komputerów figurujących w ewidencji, a 97,8% bibliotek posiadało dostęp do Internetu. Podążając za oczekiwaniami społeczeństwa biblioteki organizują różnego rodzaju imprezy (np. literackie) dla swoich użytkowników. W 2020 r. odbyło się 116,9 tys. takich przedsięwzięć, w tym najwięcej (96,4%) zorganizowano w bibliotekach publicznych. W wydarzeniach tych wzięło udział 3,9 mln uczestników.

Tablica 12. Czytelnicy w bibliotekach

WYSZCZEGÓLNIENIE	2016	2017	2018	2019	2020
	w tys.				
Biblioteki naukowe	1292,5	1213,1	1167,1	1118,3	767,9
Biblioteki pedagogiczne (łącznie z filiami)	245,0	235,9	201,9	199,9	166,6
Biblioteki fachowe	18,3	19,1	17,9	14,2	9,4
Biblioteki fachowo-beletrystyczne	24,6	25,8	21,2	22,8	19,4
Ośrodki informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej	1,8	1,6	1,0	0,8	0,4
Biblioteki towarzystw naukowych	0,6	1,1	0,8	0,6	0,4

Źródło: K-03 Sprawozdanie biblioteki.

¹ Dane o bibliotekach naukowych uwzględniają 14 bibliotek publicznych oraz 1 bibliotekę pedagogiczną, które posiadały także status biblioteki naukowej.

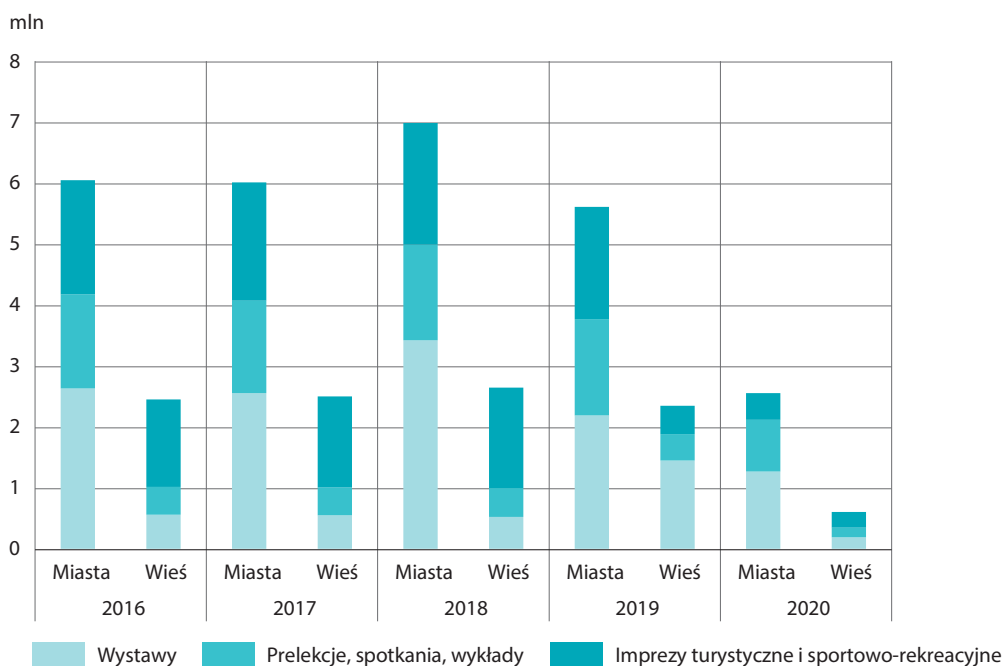
W 2020 r. Biblioteka Narodowa opublikowała raport dotyczący poziomu czytelnictwa w Polsce. Przeczytanie co najmniej jednej książki w ciągu roku potwierdziło 42% badanych, przy czym wskaźnik ten był wyższy wśród kobiet – 51%. W podziale według grup wieku, najwyższy udział czytających książki zaobserwowano wśród osób w wieku 15-18 lat – 33%. Co piąta osoba w grupie pracujących zdalnie, posiadających tyle samo lub więcej obowiązków zawodowych co przed pandemią zadeklarowała, że przeczytała co najmniej 7 książek w ciągu roku.

Działalność oświatowa w instytucjach kultury

Celem działalności instytucji kultury jest wspieranie i rozwój wiedzy, doświadczenia oraz umiejętności posiadanych przez człowieka. Funkcjonowanie dużej liczby instytucji o charakterze kulturalnym na danym obszarze ułatwia jego mieszkańcom dostęp do różnego rodzaju imprez kulturalnych i oświatowych. Aby osiągnąć wysoki poziom zainteresowania społeczeństwa organizowanymi zajęciami należy wziąć pod uwagę preferencje potencjalnych odbiorców. Instytucje te kreują aktywne postawy społeczne wśród dzieci i młodzieży poprzez dostępność atrakcyjnych form spędzania wolnego czasu. W wielu przypadkach samorządy lokalne wspierają finansowo projekty poszczególnych organizacji, których celem jest propagowanie szeroko rozumianej kultury. W 2020 r. z powodu ogłoszenia stanu zagrożenia epidemicznego związanego z pojawieniem się koronawirusa ograniczenia w działalności podmiotów kultury miały różny zakres i formy – uzależnione były od aktualnego stanu zagrożenia na poszczególnych obszarach.

W 2020 r. na terenie Polski prowadziło działalność 538 centrów kultury, 684 domy kultury, 1319 ośrodków kultury, 309 klubów i 1190 świetlic. Zdecydowana większość świetlic – 95,0% oraz ośrodków kultury – 61,3% działała na wsi. Na terenie miast działało 79,3% klubów, 60,0% centrów kultury i 58,5% domów kultury. Największą liczbę instytucji kultury odnotowano w województwach: małopolskim – 453, podkarpackim – 355 i śląskim – 354, a najmniej w województwie lubuskim – 72.

Wykres 20. Uczestnicy wybranych imprez organizowanych w instytucjach kultury

Źródło: K-07 Sprawozdanie z działalności centrum kultury, domu kultury, ośrodka kultury, klubu, świetlicy.

Nabyte przez jednostkę kompetencje kulturowe sprzyjają tworzeniu nowych przedsięwzięć oraz wpływają na postawę otwartości w podejmowaniu działań na rzecz danej społeczności. W 2020 r. mieszkańcy miast częściej wybierali zwiedzanie wystaw – 1269,4 tys. zwiedzających, natomiast mieszkańcy wsi imprezy turystyczne i sportowo-rekreacyjne – 258,6 tys. uczestników. W prelekcjach, spotkaniach i wykładach najchętniej uczestniczyli mieszkańcy województwa mazowieckiego, gdzie w 1924 zorganizowanych imprezach wzięło udział 257,4 tys. osób. Wystawy, które odbyły się w domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach chętniej odwiedzali mieszkańcy miast. W imprezach turystycznych i sportowo-rekreacyjnych najwięcej uczestników zanotowano w województwie małopolskim – 84,0 tys. osób, co stanowiło 12,1% wszystkich zainteresowanych.

Instytucje kultury oferują odbiorcom swoich usług udział w kursach. W 2020 r. po raz kolejny potwierdziło się duże zainteresowanie kursami języka obcego wśród dzieci i młodzieży szkolnej – stanowili oni 62,7% absolwentów.

Uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych

W latach 2016-2020 zaangażowanie społeczeństwa w życie kulturalne w poszczególnych województwach było zróżnicowane. Czynnikiem mającym wpływ na poziom aktywności mieszkańców w wydarzeniach kulturalnych była dostępność instytucji kultury na danym obszarze. Większość kin, galerii oraz instytucji scenicznych swoją działalność zlokalizowała w miastach. Kina oferowały potencjalnym widzom zróżnicowany repertuar filmów produkcji polskiej i zagranicznej. Ogłoszenie w Polsce stanu zagrożenia epidemicznego znacznie ograniczyło możliwość funkcjonowania instytucji kultury. W 2020 r. najczęściej seansów w przeliczeniu na 1 kino stałe odnotowało województwo śląskie (3,2 tys.) i kujawsko-pomorskie (3,1 tys.), a najmniej województwo opolskie (1,2 tys.). Spadek liczby widzów w kinach stałych na 1000 ludności odnotowano w każdym województwie – najniższy w województwie podkarpackim (55,9%). Na przestrzeni analizowanego okresu spadła liczba widzów w kinach stałych w przeliczeniu na jeden seans z 26 osób w 2016 r. do 18 osób w 2020 r. Działalność kin nie ogranicza się do rozpowszechniania filmów. Inne formy działalności kin to m.in. organizowanie spotkań i prelekcji. W 2020 r. w tego rodzaju imprezach uczestniczyło 188,0 tys. osób. Najwięcej zainteresowanych odnotowano w województwie dolnośląskim (44,0 tys. uczestników) i śląskim (30,7 tys.).

Tablica 13. Teatry i instytucje muzyczne

WYSZCZEGÓLNIENIE	2016	2017	2018	2019	2020
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	380	345	472	441	124
Ludność na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych	408	406	347	336	335
Przedstawienia i koncerty na 1 instytucję	343	350	365	370	126

Źródło: K-01 Sprawozdanie z działalności artystycznej i rozrywkowej, Baza Demografia GUS, www.demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/

W 2020 r. teatry i instytucje muzyczne zorganizowały 24,4 tys. przedstawień i koncertów, na które wybrało się 4,5 mln osób, a liczba widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności wyniosła 124 osoby (o 256 osób mniej niż w 2016 r.). Zmniejszyła się także liczba przedstawień i koncertów na 1 instytucję z 343 w 2016 r. do 126 w 2020 r.

Galerie, poza prowadzeniem działalności wystawienniczej, organizują imprezy o charakterze edukacyjnym. W 2020 r. w galeriach zorganizowano 1,5 tys. odczytów, prelekcji i spotkań z autorami wystaw oraz 4,2 tys. lekcji lub warsztatów plastycznych. W 2020 r. ponad połowa galerii oraz salonów sztuki udostępniła wystawy przez Internet – 65,5%.

Muzea przygotowują co roku w swojej ofercie propozycje zajęć o charakterze oświatowym. Pomimo ograniczeń związanych z pandemią COVID-19 w ramach działalności oświatowej w 2020 r. w muzeach zorganizowano 48,9 tys. imprez, w tym 58,0% stanowiły lekcje muzealne. Mieszkańcy województwa mazowieckiego uczestniczyli w 11,1 tys. lekcji przygotowywanych w muzeach. Najmniej tego rodzaju zajęć odbyło się w województwie lubuskim – 284 lekcji. W 2020 r. do muzeów wybrało się 16,6 mln zwiedzających, w tym 3,7% stanowiły zorganizowane grupy szkolne.

Dane opublikowane przez Komisję Europejską wskazują, że 61% mieszkańców krajów Unii Europejskiej w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie (Special Eurobarometer) przeprowadzone we wrześniu i październiku 2017 r. odwiedziło miejsce związane z historią, a 30% badanych było w bibliotece lub archiwum. Ponad połowa (52%) respondentów wzięła udział w wydarzeniu związanym z tradycją – dużą aktywnością w tego typu wydarzeniach wykazały się osoby w wieku 25-39 lat (59%). Co drugi badany (50%) zwiedził muzeum lub odwiedził galerię – wśród osób w wieku 15-24 lata udział ten wyniósł 59%.

Nauka, technologia i innowacje

Korzystanie z nowych technologii

Powszechne korzystanie z nowoczesnych technologii informacyjnych jest czynnikiem stymulującym tworzenie kapitału ludzkiego. Dzieje się tak dzięki łatwiejszemu, mniej ograniczonemu terytorialnie i społecznie niż w przypadku tradycyjnych form komunikacji, dostępu do wiedzy. Sprzyja to nie tylko odbiorowi i wymianie informacji, lecz także aktywnemu współuczestniczeniu w ich tworzeniu i wymianie, udziałowi w akcjach społecznych i wydarzeniach kulturalnych.

W 2020 r. 90,4% gospodarstw domowych w Polsce wyposażonych było w dostęp do Internetu, co stanowiło wzrost o 10,0 p.proc. w stosunku do 2016 r. Wśród gospodarstw domowych z przynajmniej jednym dzieckiem poniżej 16 lat wskaźnik ten był wyższy – 99,5% niż w gospodarstwach domowych bez dzieci w tym wieku – 85,9%.

W rankingu krajów Unii Europejskiej pod względem wskaźnika gospodarstw domowych wyposażonych w dostęp do Internetu, Polska w 2020 r. uplasowała się na 15 miejscu, nieco poniżej średniej unijnej, która wyniosła 91%. Wskaźnik dostępu był najwyższy w Holandii (97%), Finlandii i w Niemczech (po 96%). W porównaniu z 2016 r. najwięcej gospodarstw domowych wyposażonych w dostęp do Internetu przybyło na Cyprze, w Bułgarii i Rumunii (wzrost odpowiednio o 19, 15 i 14 p.proc.).

W latach 2016-2020 liczba gospodarstw domowych dysponujących łączem internetowym wzrosła zarówno w miastach, jak i na wsi. Wolniejszy przyrost zaobserwowano w miastach do 100 tys. mieszkańców – 9,1 p.proc. oraz powyżej 100 tys. mieszkańców – 9,2 p.proc., podczas gdy na wsi przyrost ten wyniósł 11,5 p.proc.

Tablica 14. Dostęp do Internetu w gospodarstwach domowych według klasy miejscowości zamieszkania

WYSZCZEGÓLNIENIE	2016	2017	2018	2019	2020
	w %				
Ogółem	80,4	81,9	84,2	86,7	90,4
Miasta do 100 tys. mieszkańców	80,6	81,4	82,7	85,6	89,7
Miasta powyżej 100 tys. mieszkańców	82,9	85,6	87,8	90,0	92,1
Wieś	77,8	78,6	82,0	84,6	89,3

Źródło: Wykorzystanie technologii informacyjno-(tele)komunikacyjnych w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych (tablice).

Wśród osób w wieku 16-74 lata, które korzystały z Internetu w ciągu 3 miesięcy poprzedzających badanie w 2020 r., większość (60,3%) nie przekroczyła wieku 45 lat. Największą grupą użytkowników Internetu były osoby z wykształceniem średnim (56,9%) i wyższym (34,5%), a najmniejszą – z wykształceniem niższym niż średnie (8,6%).

Spółeczność użytkowników Internetu była wyraźnie zróżnicowana pod względem statusu na rynku pracy. Najwięcej korzystających w ciągu ostatnich 3 miesięcy zaliczało się do osób pracujących (66,8%), wśród których wyróżniali się pracujący najemnie (54,6% użytkowników), jednocześnie najmniejszą grupę stanowili rolnicy – 3,6%.

Tablica 15. Ogólne umiejętności cyfrowe osób w wieku 16-74 lata w 2020 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Osoby nieposiadające żadnych umiejętności cyfrowych	Osoby posiadające umiejętności cyfrowe		
		niskie	podstawowe	ponadpodstawowe
w %				
Ogółem	1,4	31,5	24,1	26,1
mężczyźni	1,4	30,8	24,6	26,5
kobiety	1,4	32,2	23,6	25,8
Wiek:				
16-24 lata	0,2 ^a	9,0	26,1	63,9
25-34	0,2 ^a	23,4	36,2	39,0
35-44	0,9 ^a	34,6	28,2	32,5
45-54	1,5 ^a	42,4	24,8	18,6
55-64	2,9	41,5	17,9	7,2
65-74 lata	2,7	30,4	7,8	2,3
Poziom wykształcenia:				
niższe niż średnie	2,1	13,8	18,0	35,1
średnie	1,9	41,3	21,1	14,0
wyższe	0,2 ^a	17,6	32,6	48,2
Klasa miejsca zamieszkania:				
miasta	1,3	29,9	25,8	30,5
powyżej 100 tys. mieszkańców	1,2	27,8	26,7	35,0
do 100 tys. mieszkańców	1,5	31,7	25,0	26,6
wieś	1,5	34,0	21,6	19,6

^a Dane obarczone dużym błędem losowym.

Tablica 15. Ogólne umiejętności cyfrowe osób w wieku 16-74 lata w 2020 r. (dok.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Osoby nieposiadające żadnych umiejętności cyfrowych	Osoby posiadające umiejętności cyfrowe		
		niskie	podstawowe	ponadpodstawowe
w %				
Status zawodowy:				
aktywni zawodowo	1,1	32,8	29,4	29,3
pracujący	1,0	32,3	29,6	30,1
najemnie	1,1	32,1	30,3	31,3
na rachunek własny	0,5 ^a	24,8	33,7	37,6
rolnicy	1,2 ^a	46,9	14,2	5,6
bezrobotni	1,5 ^a	41,0	26,8	16,5
bierni zawodowo	2,0	29,3	14,9	20,6
uczący się	0,1 ^a	3,1	22,2	74,4
emeryci, renciści i inni	2,6	37,2	12,7	4,5

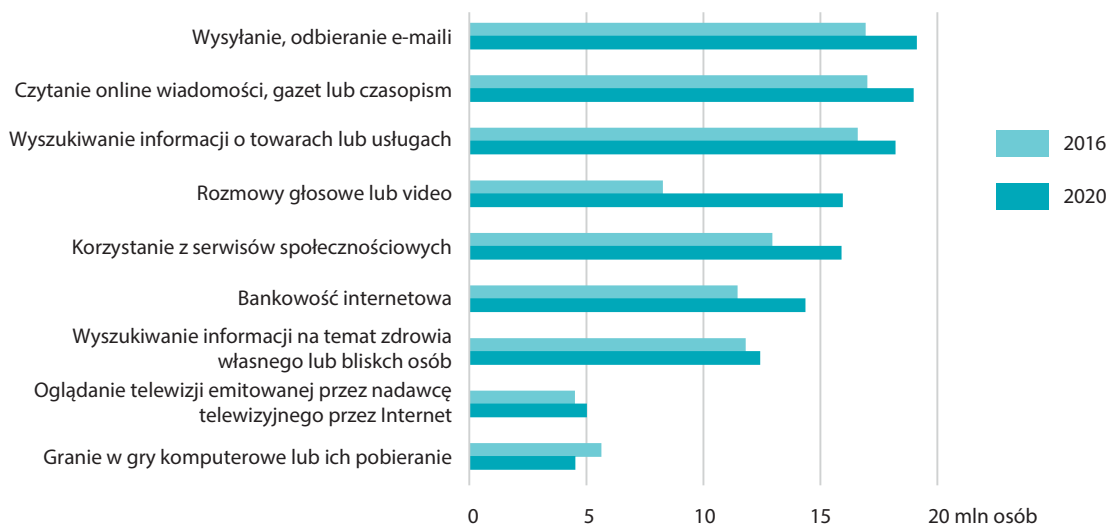
^a Dane obciążone dużym błędem losowym.

Źródło: Wykorzystanie technologii informacyjno-(tele)komunikacyjnych w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych (tablice).

Wśród przebadanych osób najliczniejsza była grupa posiadających niskie umiejętności cyfrowe (31,5%), a ich udział był nieznacznie wyższy wśród kobiet (32,2%) niż wśród mężczyzn (30,8%). Bardzo wyraźnie zaznaczyły się różnice w umiejętnościach cyfrowych w zależności od wieku respondentów. U osób w wieku 25-34 lata posiadających podstawowe umiejętności cyfrowe stanowili 26,1%, podczas gdy w grupach wieku 55-64 lata oraz 65-74 lata odpowiednio 17,9% i 7,8%. Pod względem statusu na rynku pracy niskie umiejętności cyfrowe deklarowali rolnicy (46,9%) oraz bezrobotni (41,0%). Brak umiejętności cyfrowych wystąpił u zaledwie 0,1% uczących się.

Wśród przebadanych osób 26,1% prezentowało ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe. Udział ten przekroczył wartość średnią dla populacji u osób w wieku do 45 lat. Pod względem poziomu wykształcenia zdecydowanie wyróżniali się respondenci z wykształceniem wyższym, z których 48,2% posiadało ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe, podczas gdy u osób z wykształceniem średnim udział ten wynosił 14,0%. Jednocześnie umiejętności tego typu posiadało 35,1% osób z wykształceniem niższym niż średnie. Wyższe umiejętności prezentowali mieszkańcy miast powyżej 100 tys. (35,0% z nich posiadało ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe) niż mieszkańcy mniejszych miast i wsi (odpowiednio 26,6% i 19,6%).

Wykres 21. Wybrane cele korzystania z Internetu na użytek prywatny

Źródło: Wykorzystanie technologii informacyjno-(tele)komunikacyjnych w gospodarstwach domowych (tablice).

W 2020 r. użytkownicy posługiwali się Internetem w celach prywatnych przede wszystkim w celu wysyłania i odbierania e-maili (79,2% użytkowników), czytania wiadomości, gazet lub czasopism (78,6%) oraz korzystania z wyszukiwania informacji o towarach i usługach (75,4%). Na kolejnych miejscach uplasowały się rozmowy głosowe lub wideo – 66,1% użytkowników oraz korzystanie z bankowości internetowej (59,5%). Najbardziej znaczący wzrost zainteresowania w stosunku do 2016 r. dotyczył rozmów głosowych lub wideo – 29,6 p.proc.

Personel B+R

Wzrost poziomu kapitału ludzkiego sprzyja możliwości budowania nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy, która w znacznie większym stopniu bazuje na indywidualnych kompetencjach pracownika i w której kluczowe są działania innowacyjne, badawcze i rozwojowe.

Do personelu B+R zalicza się wszystkie osoby związane bezpośrednio z działalnością B+R, zarówno pracowników merytorycznych, jak i personel pomocniczy, które przeznaczają na tę działalność co najmniej 10% swojego ogólnego czasu pracy. Może to być zarówno personel wewnętrzny B+R, czyli pracujący, którzy wnoszą wkład w wewnętrzną działalność badawczą i rozwojową danej jednostki, jak i personel zewnętrzny (współpracownicy). W skład personelu zewnętrznego wchodzi pracownicy niezależni (pracujący na własny rachunek) lub zależni (pracownicy najemni) w pełni uczestniczący w projektach B+R jednostki.

Wskaźnik pracujących w działalności badawczo-rozwojowej w krajach Unii Europejskiej w 2019 r., mierzony udziałem liczby pracujących w działalności badawczo-rozwojowej w populacji aktywnych zawodowo, na najwyższym poziomie kształtował się w Danii (2,12%), Finlandii (1,92%) i Luksemburgu (1,90%). Polska ze wskaźnikiem na poziomie 0,99% uplasowała się poniżej średniej unijnej wynoszącej 1,39%.

W 2019 r. w działalność badawczo-rozwojową zaangażowanych było o 26,7% więcej osób niż w 2016 r. Najbardziej wzrosła liczba osób z wykształceniem wyższym bez stopnia naukowego, osób bez wykształcenia wyższego oraz osób ze stopniem naukowym doktora habilitowanego – odpowiednio o 44,1%, 26,3% i 23,8%. W tym okresie dynamika zmian najniższa była pomiędzy 2018 a 2019 r. – wzrost liczby pracujących ogółem o 1,8%.

Tablica 16. Personel B+R według poziomu wykształcenia

WYSZCZEGÓLNIENIE	2016	2017	2018	2019
Ogółem	213971	239283	266283	271025
Z tytułem naukowym profesora	14787	14629	15263	15095
Ze stopniem naukowym doktora habilitowanego	20900	22190	24181	25870
Ze stopniem naukowym doktora	51340	52463	53596	51379
Pozostali z wykształceniem wyższym	102893	121645	140934	148316
Z wykształceniem pozostałym	24051	28356	32309	30365

Źródło: „Działalność badawcza i rozwojowa w Polsce” (lata 2016-2019), GUS, Warszawa, Szczecin.

Personel wewnętrzny B+R w 2019 r. charakteryzował się przewagą mężczyzn – 62,2%. Udział kobiet (37,8%) był zróżnicowany pod względem poziomu wykształcenia i zajmowanego stanowiska. Wśród osób z tytułem profesora kobiety stanowiły 25,5%, wśród doktorów habilitowanych – 40,8%, a wśród osób ze stopniem doktora – 49,2%. Udział kobiet wśród pracujących na stanowiskach naukowo badawczych oraz techników i pracowników równorzędnych wyniósł odpowiednio 35,9% i 33,5%, natomiast wśród pozostałego personelu – 58,4%.

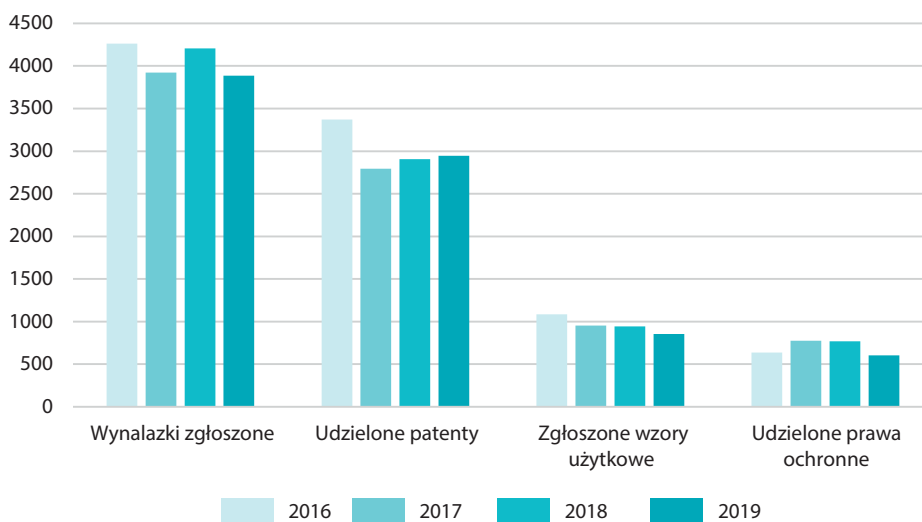
Najwięcej personelu B+R w 2019 r. pracowało w województwie mazowieckim, skupiającym 30,7% kadry oraz w województwach: małopolskim (13,0%), dolnośląskim (8,1%), śląskim (9,2%) i wielkopolskim (7,1%). Najmniej osób z branży B+R pracowało w województwach: lubuskim (0,8%), opolskim (1,0%) oraz świętokrzyskim (1,2%).

Ochrona własności intelektualnej

Do oceny i porównań innowacyjności gospodarki w krajach i poszczególnych regionach zastosować można wskaźniki dotyczące ochrony własności intelektualnej. Do ich obliczeń wykorzystuje się dane na temat zgłoszonych i opatentowanych wynalazków oraz zgłoszonych wzorów użytkowych i udzielonych na nie praw ochronnych.

Patent, jako wyłączne prawo na dany wynalazek, może być udzielony przez organ krajowy (w Polsce Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej) lub międzynarodowy, np. Europejski Urząd Patentowy (EPO – European Patent Office), który przyznaje patenty europejskie.

Wykres 22. Ochrona własności intelektualnej w Polsce

Źródło: „Nauka i technika w Polsce” (lata 2016-2019), GUS, Warszawa, Szczecin.

W 2019 r. w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej zgłoszono 3887 wynalazków – o 8,8% mniej niż w 2016 r. Zaobserwowano przy tym również zmniejszenie liczby udzielonych patentów, która w 2019 r. wyniosła 2947, czyli o 12,6% mniej w stosunku do 2016 r. W 2019 r. zgłoszono 855 wzorów użytkowych (spadek o 21,1% w porównaniu z 2016 r.), a liczba udzielonych praw ochronnych zmniejszyła się o 5,5% i wyniosła 603.

Do porównań pomiędzy województwami w Polsce zastosowano wskaźniki liczby udzielonych patentów i praw ochronnych w przeliczeniu na 100 tys. ludności. Wartości powyższych wskaźników są znacząco zróżnicowane terytorialnie. W 2019 r. najwyższy wskaźnik w zakresie udzielonych patentów odnotowano w województwach: zachodniopomorskim (10,9), mazowieckim (10,3) i lubelskim (10,2), a najniższy w województwach: lubuskim (2,7) i warmińsko-mazurskim (3,4). Najwyższy wskaźnik udzielonych praw ochronnych odnotowano w województwach: małopolskim (2,7), śląskim (2,1) i łódzkim (2,0), najniższy zaś w województwie warmińsko-mazurskim (0,5).

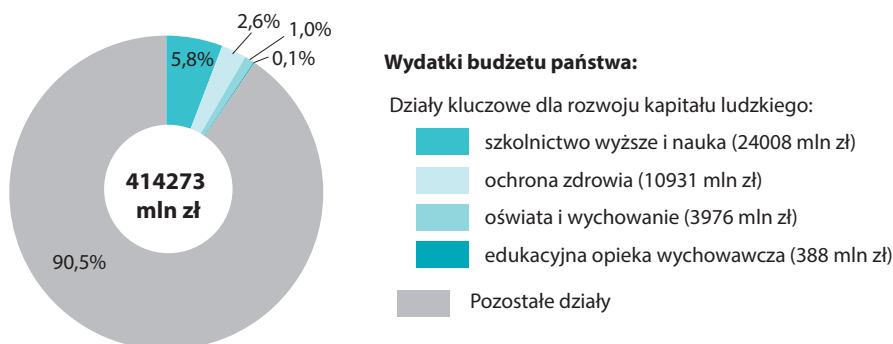
W 2019 r. Polska z wartością wskaźnika 12,4 wynalazków zgłoszonych do EPO na 1 mln mieszkańców zajęła 21 miejsce wśród państw Unii Europejskiej. Państwami, w których aktywność na tym polu znacznie przewyższała średnią Unii Europejskiej wynoszącą 140,0, były Luksemburg (695,6), Szwecja, Dania i Holandia (ponad 400 zgłoszonych wynalazków na 1 mln mieszkańców) oraz Niemcy i Finlandia (ponad 300), co świadczy o wysokim stopniu rozwoju gospodarki opartej na wiedzy w tych krajach.

Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego

Wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego

Proces tworzenia i utrzymywania kapitału ludzkiego, rozumiany jako inwestycja w edukację i rozwój nauki, związany jest nie tylko z kosztami obciążającymi indywidualne gospodarstwa domowe, ale przede wszystkim z tymi, które ponosi państwo.

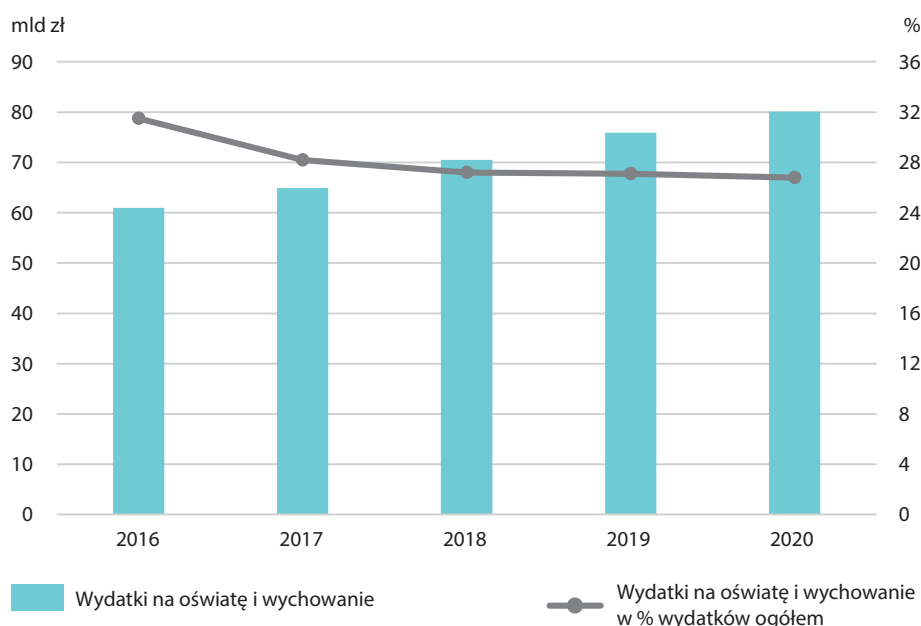
Wykres 23. Wydatki budżetu państwa według wybranych działów w 2019 r.

Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

Wydatki na wymienione na powyższym wykresie działy kluczowe dla rozwoju kapitału ludzkiego w 2019 r. stanowiły 9,5% wydatków budżetu państwa. W stosunku do 2016 r. udział ten zwiększył się o 0,3 p.proc. Wydatki na szkolnictwo wyższe i naukę zostały przeznaczone na między innymi realizację zadań, których celem było zapewnienie powszechności wykształcenia na poziomie wyższym, wyrównywanie szans edukacyjnych oraz podniesienie poziomu i jakości kształcenia. Środki te przeznaczono również na działalność badawczą instytucji systemu szkolnictwa wyższego, projekty badawcze, w tym strategiczne programy badań naukowych i prac rozwojowych.

Oświata i wychowanie oraz edukacyjna opieka wychowawcza były finansowane głównie poprzez część oświatową subwencji ogólnej, która w 2020 r. wyniosła 50156,6 mln zł, dotacje na wychowanie przedszkolne oraz dofinansowanie zadań z zakresu pomocy materialnej o charakterze socjalnym przekazywane do budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Z budżetu państwa finansowane były szkoły i placówki oświatowe prowadzone przez organy administracji rządowej, pokrywały również wydatki na zadania edukacyjne realizowane w szkołach przy zakładach poprawczych i rodzinnych ośrodkach diagnostyczno-konsultacyjnych. W 2019 r. na ten cel przeznaczono 4364 mln zł (o 5,4% więcej niż w 2016 r.).

Wykres 24. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie

Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

W 2020 r. wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie wyniosły 80120,1 mln zł i stanowiły 26,8% wydatków ogółem. W stosunku do 2019 r. wydatki na oświatę i wychowanie wzrosły o 5,6%, a w porównaniu z 2016 r. – o 31,5%. Miało to związek głównie z wprowadzaną od 2017 r. reformą systemu oświaty, wpływającą na organizację przez samorządy sieci placówek wychowania przedszkolnego oraz szkolnictwa podstawowego i ponadpodstawowego.

Na podstawie danych opublikowanych przez Eurostat, suma wydatków publicznych na edukację, na wszystkich poziomach kształcenia w krajach Unii Europejskiej w 2019 r. wyniosła przeciętnie 4,7% Produktu Krajowego Brutto. Najwyższy poziom wydatków na edukację w stosunku do PKB odnotowano w Szwecji (6,9%), w Danii (6,3%) oraz Belgii (6,2%), a najniższy w Irlandii (3,1%) oraz Rumunii (3,6%). W Polsce suma wydatków publicznych na edukację na wszystkich poziomach kształcenia w 2019 r. wyniosła 5,0% PKB.

Wydatki budżetu państwa na ochronę zdrowia w 2019 r. osiągnęły poziom 10931 mln zł (o 2,7% więcej niż w 2018 r. i o 32,3% więcej niż w 2016 r.). Działania finansowane z budżetu państwa w tym obszarze miały na celu poprawę stanu zdrowia społeczeństwa oraz zapewnienie m.in.: odpowiedniego poziomu kształcenia kadr medycznych, dostępu do świadczeń wysokospecjalistycznych i ratownictwa medycznego, realizacji programów polityki zdrowotnej, dostępu do bezpiecznych, odpowiedniej jakości oraz skuteczności produktów leczniczych i wyrobów medycznych.

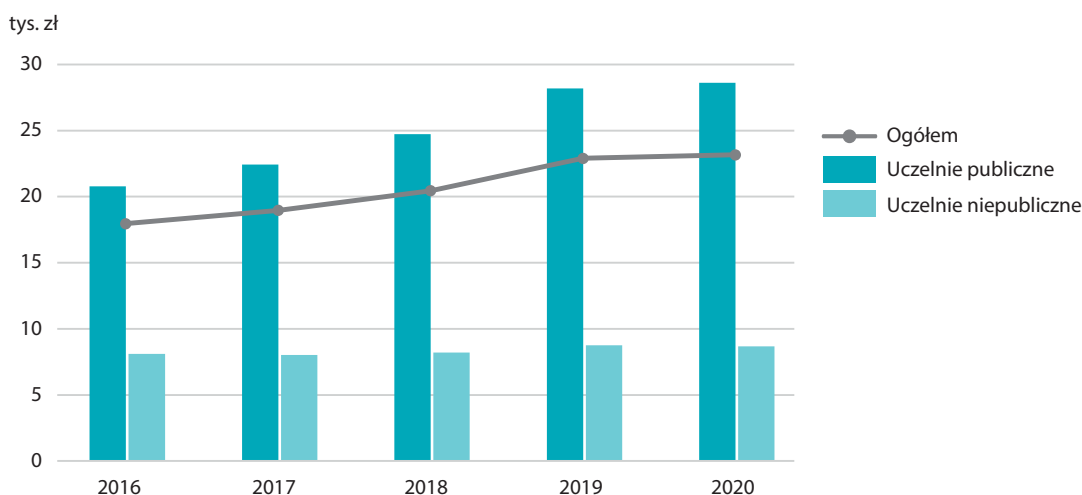
Nakłady na ochronę zdrowia poniesione przez budżety jednostek samorządu terytorialnego w 2020 r. osiągnęły wartość 5796,8 mln zł – o 28,6% więcej niż w 2019 r. i o 74,6% więcej niż w 2016 r. Wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 151,49 zł. Najwyższe wydatki poniesiono w województwie mazowieckim – 233,16 zł na 1 mieszkańca oraz lubuskim – 196,24 zł, a najniższe poniesiono w województwie lubelskim – 110,78 zł na 1 mieszkańca oraz polskim – 110,88 zł.

Jednym z podstawowych wskaźników służących do monitorowania realizacji celów strategii Europa 2020 jest relacja nakładów wewnętrznych na badania i prace rozwojowe do Produktu Krajowego Brutto. Celem strategii jest osiągnięcie poziomu nakładów w wysokości 3,00% PKB. Według wstępnych danych Eurostatu w 2020 r., w krajach Unii Europejskiej wskaźnik ten wyniósł przeciętnie 2,32%. Najwyższy udział nakładów na badania i prace rozwojowe wykazały Belgia – 3,52%, Szwecja – 3,51%, Austria – 3,22%, Niemcy – 3,14% oraz Dania – 3,03%.

Koszty kształcenia

W latach 2016-2020 wystąpił systematyczny wzrost jednostkowych kosztów kształcenia. W 2020 r. przyrost kosztów w stosunku do 2016 r. wyniósł 29,0%. Roczny koszt kształcenia jednego studenta w uczelni publicznej w 2020 r. wyniósł 28622 zł, podczas gdy w uczelni niepublicznej – 8673 zł. Jednostkowe koszty kształcenia w porównaniu z 2016 r. w uczelniach publicznych wzrosły o 37,7%, natomiast w uczelniach niepublicznych o 7,0%.

Wykres 25. Koszty jednostkowe kształcenia

Źródło: „Szkolnictwo wyższe i jego finanse” (lata 2016-2020), GUS, Warszawa.

W ramach systemu pomocy materialnej studenci i doktoranci na studiach doktoranckich mogą ubiegać się o świadczenia w formie: stypendium socjalnego, stypendium dla osób z niepełnosprawnościami, stypendium rektora oraz zapomogi. Ponadto osoby kształcące się w szkołach doktorskich otrzymują stypendium doktoranckie bez względu na sytuację materialną lub zdrowotną.

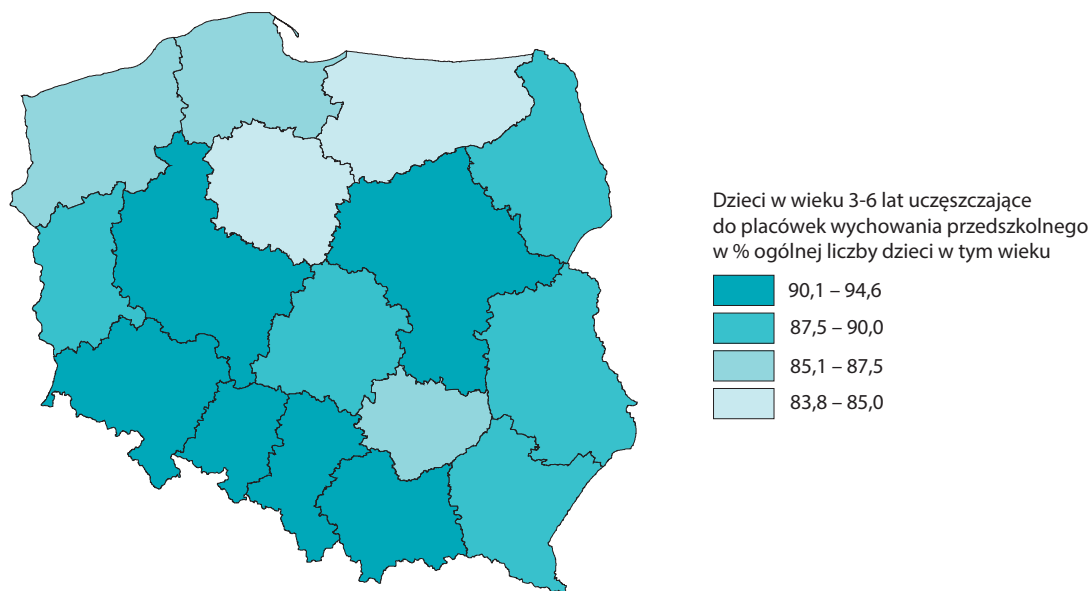
W 2020 r. z pomocy materialnej w postaci stypendiów i zapomóg korzystało 17,1% kształcących się studentów i doktorantów, co stanowiło spadek o 4,5 p.proc. w stosunku do 2016 r. Połowa beneficjentów (8,6% ogólnej liczby studentów i doktorantów) otrzymała pomoc o charakterze socjalnym – stypendia socjalne oraz zapomogi.

Społeczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego

Dostępność edukacji i pracy

Wybór ścieżki edukacyjnej i zawodowej determinowany jest przez wiele czynników. Poza cechami osobowościowymi lub predyspozycjami, znaczącą rolę w kształtowaniu kapitału ludzkiego odgrywa również dostępność edukacji, którą można określić jako wyrównywanie szans osób o różnych zasobach kapitału rodzinnego na początkowych etapach edukacji. Miarą upowszechnienia edukacji, zaczynając od wychowania przedszkolnego, jest współczynnik skolaryzacji. W 2020 r. udział dzieci w wieku 3-5 lat uczestniczących w edukacji przedszkolnej wzrósł o 6,1 p.proc. w porównaniu z 2016 r., a dzieci w wieku 3-6 lat o 9,4 p.proc. i wyniósł odpowiednio – 87,2% oraz 90,1%. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego zlokalizowanych w miastach stanowiła 103,7% liczby mieszkańców w wieku 3-6 lat (wzrost o 10,3 p.proc. w porównaniu z 2016 r.). Do placówek położonych w miastach uczęszczają również dzieci z gmin wiejskich, co ma związek z większą liczbą placówek, a także dowożeniem dzieci przez rodziców dojeżdżających do pracy w większych ośrodkach. Wskaźnik dla dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego w wieku 3-6 lat na wsi wyniósł 71,2% (wzrost o 7,8 p.proc.).

Mapa 3. Dzieci w wieku 3-6 lat w placówkach wychowania przedszkolnego w roku szkolnym 2020/21

Źródło: Ministerstwo Edukacji i Nauki.

Dostępność do edukacji to także dostęp do zajęć dodatkowych w szkołach. W latach 2016-2020 udział uczniów korzystających z zajęć korekcyjno-kompensacyjnych w ogólnej liczbie uczniów szkół podstawowych zwiększył się o 24,9 p.proc. Wielokrotnie zwiększył się udział uczniów uczestniczących w zajęciach rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne – o 144,5 p.proc. W przypadku zajęć logopedycznych udział ten zmniejszył się o 21,8 p.proc., a dydaktyczno-wyrównawczych – o 24,1 p.proc.

Dane przedstawiające poziom bezrobocia rejestrowanego wśród osób do 25 roku życia dowodzą, że w badanym okresie sytuacja młodych ludzi na rynku pracy uległa poprawie. W 2016 r. udział osób bezrobotnych, które nie ukończyły 25 roku życia wyniósł 13,4% (mężczyźni – 12,4%, kobiety – 14,3%), a w 2020 r. zmniejszył się do 12,5% (mężczyźni – 11,0%, kobiety – 13,6%).

W 2020 r. najmniejszy udział osób bezrobotnych do 25 roku życia odnotowano w województwach lubuskim – 2,1% (1,8% mężczyzn i 2,4% kobiet) i opolskim – 2,2% (1,9% mężczyzn wobec 2,4% kobiet), a największy zaobserwowano w województwie mazowieckim – 12,9% (14,3% mężczyzn, 11,8% kobiet).

W latach 2016-2020 w Polsce odnotowano spadek liczby młodych osób bez pracy (o 1,0 p.proc.), przy czym w 2020 r. w dziewięciu województwach zarejestrowano mniejszy udział bezrobotnych osób do 25 roku życia, w sześciu – większy, a w jednym województwie (lubuskim) pozostał on na takim samym poziomie jak w 2016 r. Najwięcej bezrobotnych, którzy nie ukończyli 25 lat, ubyto w województwie lubelskim (spadek o 0,9 p.proc.) oraz świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim (0,7 p.proc.), a przybyło w województwie małopolskim (wzrost o 1,6 p.proc.) i śląskim (1,1 p.proc.).

Według danych opublikowanych przez Eurostat, bezrobocie według BAEL wśród ludzi młodych (15-24 lata) w ostatnich kilku latach utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Liczba osób poniżej 25 roku życia pozostających bez pracy w grudniu 2020 r. w Unii Europejskiej wyniosła 3077 tys. Stopa bezrobocia wśród młodych Europejczyków wyniosła 17,7% (w grudniu 2016 r. – 18,7%). Bezrobocie wśród osób młodych było w tym okresie nadal dużym problemem w Hiszpanii (stopa bezrobocia 40,9%), Grecji (34,4%) i we Włoszech (31,0%). Udział młodych osób pozostających bez pracy w Polsce wyniósł 14,7% (według danych z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności). Najniższe wskaźniki bezrobocia wśród osób do 25 roku życia odnotowano w Niemczech – 7,9%, Holandii – 9,5% i Czechach – 10,6%.

Warto zwrócić uwagę na wskaźnik NEET – not in employment, education or training – dotyczący młodych osób, które nie pracują, nie uczą się ani w żaden inny sposób nie uczestniczą w edukacji. NEET obejmuje zarówno młode osoby poszukujące pracy, jak i niezainteresowane poszukiwaniem zatrudnienia oraz z różnych powodów wykluczone z rynku pracy (długotrwałe choroby, z niepełnośprawnościami, opiekujący się dziećmi lub krewnymi). Według danych Eurostatu brak jakiegokolwiek aktywności zawodowo-edukacyjnej w krajach Unii Europejskiej w 2020 r. dotyczył 9,8% Europejczyków w wieku 15-24 lat. NEET najwyższe wartości osiągnął we Włoszech (19,0%), w Rumunii (14,8%), Bułgarii i na Cyprze (po 14,4%), a najniższe w Holandii (4,5%), Szwecji (6,5%) oraz Czechach i Luksemburgu (6,6%). W Polsce wskaźnik ten wyniósł 8,6%.

W 2020 r. w Polsce osoby w wieku 18-24 lata stanowiły 12,5% ogółu bezrobotnych, 25-34 lata – 27,1%, 35-44 lata – 24,9%, 45-54 lata – 18,7%, 55-59 lat – 10,3%, a powyżej 60 lat – 6,5%. Co piąty zarejestrowany bezrobotny (21,0%) znajdował zatrudnienie w czasie 6-12 miesięcy, a co szósty po 1-3 miesiącach (16,3%) lub 3-6 miesiącach (15,4%) od zgłoszenia się do urzędu pracy. Najwięcej bezrobotnych pozostawało bez zatrudnienia powyżej 24 miesięcy od zarejestrowania – 21,4% (kobiety 24,7%). Czas pozostawania bez pracy powyżej 24 miesięcy dotyczył 4,1% zarejestrowanych w urzędach pracy osób w wieku 18-24 lata i 10,5% osób po 60 roku życia. W przypadku osób w wieku 35-44 lata udział ten wyniósł 26,1%, a 25-34 lata – 23,7%. Zatrudnienie w czasie 1-3 miesięcy zdobyło 28,2% osób w wieku 25-34 lata wobec 7,9% bezrobotnych w wieku 55-59 lat oraz 4,3% osób w wieku powyżej 60 lat.

Wpływ warunków pracy na jakość życia

Praca lub jej brak wywiera wpływ na życie pod wieloma względami. Przeprowadzone w 2018 r. Europejskie badanie warunków życia ludności (EU-SILC) wskazuje, że 71,0% pracujących mieszkańców Polski było usatysfakcjonowanych swoją sytuacją zawodową. Wśród mężczyzn blisko 73% zadeklarowało najwyższy poziom zadowolenia. W grupie kobiet ten aspekt życia bardzo dobrze oceniło 68,7% badanych. Na stopień zadowolenia z pracy wpływ miał również poziom wykształcenia respondentów. Wśród osób z wykształceniem wyższym udział zadowolonych stanowił 78,0%, natomiast w przypadku osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym liczba osób odczuwających satysfakcję wyniosła 62,8%.

Z sytuacji zawodowej częściej zadowoleni byli respondenci z miast (73,2%) niż wsi (67,7%). Wiek badanych nie wpłynął znacząco na zróżnicowanie oceny zadowolenia z aktualnej pracy, choć można zauważyć, że z wiekiem przybywało respondentów niezadowolonych. Największy udział osób zadowolonych odnotowano w przedziale wiekowym 16-29 lat (72,4%) oraz 30-44 lata (72,3%). Najniższy wystąpił w grupie osób w wieku 45-59 lat i wyniósł 68,1%. W grupie wiekowej 60 lat i więcej znalazło się najwięcej osób niezadowolonych ze swojej sytuacji zawodowej (5,3%).

Tablica 17. Poziom zadowolenia z aktualnej pracy w 2018 r. według płci, poziomu wykształcenia, grup wieku i miejsca zamieszkania

WYSZCZEGÓLNIENIE	Niezadowolony	Średnio zadowolony	Zadowolony
	w %		
Ogółem	4,1	24,6	71,0
mężczyźni	3,9	23,1	72,8
kobiety	4,4	26,5	68,7
Poziom wykształcenia:			
podstawowe, gimnazjalne lub brak wykształcenia	6,3	29,9	62,8
zasadnicze zawodowe	5,0	31,2	63,6
średnie (ogólnokształcące lub zawodowe)	4,3	25,5	70,0
wyższe	3,1	18,6	78,0
Grupy wieku:			
16-29 lat	3,3	23,9	72,4
30-44	4,0	23,5	72,3
45-49	4,6	26,9	68,1
60 lat i więcej	5,3	22,9	71,7
Miejsce zamieszkania:			
miasta	4,0	22,5	73,2
wieś	4,4	27,8	67,7

Źródło: EU-SILC – Europejskie Badanie Warunków Życia Ludności.

Wyniki przeprowadzonego w 2016 r. badania Przepływu ludności związane z zatrudnieniem wskazują, że w Polsce do pracy poza gminę zamieszkania dojeżdżało 3,3 mln pracowników najemnych (30,6% ogólnej liczby pracowników najemnych). Największą mobilnością wykazali się mieszkańcy województw: śląskiego, wielkopolskiego i mazowieckiego (odpowiednio 15,7%, 12,2% i 11,5%). Poza granice gminy zamieszkania najrzadziej w 2016 r. wyjeżdżali pracownicy z województwa podlaskiego – 1,5%. Największą liczbę przyjeżdżających do pracy z innego województwa odnotowano w województwie mazowieckim (31,6%), a najmniejszą w województwie podlaskim (0,8%). Wśród wyjeżdżających do pracy poza województwo zamieszkania, najwięcej było osób z województwa śląskiego i małopolskiego – odpowiednio 12,1% i 11,3%, a najmniej (2,0%) z województwa podlaskiego.

Tablica 18. Dojeżdżający do pracy w 2016 r. według grup wieku

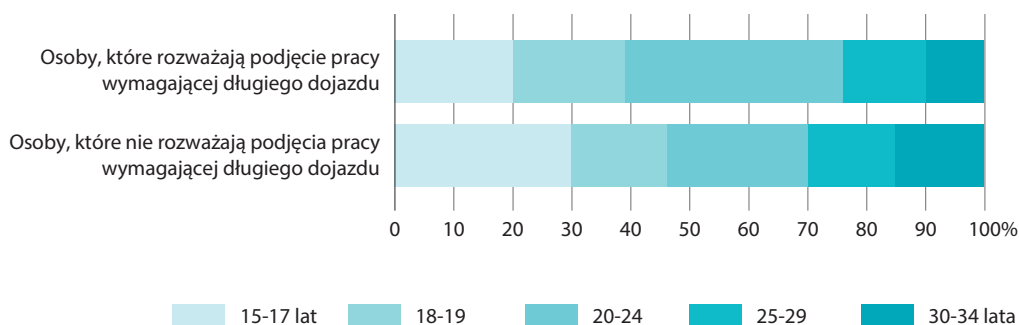
WYSZCZEGÓLNIENIE	Dojeżdżający do pracy	
	w osobach	w %
Ogółem	3273515	100,0
24 lata i mniej	247963	7,6
25-34	911867	27,9
35-44	953578	29,1
45-54	714685	21,8
55-64	412277	12,7
65 lat i więcej	30145	0,9

Źródło: Przepływy ludności związane z zatrudnieniem w 2016 r., GUS, Warszawa.

W 2016 r. do pracy dojeżdżało najwięcej osób w wieku 35-44 lata (29,1%). Sytuacja taka wystąpiła w większości województw, z wyjątkiem lubelskiego, opolskiego i podlaskiego. Udział osób w wieku 25-34 lata i 45-54 lata dojeżdżających do pracy wyniósł odpowiednio 27,9% i 21,8%. Nieco większą mobilnością w 2016 r. charakteryzowali się mężczyźni, stanowiąc 57,1% ogólnej liczby osób dojeżdżających (1868,2 tys. osób). Dla 1405,3 tys. (42,9%) kobiet miejsce pracy było położone poza granicą gminy zamieszkania.

Poniżej przedstawiono wyniki badania osób młodych na rynku pracy w 2016 r., którego celem było uzyskanie informacji na temat sytuacji na rynku pracy osób w wieku 15-34 lata, m.in. gotowości do zmiany miejsca zamieszkania lub długich dojazdów w celu podjęcia pracy.

Wykres 26. Osoby bezrobotne i bierne zawodowo według skłonności do podjęcia pracy wymagającej długich dojazdów

Źródło: Osoby młode na rynku pracy w 2016 r., GUS, Warszawa.

We wszystkich grupach wieku wśród niepracujących przeważały osoby, które nie rozważały podjęcia pracy łączącej się z długimi dojazdami. Możliwość podjęcia pracy wymagającej długich dojazdów w największym stopniu brali pod uwagę niepracujący w wieku 20-24 lata (43,5%). Osoby w wieku 15-17 lat i 30-34 lata rzadziej deklarowały możliwość rozważenia podjęcia takiej pracy – odpowiednio 25,1% i 24,7%. Najmniej skłonne do tego były kobiety w wieku 30-34 lata – zaledwie co szósta byłaby skłonna do podjęcia takiej pracy.

Tablica 19. Pracujący w wieku 15-34 lata, którzy nie zmienili lub zmienili miejsce zamieszkania w celu podjęcia pracy według płci i miejsca zamieszkania w 2016 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Osoby, które nie zmieniły miejsca zamieszkania w celu znalezienia pracy	Osoby, które zmieniły miejsce zamieszkania w celu znalezienia pracy		
			razem	w tym w obrębie	
				Polski	Unii Europejskiej
w tys.					
OGÓŁEM	5556	5251	316	225	77
Mężczyźni	3137	2951	186	123	54
Kobiety	2429	2300	130	102	23
Miasta	3272	3050	221	164	46
Wieś	2295	2200	95	61	31

Źródło: Osoby młode na rynku pracy w 2016 r., GUS, Warszawa.

Miejsce zamieszkania w związku z podjęciem pracy zmieniło 5,7% badanych młodych pracujących osób. Spośród nich 72,1% zmieniło miejsce zamieszkania w obrębie Polski, a 2,4% na obszarze Unii Europejskiej. Mężczyzn skłonnych do zmiany miejsca zamieszkania było więcej niż kobiet – 58,9% wobec 41,1%. Siedem na dziesięć zmieniających miejsce zamieszkania osób pochodziło z obszarów miejskich. Najczęściej decyzję o zmianie miejsca zamieszkania podejmowały osoby z wykształceniem wyższym (niemal połowa wszystkich osób, które zmieniły miejsce zamieszkania), przy czym z terenów wiejskich częściej wyjeżdżały osoby posiadające wykształcenie średnie zawodowe. Wśród 316 tys. ankietowanych, którzy zmienili miejsce zamieszkania w celu podjęcia pracy, większość stanowiły osoby w wieku 25-29 lat i 30-34 lat (odpowiednio 40,5% oraz 40,2%).

Spójność społeczna

Miarą stanu kapitału ludzkiego są między innymi: zaangażowanie w relacje społeczne i aktywność na rzecz społeczeństwa lokalnego, udział w nieobowiązkowych zebraniach, zrzeszanie się w stowarzyszeniach, uczestnictwo w wyborach czy stopień zaufania do instytucji publicznych.

Z danych publikowanych przez Ministerstwo Finansów wynika, że z roku na rok rosła liczba podatników przekazujących 1% należnego podatku dochodowego organizacjom pożytku publicznego. Polacy mają taką możliwość od 2004 r. i coraz chętniej z niej korzystają.

Tablica 20. Przekazywanie 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego

WYSZCZEGÓLNIENIE	2016	2017	2018	2019	2020
Podatnicy deklarujący przekazanie 1% należnego podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego (w tys.)	13178	13614	14131	14499	14794
Kwota przekazana na rzecz organizacji pożytku publicznego (w mln zł)	619,1	662,2	763,9	876,7	907,0

Źródło: <https://www.gov.pl/web/finanse/1-procent-podatku-dla-opp>.

Frekwencja wyborcza od lat oscylowała w granicach 50%, jednak ostatnie dane Państwowej Komisji Wyborczej wskazują, że wzrosła chęć współdecydowania o losach kraju poprzez udział w głosowaniu. Podczas, gdy w wyborach parlamentarnych w 2015 r. zagłosowało 50,9% uprawnionych obywateli, w 2019 r. było ich 61,7%. W przypadku wyborów Prezydenta RP w 2015 r. frekwencja wyniosła 49,0%, zaś w 2019 r. 68,2%. Podczas wyborów samorządowych w 2014 r. zagłosowało 47,2% wyborców, a w 2018 r. – 54,9%. Wybory do Parlamentu Europejskiego cieszyły się mniejszym zainteresowaniem (23,8% w 2014 r. i 45,7% w 2019 r.).

Uwagi metodyczne

Dane przedstawione w publikacji dotyczą lat 2016-2020. W przypadku braku informacji za cały ten okres zaprezentowano najbardziej aktualne, dostępne dane.

Demografia

Dane o liczbie **ludności** zostały opracowane **metodą bilansową**:

- dla lat 2000-2009 na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z dnia 20 maja 2002 r. oraz danych sprawozdawczości bieżącej,
- od 2010 r. na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z dnia 31 marca 2011 r. oraz danych sprawozdawczości bieżącej.

Bilansów stanu i struktury ludności dokonuje się według następującego schematu:

Stan ludności na początek okresu (roku, półrocza)

+ urodzenia żywe

– zgony

+ zameldowania na pobyt stały (z innych jednostek podziału terytorialnego i z zagranicy)

– wymeldowania z pobytu stałego (do innych jednostek podziału administracyjnego i za granicę)

+ zameldowania na pobyt czasowy ponad 3 miesiące (z innych jednostek podziału terytorialnego)

– wymeldowania z pobytu czasowego ponad 3 miesiące (do innych jednostek podziału terytorialnego)

+(-) przesunięcia ludności z tytułu zmian administracyjnych

= Stan ludności na końcu okresu (roku, półrocza).

Bilans ludności został opracowany według **krajowej definicji zamieszkania**, w której uwzględniane są migracje czasowe wewnętrzne, tj. różnica między liczbą osób, które czasowo wyjechały z gminy na ponad 3 miesiące do innego miejsca w kraju a liczbą osób przybyłych z innego miejsca w kraju na okres ponad 3 miesiące; do ludności gminy nie są zatem zaliczani imigranci przebywający w Polsce czasowo, natomiast są zaliczani stali mieszkańcy Polski przebywający czasowo za granicą (bez względu na okres ich czasowego przebywania/nieobecności).

Źródłem danych z zakresu **ruchu naturalnego ludności i migracji** są:

- Ministerstwo Cyfryzacji – w zakresie migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały oraz pobyt czasowy,
- gminy – w zakresie migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt czasowy,
- urzędy stanu cywilnego – o zarejestrowanych małżeństwach, urodzeniach i zgonach,
- sądy okręgowe – w zakresie prawomocnie orzeczonych separacji i rozwodów.

Ekonomiczne grupy wieku:

– **wiek przedprodukcyjny** – mężczyźni i kobiety w wieku 0-17 lat,

– **wiek produkcyjny** – mężczyźni w wieku 18-64 lata, kobiety w wieku 18-59 lat:

• wiek mobilny (18-44 lata mężczyźni i kobiety),

• wiek niemobilny (45-64 lata mężczyźni i 45-59 lat kobiety),

– **wiek poprodukcyjny** – mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety – 60 lat i więcej.

Biologiczne grupy wieku – trzy podstawowe biologiczne grupy wieku, których granice (w latach) mają charakter umowny. W praktyce badań statystycznych najczęściej stosowane jest grupowanie:

– 0-14 lat – dzieci (młodość demograficzna),

– 15-64 lat – ludność dorosła,

– 65 lat i więcej – ludzie w starszym wieku (starość demograficzna).

Ruch naturalny ludności – fakty urodzeń i zgonów, a także zawierania związków małżeńskich oraz rozwodzenia się (i separacji), powodujące zmiany w stanie liczebnym i strukturze ludności według płci, wieku i stanu cywilnego. Dane o ruchu naturalnym ludności w podziale terytorialnym opracowano w odniesieniu do:

- urodzeń – według miejsca zamieszkania matki noworodka,
- zgonów – według miejsca zamieszkania osoby zmarłej.

Przyrost (ubytek) naturalny ludności jest to różnica między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.

Przyrost (ubytek) rzeczywisty ludności – suma przyrostu naturalnego ludności oraz salda migracji wewnętrznych i zagranicznych (stałych i czasowych).

Urodzenie żywe – jest to całkowite wydalenie lub wydobywanie z ustroju matki noworodka, niezależnie od czasu trwania ciąży, który po takim wydaleniu lub wydobywaniu oddycha bądź wykazuje jakiegokolwiek inne oznaki życia, jak: czynność serca, tętnienie pępowiny lub wyraźne skurcze mięśni zależnych od woli, bez względu na to, czy sznur pępowiny został przecięty lub łożysko zostało oddzielone.

Zgon – trwałe, czyli nieodwracalne ustanie czynności narządów niezbędnych do życia (niezależnie od okresu po urodzeniu żywym), w konsekwencji czego następuje ustanie czynności życiowych całego ustroju.

Przyczyny zgonu – wszystkie choroby, stany chorobowe oraz urazy lub zatrucia, które spowodowały zgon lub przyczyniły się do zgonu, a także okoliczności wypadku lub umyślnego działania, których skutkiem były te urazy.

Współczynnik płodności ogółem – stosunek liczby urodzeń żywych w danym okresie do liczby kobiet będących w wieku rozrodczym (15-49 lat). Współczynnik liczony jest dla okresów nie krótszych niż rok. Wyraża średnią liczbę dzieci urodzonych w ciągu badanego okresu przypadającą na 1000 kobiet (lub na 100 kobiet) w wieku rozrodczym.

Współczynnik reprodukcji brutto – liczba córek urodzonych przeciętnie przez kobietę przy założeniu, że kobieta będąc w wieku rozrodczym (15-49 lat) rodzić będzie z częstotliwością jaką charakteryzują się wszystkie kobiety rodzące w roku, dla którego oblicza się współczynnik (niezmienne współczynniki płodności). Współczynnik reprodukcji brutto jest iloczynem współczynnika dzietności i wskaźnika wyrażającego udział urodzeń płci żeńskiej w ogólnej liczbie urodzeń żywych.

Współczynnik reprodukcji netto – liczba córek, które urodziłaby przeciętnie kobieta (przy analogicznych założeniach jak dla współczynnika reprodukcji brutto), z wyeliminowaniem tych córek, które – jak wynika z aktualnych tablic trwania życia – nie dożyją do wieku swoich matek. Współczynnik wyraża stopień zastępowania pokoleń matek przez córki.

Współczynnik dzietności oznacza liczbę dzieci, które urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15-49 lat) przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłaby z intensywnością obserwowaną w badanym roku, tzn. przy przyjęciu cząstkowych współczynników płodności z tego okresu za niezmiennie.

Współczynnik dynamiki demograficznej – stosunek liczby urodzeń żywych w danym okresie (najczęściej 1 roku) do liczby zgonów w tym okresie (liczba urodzeń przypadająca na 1 zgon).

Przez **migracje wewnętrzne** rozumie się zmiany miejsca stałego (lub czasowego) pobytu, polegające na przekroczeniu granicy administracyjnej gminy w celu osiedlenia się na stałe (lub pobyt czasowy) oraz przemeldowanie z pobytu czasowego na pobyt stały w danej miejscowości, jeżeli poprzednie miejsce pobytu stałego znajdowało się w innej gminie. W przypadku gminy miejsko-wiejskiej migracją jest również zmiana miejsca zamieszkania między terenami miejskimi i wiejskimi gminy. Migracje wewnętrzne ludności nie uwzględniają zmian adresu w granicach tej samej jednostki, gdyż takie przemieszczenie nie powoduje zmiany w liczbie i strukturze ludności tej jednostki.

Migracje zagraniczne ludności to przemieszczenia ludności związane ze zmianą kraju zamieszkania. Obowiązujące w Unii Europejskiej Rozporządzenie (WE) nr 862/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. zawiera definicję migracji uwzględniającą zamierzony okres zamieszkania w innym kraju wynoszący co najmniej 12 miesięcy.

Migracje na pobyt stały – migracje związane ze zmianą miejsca zamieszkania na pobyt stały. W świetle prawa polskiego migracje związane z dokonaniem w biurze ewidencji ludności: zameldowania na pobyt stały po przybyciu z innego miejsca w kraju lub z zagranicy, wymeldowania związanego z wyjazdem za granicę na pobyt stały.

Imigracja – przyjazdy z zagranicy w celu osiedlenia się (zamieszkania na stałe) lub na pobyt czasowy.

Emigracja – wyjazdy za granicę w celu osiedlenia się (zamieszkania na stałe) lub na pobyt czasowy.

Migracje długookresowe – migracje na co najmniej 12 miesięcy. Ze względu na niedostateczną jakość danych dotyczących migracji zagranicznych na pobyt stały za 2015 r., dane te, a także dane o migracjach długookresowych nie są publikowane. W związku z tym w bilansie ludności za 2015 r. wykorzystano dane o migracjach zagranicznych na pobyt stały za 2014 r.

Zdrowie

Dane z zakresu ochrony zdrowia opracowano na podstawie wyników badań statystycznych GUS, danych Ministerstwa Zdrowia, Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc, Instytutu Onkologii, Instytutu Psychiatrii i Neurologii oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Dane na temat samooceny stanu zdrowia, ograniczeń codziennej aktywności oraz długotrwałych problemów zdrowotnych prezentowane są na podstawie reprezentacyjnego badania EU-SILC gospodarstw domowych i dotyczą osób w wieku 16 lat i więcej.

Samoocena stanu zdrowia – ogólny stan zdrowia a nie obecny. Obejmuje różne wymiary zdrowia, tj. funkcjonowanie fizyczne, społeczne i emocjonalne oraz oznaki i symptomy biomedyczne. Pomija wszelkie odniesienia do wieku.

Długotrwałe problemy zdrowotne – problemy związane ze złym stanem zdrowia lub chorobą; uwzględniany jest także ból, jak również brak zdrowia spowodowany urazami/wypadkami, chorobami wrodzonymi, wadami wrodzonymi itp. Nie ma znaczenia czy problem zdrowotny został zdiagnozowany przez lekarza czy też nie.

Dane o osobach posiadających **prawo wykonywania zawodu medycznego** podaje się na podstawie centralnych rejestrów osób posiadających prawo wykonywania zawodu medycznego prowadzonych przez naczelne rady samorządów zawodowych: lekarzy i lekarzy dentyków, pielęgniarek i położnych.

Informacje o **pracownikach medycznych** dotyczą pracujących w: placówkach wykonujących działalność leczniczą, praktykach zawodowych – od 2006 r., aptekach oraz od 2005 r. – domach i zakładach pomocy społecznej, żłobkach i klubach dziecięcych. Dane dotyczą pracujących bezpośrednio z pacjentem, tj. bez osób, dla których głównym miejscem pracy jest uczelnia, jednostka administracji państwowej lub samorządu terytorialnego albo NFZ. Dane obejmują osoby pracujące w wymiarze pełnego etatu, w wymiarze godzin przekraczającym pełny etat oraz w niepełnym wymiarze godzin w stosunku do czasu pracy określonego obowiązującymi przepisami dla danego rodzaju pracy, w przypadku jeśli ta praca ma dla nich charakter podstawowy, łącznie z osobami odbywającymi staż.

Lekarz – zawód medyczny, który polega na udzieleniu przez osobę posiadającą wymagane kwalifikacje, potwierdzone odpowiednimi dokumentami, świadczeń zdrowotnych w szczególności: badaniu stanu zdrowia, rozpoznawaniu chorób, zapobieganiu im, leczeniu, rehabilitacji chorych, udzielaniu porad lekarskich, a także wydawaniu opinii i orzeczeń lekarskich.

Lekarz dentysta – zawód medyczny, który polega na udzieleniu przez osobę posiadającą wymagane kwalifikacje, potwierdzone odpowiednimi dokumentami, świadczeń zdrowotnych w zakresie chorób zębów, jamy ustnej, części twarzowej czaszki oraz okolic przyległych.

Pielęgniarka – osoba posiadająca prawo wykonywania zawodu stwierdzone albo przyznane przez właściwą okręgową radę pielęgniarek i położnych. Wykonywanie zawodu pielęgniarki polega na udzielaniu świadczeń zdrowotnych, a w szczególności: świadczeń pielęgnacyjnych, zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych, rehabilitacyjnych oraz z zakresu promocji zdrowia.

Położna – zawód medyczny, który polega na udzielaniu przez osobę posiadającą wymagane kwalifikacje, potwierdzone odpowiednimi dokumentami świadczeń zdrowotnych, a w szczególności: świadczeń pielęgnacyjnych, zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych, rehabilitacyjnych oraz z zakresu promocji zdrowia w zakresie opieki nad kobietą, kobietą ciężarną, rodzącą, położnicą, noworodkiem.

Przez pielęgniarkę należy rozumieć też pielęgniara, a przez położną – również położnego.

Dane o **specjalistach** dotyczą lekarzy i lekarzy dentystów ze specjalizacją II stopnia oraz posiadających tytuł specjalisty w odpowiedniej dziedzinie medycyny, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 31 sierpnia 2020 r. w sprawie specjalizacji lekarzy i lekarzy dentystów (Dz. U. poz. 1566).

Dane o **zachorowaniach** podaje się według Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych (X Rewizja), obowiązującej od 1997 r.

Przeciętne **dalsze trwanie życia** osób w wieku x lat – podstawowy element tablicy trwania życia wyrażający średnią liczbę lat, jaką ma jeszcze do przeżycia osoba w wieku x przy założeniu umieralności z okresu, dla którego opracowano tablice trwania życia.

Edukacja

Dane z zakresu oświaty, a od roku akademickiego 2017/18 również z zakresu szkolnictwa wyższego, pochodzą z administracyjnych systemów informacyjnych Ministerstwa Edukacji i Nauki. Do prezentacji wyników i zdawalności egzaminów wykorzystano dane komisji egzaminacyjnych. Pozostałe informacje, w tym dotyczące kształcenia osób dorosłych, pochodzą ze sprawozdawczości GUS.

Informacje na temat wychowania przedszkolnego, szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego, ponadpodstawowego i ponadgimnazjalnego zaprezentowano według stanu organizacyjnego ustroju szkolnego regulowanego przez przepisy ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz ustawy z dnia 16 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. Informacje dotyczące uczelni do roku akademickiego 2017/18 uwzględniają zasady ich działania wynikające z ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 r., a od roku akademickiego 2018/19 – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. Zmiany stanu prawnego miały wpływ na zakres przedstawionych danych statystycznych (m. in. w zakresie liczby uczniów i absolwentów odpowiednich szkół na różnych poziomach edukacji), co należy uwzględnić analizując dane statystyczne na temat edukacji.

Od roku szkolnego 2004/05 dzieci 6-letnie są objęte obowiązkiem odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w placówkach wychowania przedszkolnego, z wyjątkiem lat szkolnych 2011/12- 2015/16, w których dotyczyło to dzieci 5-letnich.

W latach szkolnych 2009/10-2013/14 dzieci 6-letnie na wniosek rodziców mogły rozpocząć naukę w I klasie szkoły podstawowej. W roku szkolnym 2014/15 został nałożony obowiązek szkolny na dzieci 6-letnie urodzone w pierwszej połowie roku 2008, a w roku szkolnym 2015/16 obowiązek ten objął już wszystkie dzieci 6-letnie. Od roku szkolnego 2016/17 obowiązek szkolny nałożono na dzieci 7-letnie, przy czym na wniosek rodziców dzieci 6-letnie mogą rozpocząć naukę w I klasie szkoły podstawowej.

Wprowadzana od 1 września 2017 r. reforma ustroju szkolnego wprowadziła 8-letnią szkołę podstawową, 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, 3-letnią branżową szkołę I stopnia, 2-letnią branżową szkołę II stopnia oraz zlikwidowała gimnazja.

W latach szkolnych 2019/20 – 2020/21:

- 1) w klasie pierwszej szkół ponadpodstawowych naukę rozpoczęli absolwenci klasy VIII z roku szkolnego 2018/19, którzy kontynuują naukę w: 4-letnim liceum ogólnokształcącym, 5-letnim technikum lub 3-letniej branżowej szkole I stopnia. Równocześnie w klasie pierwszej szkół ponadpodstawowych naukę rozpoczęli absolwenci gimnazjów, którzy kontynuują naukę w branżowej szkole I stopnia, 4-letnim technikum lub 3-letnim liceum ogólnokształcącym,
- 2) nie funkcjonowały gimnazja dla dzieci i młodzieży. Nauka na poziomie gimnazjalnym odbywała się jedynie w semestrze zimowym, ostatnim w cyklu kształcenia w gimnazjach dla dorosłych (lub oddziałach gimnazjalnych w szkołach dla dorosłych innego typu),
- 3) absolwenci branżowych szkół I stopnia mogli kontynuować naukę w utworzonych od roku szkolnego 2020/21 branżowych szkołach II stopnia.

Przez **szkołę** rozumie się jednostkę organizacyjną powołaną na podstawie aktu założycielskiego lub wpisu do ewidencji przez organ administracji rządowej, jednostkę samorządu terytorialnego, osobę prawną lub osobę fizyczną na mocy przepisów ustawy Prawo oświatowe. Szkoła prowadzi kształcenie określonego rodzaju i na określonym poziomie, posiada statut nadany przez organ lub osobę prowadzącą szkołę, określający m.in. jej nazwę, typ, organ prowadzący oraz organizację wewnętrzną.

Oddział – podstawowa jednostka organizacyjna szkoły, którą stanowi grupa uczniów pobierających naukę w tej samej klasie.

Absolwenci są to osoby, które ukończyły klasę programowo najwyższą w danym typie szkoły i otrzymały świadectwo ukończenia tej szkoły.

Absolwent uczelni to osoba, która uzyskała dyplom stwierdzający ukończenie studiów wyższych.

Absolwenci studiów magisterskich (jednolitych, drugiego stopnia) uzyskują tytuły magistra (w zależności od kierunku studiów): magistra ekonomii, magistra filologii, itd., lekarza medycyny, lekarza stomatologa, lekarza weterynarii.

Absolwenci studiów pierwszego stopnia uzyskują (w zależności od kierunku studiów) tytuł zawodowy inżyniera lub licencjata.

Placówki wychowania przedszkolnego są to placówki przeznaczone dla dzieci w wieku od lat 3 do rozpoczęcia przez nie nauki w szkole podstawowej, zapewniające dzieciom opiekę oraz mające na celu przygotowanie ich do nauki w szkole. Do placówek wychowania przedszkolnego zaliczane są przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych oraz zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne.

Liczba miejsc w przedszkolu – liczba zadeklarowanych miejsc w arkuszu organizacyjnym placówki, brana pod uwagę przy obliczaniu wskaźnika dostępności do wychowania przedszkolnego.

Szkoła podstawowa – szkoła 8-letnia, w której w ostatnim roku nauki przeprowadza się obowiązkowy egzamin ósmoklasisty sprawdzający wiadomości i umiejętności ucznia lub słuchacza określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Struktura organizacyjna szkół podstawowych obejmuje klasy I–VIII, w których nauka jest obowiązkowa. Do roku szkolnego 2015/16 była to szkoła 6-letnia, w której nauka była obowiązkowa i w ostatnim roku nauczania przeprowadzany był obowiązkowy sprawdzian szóstoklasisty.

Gimnazjum – funkcjonująca do roku szkolnego 2018/19 szkoła kształcąca młodzież w cyklu trzyletnim. Nauka w gimnazjum była obowiązkowa. Warunkiem formalnym przyjęcia do gimnazjum było ukończenie szkoły podstawowej. W ostatnim roku nauki przeprowadzono obowiązkowy egzamin zewnętrzny, którego wynik był brany pod uwagę przy ubieganiu się o przyjęcie do szkoły ponadgimnazjalnej lub ponadpodstawowej.

Branżowe szkoły I stopnia są to 3-letnie szkoły dające wykształcenie zasadnicze branżowe, umożliwiające uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie po zdaniu egzaminu, a także dalsze kształcenie w branżowych szkołach II stopnia lub w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych począwszy od klasy drugiej. W latach szkolnych 2017/18 i 2018/19 do szkół tych przyjmowani byli absolwenci gimnazjów. Branżowe szkoły I stopnia powstały z przekształcenia 3-letnich zasadniczych szkół zawodowych.

Licea ogólnokształcące są szkołami, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego. Nauka trwa 3 lata (dla absolwentów gimnazjów) lub 4 lata (dla absolwentów szkół podstawowych), a w szkołach dwujęzycznych (oddziałach dwujęzycznych) z klasą wstępną – o jeden rok więcej. Absolwenci liceów ogólnokształcących po ukończeniu klasy programowo najwyższej uzyskują wykształcenie średnie, co daje im możliwość ubiegania się o przyjęcie do szkół policealnych. Po zdaniu egzaminu maturalnego uzyskują prawo do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe.

Od roku szkolnego 2012/13 wstrzymany został nabór do pierwszych klas liceów profilowanych (dla młodzieży i dorosłych), uzupełniających liceów ogólnokształcących (dla młodzieży i dorosłych), uzupełniających techników dla młodzieży oraz techników i zasadniczych szkół zawodowych dla dorosłych, a od roku szkolnego 2013/14 także techników uzupełniających dla dorosłych. Szkoły te zlikwidowano lub przekształcano w licea ogólnokształcące dla dorosłych.

Technika są szkołami 4-letnimi (dla absolwentów gimnazjów) lub 5-letnimi (dla absolwentów szkół podstawowych), których ukończenie umożliwia, po zdaniu egzaminu, uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe lub kwalifikacje w zawodzie, a także uzyskanie świadectwa dojrzałości (po zdaniu egzaminu maturalnego).

Branżowe szkoły II stopnia są to 2-letnie szkoły dające wykształcenie średnie branżowe, umożliwiające uzyskanie dyplomu zawodowego na poziomie technika po zdaniu egzaminu, a także uzyskanie świadectwa dojrzałości (po zdaniu egzaminu maturalnego). W roku szkolnym 2020/21 i do szkół tych przyjmowani byli absolwenci branżowej szkoły I stopnia, a także dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej.

Szkoły policealne są szkołami umożliwiającymi osobom posiadającym wykształcenie średnie uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminów potwierdzających kwalifikacje w danym zawodzie. Do szkół policealnych zaliczono policealne szkoły zawodowe i kolegia pracowników służb społecznych. Nauka w szkołach policealnych trwa nie więcej niż 2,5 roku. W przypadku policealnych szkół zawodowych nauka obejmuje wszystkie kwalifikacje wyodrębnione w zawodzie, a absolwenci po zdaniu wymaganych egzaminów zewnętrznych otrzymują dyplom potwierdzający kwalifikacje w zawodzie.

Kwalifikacyjny kurs zawodowy – uwzględnia podstawę programową kształcenia w zawodach w zakresie jednej kwalifikacji. Jego ukończenie umożliwia przystąpienie do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w zakresie tej kwalifikacji. Kursy te prowadzone są w publicznych i niepublicznych placówkach oświatowych, a także w centrach kształcenia praktycznego i ustawicznego. Po ukończeniu kwalifikacyjnego kursu zawodowego, absolwenci kursu powinni przystąpić do państwowego egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie. Warunkiem uzyskania dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe jest zdanie egzaminu ze wszystkich kwalifikacji wyodrębnionych w danym zawodzie oraz posiadanie odpowiedniego dla danego zawodu poziomu wykształcenia. Egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie przeprowadzany jest w tym samym terminie i na tych samych zasadach zarówno dla uczniów i absolwentów szkół, jak i dla słuchaczy kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

Dane o **nauczycielach**, poza nauczycielami akademickimi, dotyczą nauczycieli (łącznie z nauczycielami religii) zatrudnionych przy realizacji obowiązujących zajęć edukacyjnych, tj. bez wychowawców świetlic, bibliotekarzy, prowadzących wyłącznie zajęcia pozalekcyjne itp.

Dane o **nauczycielach akademickich** dotyczą zatrudnionych na stanowiskach: profesora, profesora uczelni, docenta, adiunkta, asystenta oraz innym. Dane o nauczycielach dotyczą pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

Prezentowane oraz wykorzystane do obliczenia wskaźników dane na temat studentów i absolwentów uczelni oraz studiów doktoranckich nie obejmują cudzoziemców, natomiast wśród słuchaczy studiów podyplomowych nie uwzględniono również uczestników zajęć w szkołach resortu obrony oraz resortu spraw wewnętrznych. Studentów wykazano tyle razy, na ilu kierunkach studiowali. Jeżeli absolwent w danym roku akademickim ukończył dwa i więcej kierunków studiów, to również został wykazany wielokrotnie. Dane obejmują także informacje na temat jednostek organizacyjnych uczelni mieszczących się poza granicami kraju. Wykazano je dla poszczególnych województw, na terenie których mieściła się ich jednostka macierzysta.

Uczelnia – jednostka stanowiąca część systemu nauki i edukacji, prowadząca studia na co najmniej jednym kierunku.

Studia – studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie, prowadzone przez uczelnię uprawnioną do ich prowadzenia.

Studia pierwszego stopnia (licencjackie i inżynierskie) – forma kształcenia, na którą są przyjmowani kandydaci posiadający świadectwo dojrzałości, kończąca się uzyskaniem kwalifikacji pierwszego stopnia.

Studia drugiego stopnia (uzupełniające studia magisterskie) – forma kształcenia, na którą są przyjmowani kandydaci posiadający co najmniej kwalifikacje pierwszego stopnia, kończąca się uzyskaniem kwalifikacji drugiego stopnia.

Jednolite studia magisterskie – forma kształcenia, na którą są przyjmowani kandydaci posiadający świadectwo dojrzałości, kończąca się uzyskaniem kwalifikacji drugiego stopnia.

Studia doktoranckie – studia przygotowujące do uzyskania stopnia naukowego doktora, prowadzone przez uprawnioną jednostkę organizacyjną uczelni, instytut naukowy Polskiej Akademii Nauk, instytut badawczy lub międzynarodowy instytut naukowy działający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej utworzony na podstawie odrębnych przepisów, na które są przyjmowani kandydaci posiadający kwalifikacje drugiego stopnia, kończące się uzyskaniem kwalifikacji trzeciego stopnia.

Szkoła doktorska – zorganizowana forma kształcenia doktorantów, prowadzona przez uprawnione uczelnie i instytuty w co najmniej dwóch dyscyplinach funkcjonująca od roku akademickiego 2019/20. Kształcenie doktoranta przygotowuje do uzyskania stopnia doktora i kończy się złożeniem rozprawy doktorskiej

Studia podyplomowe – forma kształcenia, na którą są przyjmowani kandydaci posiadający kwalifikacje co najmniej pierwszego stopnia, prowadzona w uczelni, instytucie naukowym Polskiej Akademii Nauk, instytucie badawczym lub Centrum Medycznym Kształcenia Podyplomowego, kończąca się uzyskaniem kwalifikacji podyplomowych.

Student uczelni – osoba kształcąca się na studiach pierwszego lub drugiego stopnia albo jednolitych studiach magisterskich, wpisana do ewidencji studentów w uczelniach, łącznie ze studentami korzystającymi z urlopów dziekańskich. Słuchacze studiów podyplomowych i doktoranckich tworzą odrębne zbiorowości.

Tytuł zawodowy – tytuł licencjata, inżyniera, magistra, magistra inżyniera lub tytuł równorzędny.

Stopień naukowy – stopień doktora, stopień doktora habilitowanego określonej dziedziny nauki w zakresie danej dyscypliny naukowej bądź artystycznej. Stopnie naukowe nadawane są w jednostkach organizacyjnych, które posiadają uprawnienia do ich nadawania.

Przewód doktorski – ogół postępowania w trakcie nadawania stopnia naukowego doktora prowadzony przez uprawnioną jednostkę organizacyjną szkoły wyższej lub innej placówki naukowej, nad którym czuwa specjalnie powołana komisja.

Grupa kierunków studiów – kierunki studiów wykazane zgodnie z Międzynarodową Standardową Klasyfikacją Kierunków Kształcenia (ISCED-F 2013).

Stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – forma pomocy materialnej adresowana do uczniów szkół artystycznych, którzy uzyskali w semestrze bardzo dobrą średnią ocen z przedmiotów artystyczno-zawodowych lub zostali laureatami międzynarodowego lub krajowego konkursu artystycznego. O przyznanie stypendium uczeń może się ubiegać nie wcześniej niż po ukończeniu pierwszego roku nauki i nie częściej niż raz w roku. Stypendia przyznaje, określa ich liczbę oraz wysokość, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, odrębnie w każdym roku szkolnym.

Stypendium Ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania – forma pomocy materialnej adresowana do uczniów posiadających wybitne osiągnięcia edukacyjne, w szczególności dla:

- laureatów międzynarodowych olimpiad lub laureatów i finalistów olimpiad przedmiotowych o zasięgu ogólnopolskim lub turniejów,
- laureatów konkursów na pracę naukową, organizowanych przez instytucje lub stowarzyszenia naukowe,
- uczniów szkół ponadgimnazjalnych uzyskujących najwyższe wyniki w nauce według indywidualnego programu lub toku nauki,
- uczniów uczestniczących w zajęciach przewidzianych tokiem studiów na podstawie przepisów w sprawie zasad i warunków uczestniczenia wybitnie uzdolnionych uczniów w zajęciach przewidzianych tokiem studiów na kierunkach zgodnych z uzdolnieniami oraz zasad zaliczania tych zajęć,
- uczniów, uzyskujących wysokie wyniki we współzawodnictwie sportowym na szczeblu krajowym lub międzynarodowym.

Stypendium Prezesa Rady Ministrów – forma pomocy materialnej adresowana do wybitnie uzdolnionych uczniów szkół, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości. Stypendium Prezesa Rady Ministrów przyznaje się jednemu uczniowi danej szkoły, który spełnia warunki do otrzymania tej formy świadczenia. Aby otrzymać stypendium Prezesa Rady ministrów należy otrzymać promocję z wyróżnieniem, uzyskując przy tym najwyższą w danej szkole średnią ocen lub wykazywać szczególne uzdolnienia w co najmniej jednej dziedzinie wiedzy, uzyskując w niej najwyższe wyniki, a w pozostałych dziedzinach wiedzy wyniki co najmniej dobre. Stypendium jest przyznawane przez Prezesa Rady Ministrów na okres od września do czerwca w danym roku szkolnym.

Współczynnik skolaryzacji netto jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego/akademickiego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 grudnia) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Poziom wykształcenia – najwyższy ukończony cykl kształcenia w szkole lub szkolenia w innym trybie lub formie, uznany zgodnie z obowiązującym systemem szkolnictwa. Podstawą zaliczenia wykształcenia do określonego poziomu jest uzyskanie świadectwo (dyplom) ukończenia odpowiedniej szkoły, niezależnie od trybu jej ukończenia (dziennie, wieczorowo, zaocznie czy eksternistycznie).

Kształcenie osób dorosłych – kształcenie w szkołach dla dorosłych, a także uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych przez osoby, które spełniły obowiązek szkolny.

Kształcenie formalne – nauka w systemie szkolnym – na poziomie szkoły podstawowej, gimnazjum, szkół ponadpodstawowych, w tym policealnych, jak również kształcenie na poziomie studiów wyższych, doktoranckich i szkół doktorskich. Kształcenie prowadzone jest przez instytucje szkolne i edukacyjne, publiczne i niepubliczne, uprawnione do nauczania. Odbywa się zgodnie z zatwierdzonymi programami nauczania. Kształcenie oparte jest na standardach przyjętych w systemie oświaty i wychowania oraz szkolnictwa wyższego zatwierdzonymi obowiązującymi uregulowaniami prawnymi. Prowadzi do uzyskania kwalifikacji potwierdzonych świadectwem, zaświadczeniem o ukończeniu szkoły, certyfikatem, dyplomem.

Kształcenie pozaformalne – zorganizowane działania edukacyjne, które nie odpowiadają definicji edukacji szkolnej. Kształcenie pozaformalne nie powoduje zmiany w poziomie wykształcenia. Prowadzi zazwyczaj do zdobywania i poszerzania umiejętności w różnych dziedzinach życia zawodowego, społecznego jak również kulturalnego. W odróżnieniu od kształcenia nieformalnego, kształcenie pozaformalne powinno odbywać się przy udziale wykładowcy, instruktora lub nauczyciela.

Kształcenie nieformalne – samodzielne uczenie się w celu uzyskania wiedzy lub doskonalenia umiejętności, powinno odbywać się bez udziału nauczyciela. Odbywa się poza zorganizowanymi formami edukacji szkolnej i pozaszkolnej.

Rynek pracy

Dane o **aktywności ekonomicznej ludności** obejmują osoby w wieku 15 lat i więcej będące członkami gospodarstw domowych i prezentowane są na podstawie reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL). Badanie prowadzone jest metodą obserwacji ciągłej, tj. aktywność ekonomiczną ludności bada się w każdym tygodniu w ciągu całego kwartału; badanie nie obejmuje osób bezdomnych oraz nieobecnych w gospodarstwie domowym 12 miesięcy i więcej. Wyniki BAEL zostały uogólnione w oparciu o bilanse ludności w wieku 15 lat i więcej przebywającej w gospodarstwach domowych.

Podstawowe kryterium podziału na aktywnych zawodowo i biernych zawodowo stanowi praca, tzn. fakt wykonywania, posiadania bądź poszukiwania pracy. Do aktywnych zawodowo zaliczono osoby pracujące i bezrobotne.

Do **pracujących** zaliczono osoby, które w badanym tygodniu:

- wykonywały, przez co najmniej 1 godzinę, pracę przynoszącą zarobek lub dochód, tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność poza rolnictwem albo pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa w rolnictwie lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- formalnie miały pracę, ale jej nie wykonywały (np. z powodu choroby, urlopu macierzyńskiego, rodzicielskiego lub wypoczynkowego, z innych powodów), jeżeli przerwa w pracy wynosiła mniej niż 3 miesiące; jeżeli przerwa w pracy wynosiła ponad 3 miesiące, dodatkowym kryterium w przypadku pracowników najemnych (zatrudnieni na podstawie stosunku pracy oraz osoby wykonujące pracę nakładczą) był fakt otrzymywania co najmniej 50% dotychczasowego wynagrodzenia.

Za **bezrobotne** uznano osoby w wieku 15-74 lata, które spełniały jednocześnie trzy warunki:

- w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi,
- w ciągu 4 tygodni (wliczając jako ostatni tydzień badany) aktywnie poszukiwały pracy,
- były gotowe podjąć pracę w ciągu 2 tygodni następujących po tygodniu badanym.

Do bezrobotnych zaliczono także osoby, które znalazły pracę i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie 3 miesięcy oraz były gotowe tę pracę podjąć.

Do **biernych zawodowo** zaliczono osoby, które nie zostały zakwalifikowane jako pracujące lub bezrobotne.

Współczynnik aktywności zawodowej obliczono jako udział aktywnych zawodowo (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej (ogółem lub danej grupy).

Wskaźnik zatrudnienia obliczono jako udział pracujących (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej (ogółem lub danej grupy).

Informacje o **zatrudnionych w warunkach zagrożenia** opracowano na podstawie rocznego sprawozdania o warunkach pracy (Z-10) obejmującego podmioty gospodarki narodowej w wybranych sekcjach PKD o liczbie pracujących wynoszącej 10 i więcej osób.

Prezentowane dane o **czasie pracy** opracowano na podstawie sprawozdania na formularzu posiadającym symbol Z-06. Sporządzają je podmioty gospodarki narodowej o liczbie pracujących powyżej 9 osób oraz jednostki sfery budżetowej niezależnie od liczby zatrudnionych, bez zatrudnionych w rolnictwie indywidualnym, w organizacjach społecznych, politycznych, związkach zawodowych oraz bez zatrudnionych w działalności w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Czas pracy – czas, w którym pracownik pozostaje w dyspozycji pracodawcy w zakładzie pracy lub w innym miejscu wyznaczonym do wykonywania pracy. Do czasu pracy zalicza się także okresy przerw, w czasie których pracownik pozostawał w dyspozycji zakładu pracy, jeśli nastąpiły z mocy prawa lub za zgodą zakładu pracy (np. choroba pracownika, opieka nad chorym członkiem rodziny, wykonywanie obowiązków społecznych, załatwianie ważnych spraw rodzinnych, urlopy wypoczynkowe, bezpłatne), a także nieobecności nieusprawiedliwione.

Czas przepracowany w godzinach normalnych – czas przepracowany w wymiarze normalnym, obowiązującym daną grupę pracowników.

Czas przepracowany w godzinach nadliczbowych – czas przepracowany ponad obowiązujące pracownika normy czasu pracy, a także praca wykonywana ponad przedłużony dobowy wymiar czasu pracy, wynikająca z obowiązującego pracownika systemu i rozkładu czasu pracy, za które pracownik nie otrzymuje dnia wolnego od pracy natomiast otrzymuje dodatkowe wynagrodzenie.

Czas nieprzepracowany – część nominalnego czasu pracy, w ciągu którego pracownik był nieobecny w pracy lub nie przystąpił do niej, bez względu na powód.

Dane na temat **popytu na pracę** pochodzą z badania GUS na formularzu o symbolu Z-05. Badanie to jest prowadzone metodą reprezentacyjną z częstotliwością kwartalną i obejmuje podmioty gospodarki narodowej o liczbie zatrudnionych 1 lub więcej osób.

Wolne miejsca pracy to miejsca pracy powstałe w wyniku ruchu zatrudnionych, bądź nowo utworzone, w stosunku do których spełnione zostały jednocześnie trzy warunki:

- 1) miejsca pracy w dniu sprawozdawczym nie były faktycznie obsadzone,
- 2) pracodawca czynił starania, aby znaleźć osoby chętne do podjęcia pracy,
- 3) w przypadku znalezienia właściwych kandydatów, pracodawca byłby gotów do natychmiastowego przyjęcia tych osób.

Wskaźnik wolnych miejsc pracy – udział wolnych miejsc pracy w sumie zagospodarowanych i niezagospodarowanych miejsc pracy (w latach 2015-2016 – odsetek niewykorzystanych miejsc pracy).

Nowo utworzone miejsca pracy – miejsca pracy powstałe w wyniku zmian organizacyjnych, rozszerzenia lub zmiany profilu działalności oraz wszystkie miejsca pracy w jednostkach nowo powstałych.

Informacje dotyczące **wynagrodzeń** opracowano na podstawie prowadzonego co 2 lata reprezentacyjnego badania struktury wynagrodzeń według zawodów za październik danego roku, obejmującego podmioty gospodarki narodowej o liczbie pracujących powyżej 9 osób. Dane dotyczą pełno- i niepełnozatrudnionych, którzy otrzymali wynagrodzenie za cały miesiąc, bez zatrudnionych w organizacjach: społecznych, politycznych, związków zawodowych i innych.

Przeciętne wynagrodzenie brutto to stosunek sumy wynagrodzeń osobowych brutto, honorariów wypłaconych niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, wypłat z tytułu udziału w zysku do podziału lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej do przeciętnej liczby zatrudnionych w danym okresie, po wyeliminowaniu osób wykonujących pracę nakładczą oraz zatrudnionych za granicą.

Dane o **bezrobotnych zarejestrowanych** obejmują osoby, które zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, obowiązującą od 1 czerwca 2004 r. (tekst jednolity Dz. U. 2019 poz. 1482, z późn. zm.), określone są jako bezrobotne. Pod pojęciem bezrobotnego należy rozumieć osobę, która ukończyła 18 lat i nie osiągnęła wieku emerytalnego, jest osobą niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli jest osobą niepełnosprawną – zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych (lub przystępującą do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły) lub szkół wyższych w systemie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, z dodatkowymi wyłączeniami dotyczącymi źródeł dochodów zapisanymi w ustawie.

Kultura

Źródłem danych z zakresu kultury są badania statystyczne realizowane przez Główny Urząd Statystyczny prowadzone metodą pełną.

Biblioteka to jednostka organizacyjna lub jej część posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i innych materiałów piśmienniczych liczący co najmniej 300 jednostek inwentarzowych, której głównymi celami są tworzenie i obsługa zbiorów oraz udostępnianie ich użytkownikom w sposób kontrolowany. Placówka, która służy rozwijaniu i zaspakajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych ogółu społeczeństwa oraz uczestniczy w upowszechnianiu wiedzy i kultury jest **biblioteką publiczną**.

Biblioteka naukowa służy potrzebom nauki i kształcenia, zapewnia dostęp do materiałów bibliotecznych i zasobów informacyjnych niezbędnych do prowadzenia prac naukowo-badawczych oraz zawierających wyniki badań naukowych. Prowadzi działalność naukowo-badawczą w zakresie bibliotekoznawstwa i dziedzin pokrewnych, a także w zakresie obsługiwanych przez nie dziedzin nauki.

Biblioteki pedagogiczne są to jednostki służące w szczególności potrzebom kształcących się i doskonalących nauczycieli, studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela oraz słuchaczy zakładów kształcenia nauczycieli. Księgozbiór tych bibliotek obejmuje literaturę fachową z zakresu pedagogiki i innych dziedzin nauk oraz literaturę piękną i społeczno-ekonomiczną.

Biblioteki zakładów pracy nie stanowią jednolitej sieci bibliotecznej. Obejmują one **biblioteki fachowe** (instytucji, urzędów, przedsiębiorstw, zakładów usługowych, muzeów, teatrów itp.) oraz **ośrodki informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej** – placówki informacyjno-biblioteczne, wchodzące w skład sieci informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (inte). Nie zalicza się do nich bibliotek o statusie biblioteki naukowej. Biblioteki fachowe zaspakajają potrzeby zakładów pracy w zakresie materiałów i informacji z odpowiednich dziedzin wiedzy niezbędnych do wykonywania zadań i doskonalenia zawodowego pracowników. W zakładach pracy działają także **biblioteki fachowo-beletrystyczne**, dysponujące księgozbiorem fachowym właściwym dla charakteru instytucji, która je powołała i zbiorami z dziedziny beletrystyki.

Czytelnik (użytkownik aktywnie wypożyczający) – osoba zarejestrowana w bibliotece, która wypożyczyła na zewnątrz co najmniej jedną pozycję w okresie sprawozdawczym.

Księgozbiór obejmuje wydawnictwa periodyczne (książki i broszury) i wydawnictwa nieperiodyczne (gazety i czasopisma).

Książka to wydawnictwo zwarte, zawierające co najmniej 49 stron, nie licząc okładki, wydane w danym kraju i ogólnie dostępne.

Jednostką obliczeniową księgozbioru jest **wolumin**, czyli tom zarejestrowany w księdze inwentarzowej. W przypadku periodyków jest to zbiór numerów danego czasopisma lub gazety stanowiący jedną pozycję inwentarzową.

Centra kultury – instytucje kultury prowadzące wielokierunkową działalność animacyjną, polegającą na inicjowaniu, pobudzaniu i wspieraniu aktywności kulturalnej grup społecznych i środowisk lokalnych, posiadające stały program kulturalny, zespół wykwalifikowanych pracowników (animatorów lub instruktorów, pedagogów, edukatorów) oraz odpowiednią infrastrukturę (pomieszczenia i urządzenia). Istotą działalności centrów kultury jest edukacja kulturalna, edukacja artystyczna i animacja społeczna.

Domy kultury prowadzą wielokierunkową działalność społeczno-kulturalną. Mieszczą się w odrębnym, specjalnie wzniesionym lub adaptowanym budynku, zazwyczaj z salą widowiskowo-kinową, z odpowiednio przystosowanymi pomieszczeniami i urządzeniami do prowadzenia specjalistycznej działalności kulturalnej.

Ośrodki kultury (miejskie, miejsko-gminne, gminne) są wielofunkcyjnymi instytucjami społeczno-kulturalnymi integrującymi, wokół wspólnego programu, działalność istniejących w danej miejscowości autonomicznych instytucji kultury i innych podmiotów prowadzących działalność kulturalną.

Centra kultury i sztuki mogą być traktowane jako domy kultury lub ośrodki kultury w zależności od statutowego określenia rodzaju jednostki.

Kluby są instytucjami prowadzącymi działalność kulturalną w środowisku lokalnym we współpracy z instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami: kulturalnymi, społecznymi i politycznymi. Posiadają jedno lub więcej pomieszczeń, odpowiednie wyposażenie (sprzęt audiowizualny, telewizor, prasę itd.). Kluby są otwarte codziennie, jako miejsce organizowania kulturalnego wypoczynku i aktywności społeczności lokalnej. Działalność w klubach prowadzona jest zazwyczaj przez społeczny personel przy pomocy kierownika placówki.

Świetlice to placówki kulturalne posiadające z reguły jedno pomieszczenie, niezbędny sprzęt i obejmujące swoim zasięgiem działania małe grupy środowiska lokalnego. Działalność w nich prowadzona jest zasadniczo przez działaczy społecznych przy pomocy kierownika świetlicy. Nie uważa się za świetlice jednostek, zwyczajowo określanych „świetlicami”, które nie prowadzą działalności kulturalnej, a których pomieszczenia służą do innych celów, np. do organizowania narad i konferencji, kursów zawodowych itp.

Do **kursów** (zakończonych i trwających w ciągu roku sprawozdawczego) zaliczono zajęcia o charakterze szkoleniowym trwające co najmniej 16 godzin, mające na celu zdobycie przez ich uczestników nowych umiejętności lub rozwijanie zainteresowań. Nie ujęto szkoleń związanych z nabyciem lub podwyższeniem kwalifikacji zawodowych. Do liczby absolwentów kursów wliczono tylko te osoby, które ukończyły kurs według warunków określonych przez organizatora. Dane o absolwentach dotyczą kursów zakończonych w roku sprawozdawczym.

Do **impresz** organizowanych przez jednostki zalicza się imprezy kulturalne zorganizowane w roku sprawozdawczym, dostępne dla publiczności i dla stałych uczestników kół, klubów, pracowni itp. Nie zalicza się tutaj cyklicznych spotkań członków zespołów, kół, klubów, pracowni specjalistycznych i innych form stałej działalności.

Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiąganie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.

W muzeach specjalistycznych organizowane są **lekcje muzealne** (lub cykl lekcji na jeden temat) dla zorganizowanych grup młodzieży szkolnej, prezentujące zagadnienia z dziedziny historii, sztuki, techniki, nauki itp. lub popularyzujące sztukę wytwórczą w oparciu o technikę i tradycje przy pomocy zgromadzonych w muzeum zabytków.

Kino jest to miejsce i zespół urządzeń technicznych służących do publicznego wyświetlania filmu.

Przez **kino stałe** rozumie się jednostkę prowadzącą działalność w jednym obiekcie przystosowanym na stałe do publicznego wyświetlania filmów z określoną częstotliwością; w grupie tej znajdują się też kina sezonowe/ czasowe.

Przez **seans filmowy** rozumie się ciągłą projekcję filmu pełnometrażowego z nośnika światłoczułego, magnetycznego lub cyfrowego w zamierzonym i z góry określonym czasie trwania. W przypadku projekcji filmu wieloczęściowego podzielonego na odcinki – projekcję każdej części mającej własną czołówkę i określoną długość uważa się za odrębny seans filmowy. W takiej sytuacji, liczbę widzów wykazuje się w sposób analogiczny. Za seans uważa się również wyświetlenie zestawu filmów krótkometrażowych (np. tzw. poranki dla dzieci).

Nauka, technologia i innowacje

Źródłem informacji z zakresu działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej, ochrony własności intelektualnej jest sprawozdawczość GUS oraz dane Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej.

Działalność badawcza i rozwojowa (B+R) obejmuje:

- badania podstawowe, tj. oryginalne prace badawcze, eksperymentalne lub teoretyczne podejmowane przede wszystkim w celu zdobywania nowej wiedzy o podstawach zjawisk i obserwowalnych faktów bez nastawienia na bezpośrednie zastosowanie komercyjne,
- badania stosowane (aplikacyjne) tj. prace badawcze podejmowane w celu zdobycia nowej wiedzy, zorientowane przede wszystkim na zastosowanie w praktyce,
- prace rozwojowe, tj. nabywanie, łączenie, kształtowanie i wykorzystywanie dostępnej aktualnie wiedzy i umiejętności z dziedziny nauki, technologii i działalności gospodarczej oraz innej wiedzy i umiejętności do planowania produkcji oraz tworzenia i projektowania nowych, zmienionych lub ulepszonych produktów, procesów i usług.

Do **pracujących w działalności badawczej i rozwojowej** zaliczono:

- 1) badaczy, tj. osoby prowadzące badania naukowe oraz ulepszające lub rozwijające koncepcje, teorie, modele, techniki, oprzyrządowanie, oprogramowanie lub metody operacyjne;
- 2) techników i pracowników równorzędnych, tj. pracowników, którzy uczestniczą w działalności B+R wykonując zadania naukowe i techniczne związane z zastosowaniem pojęć i metod operacyjnych oraz wykorzystaniem sprzętu badawczego, zazwyczaj pod kierunkiem badaczy;
- 3) pozostały personel pomocniczy, do którego należą wykwalifikowani i niewykwalifikowani pracownicy na stanowiskach robotniczych oraz pracownicy administracji, sekretariatów i biur, zaangażowani w projekty B+R lub bezpośrednio związani z takimi projektami.

Wynalazek podlegający opatentowaniu – bez względu na dziedzinę techniki – to nowe rozwiązanie posiadające poziom wynalazczy, tzn. niewynikające dla znawcy w sposób oczywisty ze stanu techniki, nadające się do przemysłowego stosowania.

Wzór użytkowy podlegający ochronie jest to nowe i użyteczne rozwiązanie o charakterze technicznym dotyczące kształtu, budowy lub zestawienia przedmiotu o trwałej postaci.

Informacje dotyczące dostępu do Internetu w gospodarstwach domowych, celów korzystania z Internetu w celach prywatnych oraz umiejętności cyfrowych podano na podstawie badania wykorzystania technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych w gospodarstwach domowych, prowadzonego metodą reprezentacyjną raz do roku, obejmującego osoby w wieku 16-74 lata.

Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego

Wydatki budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego grupuje się zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o finansach publicznych, tj. w podziale na działy i rozdziały – określające rodzaj działalności oraz paragrafy – określające rodzaj wydatku. Prezentowane dane opracowano zgodnie ze szczegółową klasyfikacją dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych, ustalaną przez Ministra Finansów. Informacje dotyczące budżetów jednostek samorządu terytorialnego opracowano w Głównym Urzędzie Statystycznym na podstawie sprawozdawczości budżetowej Ministerstwa Finansów.

Produkt krajowy brutto (PKB) obrazuje końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. Produkt krajowy brutto równa się sumie wartości dodanej brutto wytworzonej przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów. Produkt krajowy brutto jest liczony w cenach rynkowych.

Nakłady wewnętrzne na prace B+R – wszystkie nakłady bieżące i nakłady inwestycyjne brutto na środki trwałe związane z działalnością B+R prowadzoną w jednostce statystycznej w danym okresie sprawozdawczym, bez względu na źródło finansowania.

Nakłady bieżące na działalność B+R obejmują nakłady osobowe na personel B+R oraz pozostałe nakłady bieżące wykorzystywane na potrzeby działalności B+R. Do nakładów bieżących zalicza się usługi i przedmioty (w tym sprzęt) użytkowane i zużywane w ciągu jednego roku. Opłaty roczne lub czynsze dzierżawne z tytułu korzystania ze środków trwałych również powinny być zaliczane do nakładów bieżących.

Nakłady osobowe – wynagrodzenia zatrudnionego personelu obejmujące roczne płace i wynagrodzenia oraz wszelkie związane z nimi koszty lub świadczenia dodatkowe, takie jak premie, opcje na akcje, wynagrodzenie za czas urlopu, składki na fundusze emerytalne. Koszty pracy obejmują również inne świadczenia z tytułu zabezpieczenia społecznego oraz podatki od wynagrodzeń.

Nakłady na działalność innowacyjną – koszt ekonomiczny działalności innowacyjnej podejmowanej przez przedsiębiorstwo. Nakłady mogą mieć charakter wewnętrzny (działalność prowadzona wewnątrz) lub zewnętrzny (działalność prowadzona przez osoby trzecie w imieniu przedsiębiorstwa).

Pomoc materialna dla studentów i doktorantów – środki pieniężne przekazywane studentom i doktorantom w formie stypendium lub zapomogi, a także zakwaterowanie w domach studenckich i wyżywienie w stołówkach studenckich.

Stypendium socjalne – świadczenie dla studenta lub doktoranta na studiach doktoranckich znajdującego się w trudnej sytuacji materialnej.

Przeciętne koszty kształcenia wyliczane są poprzez podział kosztów kształcenia ogółem w uczelni przez liczbę studentów przeliczeniowych. Koszty kształcenia ogółem są liczone jako suma kosztów własnych działalności operacyjnej (w wariantcie I) lub dydaktycznej (w wariantcie II), wykorzystanego funduszu pomocy materialnej dla studentów i własnego funduszu stypendialnego.

Spoleczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego

Dane dotyczące udziału dzieci uczestniczących w edukacji przedszkolnej oraz liczby uczniów szkół korzystających z dodatkowych zajęć (dydaktyczno-wyrównawczych, korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych i rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne) pochodzą z administracyjnego systemu informacyjnego Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze organizowane są dla uczniów mających trudności w nauce, w szczególności w spełnianiu wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej kształcenia ogólnego dla danego etapu edukacyjnego. Liczba uczestników zajęć wynosi do 8 uczniów.

Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne organizowane są dla uczniów z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi lub specyficznymi trudnościami w uczeniu się. Zajęcia prowadzą nauczyciele posiadający przygotowanie w zakresie terapii pedagogicznej. Liczba uczestników zajęć wynosi do 5 uczniów.

Zajęcia logopedyczne organizowane są dla uczniów z zaburzeniami mowy, które powodują zakłócenia komunikacji językowej oraz utrudniają naukę. Zajęcia te prowadzą nauczyciele posiadający przygotowanie w zakresie logopedii lub logopedii szkolnej, a liczba uczestników wynosi do 4 uczniów.

Zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne oraz zajęcia o charakterze terapeutycznym organizowane są dla uczniów z dysfunkcjami i zaburzeniami utrudniającymi funkcjonowanie społeczne. Prowadzą je nauczyciele posiadający przygotowanie w zakresie pracy o charakterze terapeutycznym lub socjoterapii, a liczba uczestników zajęć wynosi do 10 uczniów.

Dane o bezrobotnych zarejestrowanych zaprezentowane w tym dziale w szczególności obejmują dane o osobach do 25 roku życia oraz bezrobotnych długotrwale i pochodzą z Wortalu Publicznych Służb Zatrudnienia prowadzonego przez Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii.

Długotrwale bezrobotni zarejestrowani to osoby pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych w miejscu pracy.

Osoby młode niepracujące, nieuczące się i niedokształcające się (**NEET**) – udział osób w danej grupie wieku bezrobotnych lub biernych, które nie kontynuują nauki w systemie edukacji formalnej i nie dokształcają się/szkołą się w systemie edukacji pozaformalnej (w ciągu 4 tygodni przed badaniem) w ludności ogółem w tej samej grupie wieku.

Dane o frekwencji wyborczej pochodzą ze strony internetowej Państwowej Komisji Wyborczej.

Frekwencja wyborcza – stosunek liczby oddanych głosów (ważnych kart do głosowania) do ogólnej liczby osób uprawnionych do głosowania.

Dane o liczbie podatników przekazujących **1% należnego podatku dochodowego organizacjom pożytku publicznego** oraz o kwotach przekazanych na rzecz tych organizacji są publikowane przez Ministerstwo Finansów.

Methodological notes

The data presented in the publication concern the years 2016-2020. In the absence of information for the entire period, the latest available data were provided.

Demography

Data on the population size have been compiled using the **balance method**:

- for 2000-2009, on the basis of the results of the Population and Housing Census of 20 May 2002 as well as current reports,
- since 2010, on the basis of the results of the Population and Housing Census of 31 March 2011 as well as current reports.

Balances of the population size and structure are compiled as follows:

The population size at the beginning of the period (year, half-year)

- + live births
- deaths
- + registrations for permanent residence (moving from other units of territorial division and from abroad)
- deregistrations from permanent residence (moving to other units of territorial division and abroad)
- + registrations for temporary stay above 3 months (moving from other units of territorial division)
- deregistrations from temporary stay above 3 months (moving to other units of territorial division)
- +(-) changes in the population size due to administrative changes
- = The population size at the end of the period (year, half-year).

The population balance was compiled according to the **national definition of residence** which includes internal migration for temporary stay, i.e. the difference between the number of persons who temporarily left a gmina for more than 3 months to another place in the country and the number of persons who arrived from somewhere else in the country for more than 3 months. The gmina population, therefore, does not include immigrants staying in Poland temporarily, unlike Polish permanent residents temporarily staying abroad (regardless of the period of their temporary presence/absence) who are counted among the population of a gmina.

The source of data regarding **vital statistics and migration** are:

- the Ministry of Digital Affairs – regarding internal and international migration of population for permanent or temporary residence,
- gminas – regarding internal and international migration of population for temporary residence,
- civil registry offices – regarding registered marriages, births and deaths,
- regional courts – regarding legally valid decisions in actions for separations and divorces.

Economic age groups:

- **pre-working age** – males and females aged 0-17 years,
- **working age** – males aged 18-64 and females aged 18-59:
 - mobility age (18-44 males and females),
 - non-mobility age (45-64 males and 45-59 females),
- **post-working age** – 65 and more for males and 60 and more for females.

Biological age groups – three basic biological age groups whose boundaries (in years) are conventional.

The most commonly used grouping in statistical surveys is as follows:

- 0-14 years - children (demographic youth),
- 15-64 years old - adult population,
- 65 years and older - elderly people (demographic old age).

Vital statistics – the facts of births, deaths and contracting marriages and divorcing (and separating), resulting in changes in the population size and distribution according to sex, age and marital status. Data regarding the vital statistics in the territorial breakdown were compiled as follows:

- births – according to the mother's place of residence,
- deaths – according to the place of residence of the deceased person.

Natural increase (decrease) of the population is the difference between the numbers of live births and deaths in a given period.

Actual increase (decrease) – the sum of natural increase and net internal and international migration (permanent and temporary).

Live birth – the complete expulsion or extraction of a newborn from its mother, irrespectively of the pregnancy duration. The newborn child after such expulsion or extraction breathes or shows any other signs of life, such as beating of the heart, pulsation of the umbilical cord or muscle contractions depending on the will, whether or not the umbilical cord has been cut or the placenta has been separated.

Death – permanent, that is irreversible arrest of functions of organs necessary to sustain life (regardless of the period after life birth), as a result of which all the life functions of the whole organism stop.

Causes of death – all diseases, medical conditions and injuries or poisonings, which caused or led to death, and the circumstances of the accident or deliberate act which caused these injuries.

General fertility rate – ratio of the number of live births in a given period to the number of women of reproductive age (15-49). The rate is calculated for periods not shorter than one year. It expresses the average number of children born during the given period per 1,000 women (or 100 women) of reproductive age.

Gross reproduction rate – the number of daughters born on average to a woman, assuming that a woman of reproductive age (15-49) would give birth conforming to the fertility rates for all women giving birth in the year for which the rate is calculated (constant fertility rates). Gross reproduction rate is calculated by multiplying the total fertility rate and the ratio expressing the share of female births in the total number of live births.

Net reproduction rate – the number of daughters that would be born on average to a woman (according to the same assumptions as for the gross reproduction rate), excluding these daughters who – according to the current life table – will not reach their mother's age. The rate expresses the degree of generation's replacement of mothers by daughters.

Total fertility rate represents the number of children that would be born on average to a woman during her whole reproductive period (15-49 years), assuming that in particular phases of this period she would give birth conforming to the fertility rates for a given year, i.e. the age-specific fertility rates for this period are treated as constant.

Demographic dynamics rate – ratio of the number of live births to the number of deaths in a given period (number of births per one death).

Internal migration is a change of place of permanent (or temporary) residence connected with crossing the administrative border of a gmina to settle permanently (or temporarily) and a change of registration from temporary to permanent residence in the same administrative unit, if the previous place of permanent residence was in another gmina. In the case of urban-rural gmina, the change of place of residence between urban and rural area of this gmina is also considered as migration. Changes of address within the same unit are excluded from data on internal migration, as they do not influence the size and structure of population of this unit.

International migration of the population is the relocation of people involving a change of the country of residence. The Regulation (EC No. 862/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 contains a definition of migration taking into account intended period of residence in another country for at least 12 months.

Migration for permanent residence – migration related to the change of place of permanent residence. According to Polish law, migration related to registrations and deregistrations made in the registry unit of gminas i.e.: registration for permanent residence after arrival from another place in the country or from abroad, deregistration from permanent residence due to departure abroad for permanent residence.

Immigration – arrivals from abroad in order to settle (for a permanent residence) or for a temporary stay. Emigration – departures abroad in order to settle (for a permanent residence) or for a temporary stay.

Long-term migration – migration for at least 12 months. Due to insufficient data quality regarding international migration for permanent residence in 2015, these data as well as data on long-term migrations are not published. Therefore, the data on international migration for permanent residence for 2014 were used in the population balance for 2015.

Health

Data regarding health care were prepared based on the results of surveys conducted by Statistics Poland, data of the Ministry of Health, the Tuberculosis and Lung Diseases Institute, the Institute of Oncology, the Institute of Psychiatry and Neurology and the Ministry of Interior and Administration.

Data on self-perceived general health, limitations of daily activity and long-standing health problems are presented on the basis of a EU-SILC household sample survey and concern persons aged 16 and more.

Self-perceived general health – general rather than present health status. It covers different dimensions of health, i.e. physical, social and emotional functioning and biomedical signs and symptoms. It omits any reference to age.

Long-standing health problems – problems related to ill-health or diseases; pain is included as well as ill-health caused by injuries/accidents, congenital conditions, birth defects, etc. It is irrelevant whether the health problem has been diagnosed by a doctor or not.

Data on **persons entitled to practise medical profession** are quoted on the basis of central registries of persons entitled to practise medical profession maintained by supreme councils of the following professional self-governments of doctors, dentists, nurses and midwives.

Information on **medical personnel** concerns persons employed in: units performing health care activity, professional practices – since 2006, pharmacies and since 2005 – social welfare homes and facilities, nurseries and children's clubs. Data concern persons working directly with a patient, i.e. excluding persons whose primary workplace is a higher education institution, central or local government administration unit or the National Health Fund. Data include persons working full time, overtime and part time in relation to working time defined in regulations mandatory for a given type of work, when this work is their basic employment, including trainees.

Doctor – a medical profession which consists in providing health services by a person with the required, appropriately documented qualifications, in particular: health examination, diagnosing diseases and preventing them, treatment and rehabilitation of the sick and ill, providing consultations as well as issuing medical opinions and certificates.

Dentist – a medical profession which consists in providing health services in the scope of ailments pertaining to teeth, oral cavity, facial part of the skull and adjacent area, by a person with the required, appropriately documented qualifications.

Nurse – a person who holds a nursing license established or granted by the competent district chamber of nurses and midwives. A nurse provides health services, particularly in the area of nursing, prevention, diagnosis, therapy, rehabilitation and health promotion.

Midwife – a medical profession which consists in providing health services by a person with the required, appropriately documented qualifications, in particular: nursing, prevention, diagnosis, therapy, rehabilitation and health promotion services in the area of woman and child care during pregnancy, childbirth and postnatal period.

Nurse should also be understood as a male nurse and midwife – also as a male midwife.

Data on doctor **specialists** and dental specialists concern doctors with the second degree specialisation, holding the title of specialist in the relevant medical field in accordance with the Regulation of the Minister of Health of 31 August 2020 on medical and dental specialties (Journal of Laws item 1566).

Data regarding **disease incidence** are presented according to the International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD-10 Revision), valid since 1997.

Life expectancy at age x – the basic element of life expectancy table expresses the average number of years of life expected by a person aged x , assuming the mortality rate from the period for which the life expectancy table was prepared.

Education

The educational data, since the 2017/18 academic year including tertiary education, have been derived from the administrative information systems maintained by The Ministry of Education and Science. Other information, including adult education, comes from the Statistics Poland's reports.

Information regarding pre-primary, primary, lower secondary, post-primary and upper secondary education has been presented according to the organisational status of the school system regulated by the Act of 7 September 1991 on the Education System and the Act of 14 December 2016, the Law on School Education. Information on higher education institutions until the 2017/18 academic year take account of the principles governing their activities under the Act of 27 July 2005, the Law on Higher Education and from the 2018/19 academic year – the Act of 20 July 2018, the Law on Higher Education and Science. Changes in the legal status had an impact on the scope of the presented statistical data (including the number of students and graduates of respective schools at various levels of education), which should be taken into account when analysing statistical data on education.

Since the 2004/05 school year, one-year pre-school preparation in pre-primary education establishments has been compulsory for children aged 6 years, with the exception of the 2011/12–2015/16 school years when children aged 5 years were covered by compulsory education.

6-year-old children, at the parents' request, were allowed to start education in the first grade of primary school in the 2009/10–2013/14 school years. In the 2014/15 school year, 6-year-old children born in the first half of 2008 began compulsory education in the first grade of the primary school, in the 2015/16 school year, all 6-year-olds born in 2009. Since the 2016/17 school year, children aged 7 have been covered by compulsory education. 6-year-old children can start education in the first grade of primary schools at their parents' request.

The reform of the school system of 1 September 2017 implemented 8-year primary school, 4-year general secondary school, 5-year technical secondary school, 3-year stage I sectoral vocational school, 2-year stage II sectoral vocational school. Lower secondary schools were abolished.

In the 2019/20 – 2020/21 school years:

- 1) grade 8 graduates of the school year 2018/19 began their education in the first grade of post-primary schools, namely: in the 4-year general secondary school, 5-year technical secondary school or 3-year stage I sectoral vocational school. At the same time, lower secondary school graduates pursued their education in the first grade of post-primary schools: the stage I sectoral vocational school, 4-year technical secondary school or 3-year general secondary school,
- 2) lower secondary schools for children and youth stopped operating. Lower secondary education was conducted only in the winter semester, the last one in the education cycle in lower secondary schools for adults (or lower secondary school sections in other types of schools for adults),
- 3) stage I sectoral vocational school graduates could continue their education in stage II sectoral vocational schools operating from the 2020/21 school year.

School is understood as an organisational entity established, under the provisions of the Law on School Education, on the basis of a charter or a record in the register by an administrative body, a local governing body, a legal or natural person. A school conducts training of a specific kind and on a specific level, has a statute conferred by an administrative body or the head person, specifying its name, type, the governing authority, internal organisation, etc.

Section is the basic organisational entity of a school. A school section comprises a group of pupils being educated in the same grade.

School graduates are persons who completed the highest (according to the curriculum) grade and obtained this school's certificate.

Graduate of a higher education institution is a person who obtained a diploma certifying the completion of higher education.

Graduates of Master's studies (second-cycle and long-cycle programmes) are granted the Master's degree (depending on the field of study) in economics, philology, etc. and graduates of medical faculties: general practitioner, dentist, veterinarian.

Graduates of first-cycle programmes obtain (depending on the field of study) the Engineer's or Bachelor's degree.

Pre-primary establishments are facilities for children from age 3 years until primary school enrollment, providing care and preparing for learning at school. Pre-primary establishments include: nursery schools, pre-primary sections in primary schools, pre-primary education units and pre-primary centres.

Number of places in nursery school – number of places recorded as stated in the establishment's charters, used to calculate the indicator of access to pre-primary education.

Primary school – 8-year school in which the last year of education ends with a competence test checking the student's knowledge and skills as provided for in the core curriculum of general education. The organisational structure of primary schools comprises grades 1-8 in which education is compulsory. Until the 2015/16 school year, it was a 6-year compulsory school which ended with an obligatory test.

Lower secondary school – functioning until the 2018/19 school year, educating the youth in a 3-year cycle. Education in lower secondary schools was compulsory. Graduation from primary school was the formal requirement for admission to a lower secondary school. In the last year of education, pupils proceed to compulsory external examination the result of which was a criterion for admission to upper secondary or post-primary school.

Stage I sectoral vocational schools are 3-year schools providing first-stage vocational education, leading to the award of a certificate confirming qualifications for a particular occupation upon passing the examination. Education may be continued in stage II sectoral vocational schools or grade 2 of the general secondary school for adults. Graduates of lower secondary schools were admitted to these schools in the 2017/18 and 2018/19 school years. Stage I sectoral vocational schools were transformed from 3-year basic vocational schools.

General secondary schools are schools leading to the award of the secondary school matriculation certificate upon passing the matriculation examination. Education lasts for 3 years (for lower secondary school graduates) or 4 years (for primary school graduates), but in bilingual schools (bilingual forms) with an introductory grade – one year longer. The general secondary school graduates acquire secondary education on completion of the highest (according to the curriculum) grade. Having passed the matriculation examination, they become eligible for higher education.

Since the 2012/13 school year, the recruitment to the first grade of specialised secondary schools (for youth and adults), supplementary general secondary schools (for youth and adults), supplementary technical secondary schools for youth, as well as technical secondary and basic vocational schools for adults has been suspended. There has been no recruitment to supplementary technical secondary schools for adults since the 2013/14 school year. These schools were phased out or transformed into general secondary schools for adults.

Technical secondary schools are 4-year schools (for lower secondary school graduates) or 5-year schools (for primary school graduates) leading, upon passing the examination, to obtaining a diploma confirming all or partial qualifications within a particular occupation, as well as the secondary school matriculation certificate (after passing the matriculation examination).

Stage II sectoral vocational schools are 2-year schools providing second-stage sectoral vocational education, leading to the award of a technician diploma confirming vocational qualifications upon passing the examination as well as the secondary school matriculation certificate (after passing the matriculation examination). Graduates of stage I sectoral vocational schools and liquidated basic vocational schools were admitted to these schools in the 2020/21 school year.

Post-secondary schools are schools enabling persons with general secondary education to obtain a diploma certifying vocational qualifications upon passing examinations confirming qualifications for a given occupation. Post-secondary schools include post-secondary vocational schools and colleges of social work. Education in post-secondary schools lasts up to 2.5 years. In post-secondary vocational schools, the curriculum encompasses all qualifications identified within a particular occupation. The graduates who have passed the required external examinations acquire a diploma confirming qualifications for a particular occupation.

Vocational qualification course is based on the core curriculum of vocational education within a single qualification. The course leads, upon its completion, to the examination certifying vocational qualification required in a given occupation. These courses are conducted in public and non-public educational institutions as well as in practical and continuing education centres. Having completed the vocational qualification course, the graduates should take the state examination confirming qualifications in the occupation. Passing the examination on all qualifications within a given occupation and having a required level of educational attainment are the prerequisites for obtaining a diploma confirming vocational qualifications. The examination confirming the qualifications in the occupation is carried out at the same time and on the same terms for both school students and graduates and for students of vocational qualification courses.

Data regarding **teachers**, excluding academic teachers, concern teachers (including religion teachers) employed to implement compulsory educational programmes, i.e. excluding day-room teachers and librarians, conducting only extracurricular activities, etc.

Data on **academic teachers** concern the positions of: professor, associate professor, docent, assistant professor, assistant lecturer or other. Data on teachers concern full-time and part-time paid employees converted into full-time equivalent.

Data on students and graduates of higher education institutions and doctoral programmes, presented and used to calculate the indicators, do not include foreigners, while postgraduate students do not include also those enrolled in the schools supervised by the Ministry of Defence and the Ministry of the Interior. Students were indicated as many times as many courses they were enrolled in. If a graduate completed two or more courses in a given academic year, he/she was listed accordingly. The data also include information on branch campuses operating abroad, indicated for the voivodships in which their parent unit was seated.

Higher education institution – a unit constituting a part of the system of science and education, providing study programmes in at least one field of study.

Degree programmes – first-cycle programmes, second-cycle programmes or long-cycle programmes conducted by an authorised higher education institution.

First-cycle programmes (Bachelor's and Engineer's studies) – a stage of learning open to holders of the secondary school matriculation certificate, which leads upon successful completion to the award of a first-cycle qualification.

Second-cycle programmes (supplementary Master's studies) – a stage of learning open to holders of a minimum first-cycle qualification, which leads upon successful completion to the award of a second-cycle qualification.

Long-cycle programmes – a stage of learning open to holders of the secondary school matriculation certificate and leading upon successful completion to the award of a second cycle qualification.

Doctoral programmes – third-cycle programmes preparing for a doctoral degree, open to holders of a second-cycle qualification and leading upon successful completion to the award of a third-cycle qualification conferred by an authorised academic unit of a higher education institution, scientific institute of the Polish Academy of Sciences, a research institute or an international scientific institute established under separate legislation and active on territory of the Republic of Poland.

Doctoral school – an organised form of doctoral education, provided by authorised higher education institutions and institutes in at least two disciplines, operating from the 2019/20 academic year. The education prepares students for a doctoral degree and ends upon submitting the doctoral dissertation.

Non-degree postgraduate programmes – a level of education open to holders of a minimum first-cycle qualification and provided by a higher education institution, scientific institute of the Polish Academy of Sciences, research institute or the Centre for Postgraduate Medical Studies, leading to the award of postgraduate qualifications.

Student of a higher education institution – a person educated in the first-cycle, second-cycle or long-cycle programmes, registered as a student in higher education institutions, together with students on dean's leave. The students of postgraduate programmes and doctoral students are separate groups.

Professional degree – a degree of Bachelor (licencjat), Engineer (inżynier), Master of Arts/Sciences or equivalent.

Academic degree – a degree of Doctor (Ph.D.), a degree of Habilitated Doctor (post-doctoral degree) in a specific field of science within a given scientific or artistic discipline. Academic degrees are awarded by organisational units which are authorised to confer them.

Ph.D. course – procedure during conferment of Ph.D. degree conducted by the authorised entity of a higher education institution or other scientific institution, supervised by a specially appointed committee.

Broad field of education – fields of education classified according to the International Standard Classification of Fields of Education and Training (ISCED-F 2013).

Scholarship of the Minister responsible for culture and national heritage – a form of financial assistance for students of art schools who achieved high grade point average in vocational programmes or became laureates of international or national art competition. A student is entitled to apply for the scholarship not earlier than after finishing first year of schooling and not more frequently than once a year. Scholarships are granted by the Minister responsible for culture and national heritage who specifies their number and the amount separately for each school year.

Scholarship of the Minister responsible for education – a form of material assistance addressed to students with outstanding educational achievements, in particular:

- winners of international contests or winners and finalists in subject contests nationwide, or tournaments,
- winners of competitions for scientific work organised by scientific institutions or associations,
- the best performing students of upper secondary schools according to an individual curriculum or plan of study,
- upper secondary school students participating in study programmes on the basis of provisions of terms for participation of exceptionally gifted students in courses provided for in the programmes consistent with their aptitude and the credit requirements,
- students with high scores in sporting competitions at national or international level.

Scholarship of the Prime Minister – a form of financial assistance for the best performing students of schools the graduation from which permits students to obtain the matriculation certificate. The scholarship of the Prime Minister is conferred on one student of a particular school who fulfils the conditions to obtain this form of benefit. In order to obtain a Scholarship of the Prime Minister it is necessary to graduate with the highest mean score in the school or demonstrate outstanding skills and achieve the highest results in at least one field of knowledge, and achieve at least good results in the other fields. The scholarship is granted by the Prime Minister for the period from September to June in a given school year.

Net enrollment rate – a ratio of the number of pupils or students in a given age group (as of the beginning of the school /academic year) at a given level of education to the population (as of 31 December) in the age group defined as corresponding to this level of education.

Educational attainment level – the highest completed cycle of school education or another mode or form of training, recognised in accordance with the educational system in force. The basis for recognising the level of the completed education is a certificate (diploma) obtained upon graduation from the relevant school.

Adult education – education in schools for adults, also gaining and developing general knowledge, skills and qualifications in non-formal education by persons who completed full-time compulsory education.

Formal education – education in the school system - at the level of primary, lower secondary, post-primary schools including post-secondary schools, as well as tertiary and doctoral studies. Education is provided by public or non-public schools and educational institutions which are authorised to teach. It is conducted in accordance with the approved curriculum. The training is based on the standards adopted in the system of education and higher education approved by the applicable legal regulations. It leads to qualifications validated by the certificate or diploma.

Non-formal education – organised learning activities that do not correspond to the definition of school education. Non-formal education does not change the level of educational attainment. It usually leads to gaining and developing skills in various areas of working, social and cultural life. Unlike informal learning, non-formal education should involve the lecturer, instructor or teacher.

Informal learning – learning on a self-directed basis with the aim of acquiring knowledge and skills, without the participation of a teacher. It is not institutionalised, i.e. takes place outside organised forms of curricular and extracurricular education.

Labour market

The data on **economic activity of the population** cover members of households aged 15 and more. They are presented on the basis of the sample survey Labour Force Survey (LFS). The survey is carried out using the continuous observation method, i.e. economic activity of the population is observed for each week during the whole quarter; the survey does not cover the homeless and persons absent from the household for 12 months and longer. The LFS results have been generalised on the basis of balances of the population aged 15 and more living in the households.

The main criterion for dividing the population into economically active and inactive is work, i.e. performing, holding or looking for work. Economically active persons include employed and unemployed persons.

Employed persons are persons who during the reference week:

- performed, for at least 1 hour, any work generating pay or income, i.e. were employed as a paid employees, worked on their own (or leased) agricultural farm, or conducted their own economic activity outside agriculture or assisted (without pay) in maintaining family-owned farm or a family-owned business outside agriculture,
- formally had work but did not perform it (e.g. due to sickness, maternity leave, parental leave or vacation, other reasons), if the break in work did not exceed 3 months; if the break in work exceeded 3 months, the additional criterion in the case of paid employees (hired under an employment contract and outworkers) was the fact of receiving at least 50% of the hitherto remuneration.

Unemployed persons are persons aged 15-74 who simultaneously fulfilled three conditions:

- were not employed during the reference week,
- actively sought work during a 4-week period (the last week being the reference week),
- were available for work during 2 weeks following the reference week.

The unemployed also include persons who had found work and were waiting to begin it within 3 months and were available for that work.

Economically inactive persons are persons who are not classified as employed or unemployed.

The **activity rate** is calculated as the share of the economically active persons (total or in a given group) in the population aged 15 years and more (total or in a given group).

The **employment rate** is calculated as the share of employed persons (total or in a given group) in the population aged 15 years and more (total or in a given group).

Information regarding **persons exposed to risk factors at work** is compiled on the basis of an annual report on working conditions (Z-10) covering entities of the national economy in selected PKD sections, employing 10 and more persons.

The data on **working time** were compiled on the basis of the Z-06 questionnaire survey. The survey is completed by the national economy entities employing over 9 persons and by budgetary sphere entities regardless of the number of employed persons, excluding private agricultural holding workers, persons employed in social, political and trade union organisations, or national defence and public safety employees.

Working time – time when the employee is available for the employer in the employing establishment or any other place designed for work. Working time also includes absences from work during which the employee was available for the employing establishment, if these absences were accepted by the establishment or occurred in accordance with the law (for example, a sick leave, caring for a sick family member, fulfilling social duties, dealing with important family matters, holidays, unpaid leaves), as well as unjustified absence.

Time worked in normal hours – time worked in the standard number of hours binding for a given group of employees.

Overtime – time worked in excess of the standard working time binding the employee, as well as work performed over the extended daily working time deriving from the system and schedule of the employee's working time, for which the employee does not get a day off from work but receives additional remuneration.

Time not worked – part of the nominal work time, during which the employee was absent from work or did not start performing it, regardless of the reason.

The data on demand for labour were obtained from the Z-05 questionnaire survey which is carried out as a quarterly sample survey and which covers entities of the national economy having at least one employee.

Job vacancies are jobs created due to labour turnover or newly established jobs fulfilling simultaneously three criteria:

- 1) jobs were actually vacant on the reporting day,
- 2) the employer made attempts to find people willing to take up the job,
- 3) in the case of finding adequate persons, the employer would be ready to hire them immediately.

Job vacancy rate – the share of vacancies in the sum of occupied and unoccupied jobs (in 2015-2016 – percentage of unoccupied jobs).

Newly created jobs – the jobs created in the course of organisational changes, expanding or changing business profile, and all jobs in the newly established units.

Information on **wages and salaries** was compiled on the basis of the biennial sample survey on structure of wages and salaries by occupations for October of a given year, covering entities of the national economy employing more than 9 persons. Data concern full-time and part-time employees who received wages and salaries for the whole month, excluding paid employees in social and political organisations, trade unions and others.

Gross average wage and salary is the ratio of the sum of gross personal wages and salaries, fees paid to selected groups of employees for work performed under an employment contract, payments from profit and balance sheet surplus in cooperatives and annual extra wages and salaries for employees of budgetary sphere entities to the average number of employees in a given period, having excluded persons engaged in outwork and those employed abroad.

Data regarding **registered unemployed persons** include persons who, in accordance with the Act of 20 April 2004 on Promoting Employment and Labour Market Institutions, in force since 1 June 2004 (consolidated text Journal of Laws 2019 item 1482, as amended), are classified as unemployed.

An **unemployed person** is understood as a person who is at least 18 years old and has not reached the retirement age, is not employed and performing any other kind of paid work, who is capable of work and available for full-time employment (or in the case he/she is a disabled person – capable and ready to take work comprising no less than half of the working time), not attending a school with the exception of schools for adults (or taking extramural examination within the scope of this school programme) or tertiary schools in part-time programme, looking for employment or other kind of paid work and registered in the powiat labour office appropriate for his/her permanent or temporary residence, seeking employment or any paid work, with additional provisions concerning the sources of income as stipulated by the law.

Culture

The cultural data are derived from Statistics Poland's surveys conducted using the full method.

Library is an organised unit or its part having an ordered (inventoried) collection of books, magazines and other materials with at least 300 inventory units, whose main purposes are to create and manage collections and make them available to users in a controlled manner. The facility which serves to develop and fulfil the educational, cultural and information needs of the society and participates in disseminating the knowledge and culture is a **public library**.

Scientific library – serves educational and training needs, provides access to library materials and information resources necessary to conduct scientific and research work and containing the results of scientific research. It conducts scientific and research activity in the field of librarianship and related fields, as well as in areas supported by science.

Pedagogical libraries are entities which serve the needs of teachers who study or improve their qualifications, students in teacher training and students of institutions educating teachers. The collection of these libraries includes specialist literature in the field of education and other fields of science, as well as fiction and socio-economic literature.

Libraries of institutions and establishments do not constitute a uniform library network. They include **specialist libraries** (of institutions, government offices, companies, museums, theatres, etc.) and **scientific, technical and economic information centres** – information and library institutions included in scientific, technical and economic information network. Libraries having the status of scientific libraries are excluded. Specialist libraries serve enterprises in the scope of materials and information in the relevant fields of knowledge necessary for the performance of tasks and the staff professional development. Enterprises also run **specialist and fictional libraries** which have specialist collections corresponding to the profile of the institution which established them, as well as collections of fiction.

Reader/borrower (user actively borrowing books) – a person registered in the library who borrowed at least one volume during the reported period.

Library collection comprises non-periodic publications (books and brochures) and periodicals (newspapers and magazines).

Book is a compact publication containing at least 49 pages excluding covers, issued in a given country and generally available.

Volume is a single book listed in the library inventory. In the case of periodicals, it is a collection of issues of a given magazine or newspaper constituting one item in the inventory records.

Centres of culture – cultural institutions conducting multidirectional activity, consisting in initiating, stimulating and supporting cultural activity of social groups and local communities, having a permanent cultural program, a team of qualified employees (organisers of cultural activities and/or instructors, teachers, educators) and adequate infrastructure (rooms and appliances). The essence of the centres' activity is cultural education, artistic education and social animation.

Cultural establishments conduct multi-scope social and cultural activity. They are located in a separate building erected or adopted for this purpose, containing an auditorium and a cinema hall, as well as rooms and appliances designed to conduct specialist cultural activity.

Cultural centres (urban, urban-municipal, municipal) are multi-purpose socio-cultural institutions which, based on a common programme, integrate the activities conducted by independent cultural institutions operating in a given locality and by other entities conducting cultural events in this area.

Cultural and art centres can be treated as cultural centres or cultural establishments, depending on the statutory determination of the entity type.

Clubs are cultural institutions conducting cultural activities in local environments in cooperation with cultural, social and political institutions, associations and organisations. They have one or more rooms, adequate equipment (audio-visual equipment, TV, press, etc.). Clubs are open every day as a place to organise cultural recreation and activity of the local community. Activities in clubs are usually conducted by social staff with the help of the facility manager.

Community centres are cultural institutions which usually have one room and essential equipment, and whose territorial range covers small groups in their local environment. It is usually run by social activists, supported by the manager. The units which are customarily called “common rooms”, but which do not conduct cultural activity, and whose rooms serve other purposes, e.g. official meetings and conferences, professional/vocational courses, etc.

The **courses** (completed and ongoing during the reporting year) include training courses lasting at least 16 hours, which help their participants to develop new skills or interests. Courses related to the acquisition or upgrading of professional qualifications are not included. The number of course graduates refers only to those individuals who completed the course under the conditions specified by the organiser. Data on graduates concern the courses completed in the reporting year.

The **events** organised by the units include cultural events organised in the reporting year, available to public and regular members of groups, clubs, workshops etc. However, the events do not include regular meetings of members of teams, groups, clubs, specialist workshops and other forms of regular activity.

Museums are non-profit organisational units whose aim is to collect and permanently protect the tangible and intangible heritage of humanity and its environment, as well as to inform about the values and contents of collections, promote essential values of history, science and culture, shape cognitive and aesthetic sensitivity, and to provide access to museum collections.

Specialist museum organise **museum lessons** (or series of lessons on a specific topic) for organised groups of school youth, presenting issues in the field of history, art, technology, science, etc., or promoting the manufacturing arts based on techniques and traditions using the museum exhibits as teaching aids.

Cinema is a place and technical equipment used for public projection of a film.

Fixed cinema conducts its activity in one facility, permanently dedicated to public film screenings with a defined frequency. This group also covers seasonal/temporary cinemas.

Screening is understood as an uninterrupted, scheduled-duration screening of a full-length film on a photosensitive or magnetic tape or in digital technology. In the case of screening of a multi-part film divided into episodes, a projection of each episode, which has its own opening credits and specified duration, is treated as a separate screening. In such a case, the audience size is indicated analogically. A projection of a set of short movies (such as morning screenings for children) is also classified as a screening.

Science, technology and innovation

The information on research and development and innovation activity, intellectual property protection comes from the Statistics Poland’s surveys and the data of the Patent Office of the Republic of Poland.

Research and experimental development (R&D) comprise:

- basic research, i.e. original experimental or theoretical work undertaken primarily to acquire new knowledge of the underlying foundation of phenomena and observable facts, without any direct commercial application or use in view,
- applied research i.e. research undertaken in order to acquire new knowledge, directed primarily towards application or use in practice,
- experimental development, i.e. acquiring, combining, shaping and using the existing scientific, technological, business and other relevant knowledge and skills for the purpose of producing plans and arrangements or designs for new, altered or improved products, processes and services.

Persons working in R&D include:

- 1) researchers (RSE), i.e. persons conducting research and improving or developing concepts, theories, models, techniques, instrumentation, software or operational methods;
- 2) technicians and equivalent staff, i.e. persons who participate in R&D by performing scientific and technical tasks involving the application of concepts and operational methods and the use of research equipment, normally under the supervision of researchers;
- 3) other supporting staff, including skilled and unskilled craftsmen, as well as administrative, secretarial and clerical staff participating in R&D projects or directly associated with such projects.

Patentable invention – regardless of the field of technology – is any new solution which involves an inventive step, i.e. which for an expert does not obviously result from the state of the art and which is susceptible of industrial application.

Utility model eligible for protection is a new and useful solution of a technical nature affecting the shape, construction or durable assemblage of an object.

Information on Internet access in households, using the Internet for private purposes and digital skills is obtained from the survey on the use of information and telecommunication technologies in households, covering persons aged 16-74, conducted annually using the representative sampling method.

Economic determinants of human capital development

Expenditures of the state budget and of the budgets of local governments are grouped in accordance with the provisions set forth in the Act on Public Finance, i.e. they are grouped into divisions and chapters – defining types of activity, and into sections – defining type of expenditure. The presented data were compiled in accordance with the detailed classification of income, expense, revenue and expenditure, and funds from foreign sources, specified by the Minister of Finance. The information concerning the budgets of local government units was compiled by Statistics Poland based on the budgetary reporting of the Ministry of Finance.

Gross domestic product (GDP) illustrates the final result of the activity of all entities of the national economy. Gross domestic product is equal to the sum of gross value added generated by all domestic institutional units, increased by taxes on products and decreased by subsidies on products. Gross domestic product is calculated at market prices.

Intramural expenditures on R&D – all current expenditures plus gross fixed capital expenditures for R&D performed within a statistical unit during a specific reference period, irrespective of the source of funds.

Current expenditures on R&D comprise personnel and other current expenditure associated with R&D. Current expenditures also include services and items (including equipment) used and consumed within one year, as well as annual payments and rentals for using fixed assets.

Personnel expenditure – remuneration of employed staff, including annual wages and salaries and any associated costs or additional benefits, such as bonuses, share options, holiday pay, contributions to pension funds. Labour costs also include other social security benefits and payroll taxes.

Innovation expenditure – economic cost of innovation activities undertaken by an enterprise. Expenditure can be intramural (activities carried out in-house) or extramural (carried out by third parties on behalf of the enterprise).

Financial aid for students – funds provided to students, including doctoral students, as a grant or subsistence allowance, accommodation in dormitories and board in student canteens.

Maintenance grant – a benefit for a student, including a doctoral student, who is in a difficult financial situation.

Educational costs per student – total educational costs in a higher educational institution, divided by the number of full-time equivalent students. Total educational costs are calculated as a sum of operating costs (variant I) or teaching activity costs (variant II), utilised material aid fund for students and own scholarship fund.

Social determinants of human capital development

Data on children participating in pre-primary education and the number of school pupils and students attending additional classes (didactic and compensatory, corrective and compensatory, speech therapy and developing emotional and social competencies classes) are derived from the administrative information system of the Ministry of Education and Science.

Didactic and compensatory classes are organised for pupils with learning difficulties, in particular in achieving the level corresponding to the core curriculum for a given grade. Classes may comprise a maximum of 8 students.

Corrective and compensatory classes are organised for pupils with developmental disorders and deviations or specific learning problems. Classes are conducted by teachers with pedagogical therapy training. The number of participants may amount up to 5 students.

Speech therapy classes are organised for pupils with speech disorders which cause disruptions in communication and hinder learning. Classes are conducted by teachers qualified as speech therapists and the number of participants may amount up to 4 students.

Classes developing emotional and social competencies and other kinds of therapeutic classes are organised for pupils with dysfunctions and disorders that hinder social functioning. Classes are conducted by teachers qualified as therapists or sociotherapists. The classes may consist of up to 10 students.

Data on registered unemployed persons presented in this section include in particular data on persons aged up to 25 years and long-term unemployed and are derived from the Portal of Public Employment Services run by the Ministry of Development, Labour and Technology.

The registered **long-term unemployed** are persons remaining in the register rolls of the powiat labour office for the overall period of 12 months or longer during the last two years, excluding the periods of traineeship and on-the-job training of adults.

Young people neither in employment nor in education and training (**NEET**) – percentage of the population in a given age group of the unemployed or the economically inactive who do not continue education in the formal education system nor are in training/education in the non-formal education system (during the four weeks preceding the survey) in the total population in the same age group.

Turnout data come from the website of the National Electoral Commission.

Voter turnout – ratio of the number of votes cast (valid ballots) to the total number of persons entitled to vote.

Data on the number of taxpayers transferring **1% of the due income tax to public benefit organisations** and on the amounts paid to these organisations are released by the Ministry of Finance.